PN 1399

Biblioteca Bucureştilor

2
Februarie
2008

REVISTA ASOCIATIEI BIBLIOTECARILOR SI DOCUMENTARISTILOR DIN ROMANIA BIBLIOTECA METROPOLITANA DIRECTOR FLORIN ROTARU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

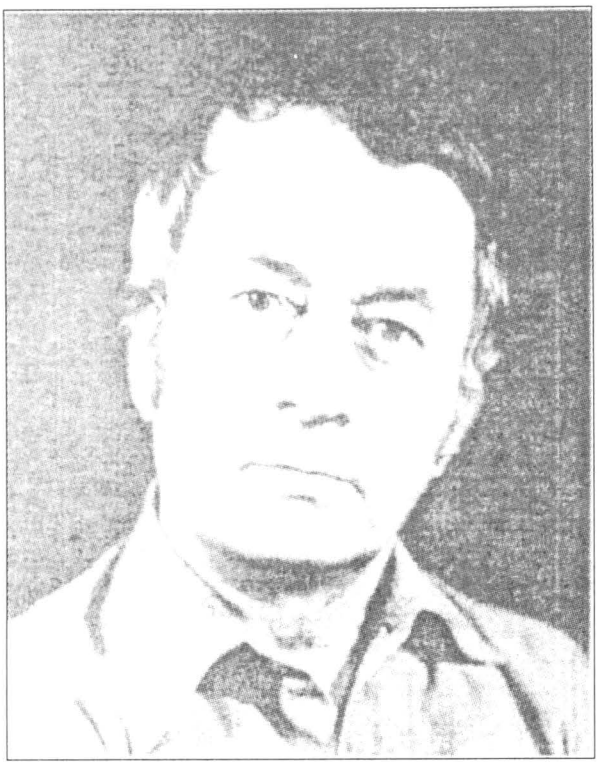

RADU CÂRNECI

– 80 de ani –

Iubirea de iubire

„... la început ideea de iubire
precum lumina aburea în fire
nelinişte vibrând în elemente
visând la bucuriile absente
chemând împreunări, dorind a fire
la început ideea de iubire...

(... şi noi ne-am căutat prin vremi
de-a rândul:
te bănuiam, te-apropiam cu gândul
te desenam recunoscându-ți mersul
şi-mpodobeam cu tine Universul
fără-de-chipul *tău în mine-avându-l*
şi noi ne-am căutat prin vremi
de-a rândul...)

... Iubirea-i axul cerurilor toate
în mari nuntiri cu muzici peste poate
un semn al ei şi lumi cu lumi s-adună:
idei dansează, hăurile tună
stele-n ghirlande leagănă-se roate
iubirea-i axul cerurilor toate...“

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Sumar

Răsfoiri
Lucian BLAGA – Studiul proverbului 2

Ovidiana – 2000
Nicolae LASCU – Tomis 3

Bucureștii de altădată

G. I. IONNESCU-GION – Mahalalele bucureştene (II) 5

Arhive bucureștene
Georgeta FILITTI – Ilie Moscovici (II) 9

Patrimoniu 12

Istoria cărții

Silviu-Iulian SANA – O perspectivă istoriografică şi teologică asupra *Cazaniei* Mitropolitului Varlaam (1643) 13

Centenar Geo Bogza 18

Autografe contemporane

B. ELVIN – Instantanee 20

Meridian biblioteconomic

Gabriela TOMA – EBLIDA – Digitizarea şi instituțiile memoriei 25

Din viața filialelor Bibliotecii Metropolitane București
Aniversare – Radu Cârneci la 80 de ani 26
În haine noi 26
Gabriela TOMA – Călătorie în lumea Celuilalt 27
Ion CONSTANTIN – O sărbătoare a cărții la Biblioteca „Ioan Slavici" – lansarea a trei volume de corespondență Onisifor Ghibu 29

Orizonturi
Ion CONSTANTIN – Pantelimon Halippa – Tribunul Basarabiei (I) 30

Catalog 36

Repere
Gabriela TOMA – „Vatra", „Dacia Literară", „Litere" 38

Calendar 39

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ BUCUREȘTI Inventar Nr. 34127

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Răsfoiri

Studiul proverbului

Lucian BLAGA

Recitesc o carte, pe care din copilărie n-am mai luat-o în mînă: *Povestea vorbei*.

Anton Pann, cel „isteț ca un proverb", a avut în valul de romantism – prietenos poporului – de acum un veac, fericita inspirație de a aduna proverbele noastre și de a le grupa după subiect. Pentru fiecare mănunchi a dat și o „poveste a vorbei", o anecdotă, o povestire versificată, drept tîlc al proverbelor înmănunchiate. Istețimea cu care a legat, în buchete cu explozii multicolore, proverbele – și exegeza naivă ce le-o alătură, fac din *Povestea vorbei* una din cele mai originale și simpatice cărți ale literaturii noastre. Unele proverbe sunt atît de strîns și de firesc și de economic legate în monom, încît le crezi creațiuni dintr-un singur bloc. În Anton Pann s-a încarnat întîia și ultima oară proverbul românesc; apariția lui e în felul său desăvîrșită. Ce s-a mai făcut după el echivalează cu un adaos mecanic de colecțiuni, mai bogate poate, dar mai puțin consistente. Nu s-a mai găsit un al doilea amator care să trăiască în aceeași măsură proverbul, să aibă același tact, aceeași dragoste în întrebuințarea lui ca Anton Pann, profesorul de muzică, cu sezoanele vieții împărțite între biserică și aventură.

Proverbele sunt aforismele poporului. Cum cîntecul povestitor de moarte al ciobanului anonim se ia la întrecere în frumusețe cu creațiunile poetului, ce-și poartă cu orgoliu solemn numele, tot așa un proverb poate să copleșească înțelepciunea cutărui gînditor excepțional cotat pe piața literară. Cîntecul și proverbul au deopotrivă un ce greu definibil, aproape cu neputință de realizat unui creator cult, anemiat de îndoielile reflexiei: un firesc ce înduplecă inima și inteligența cea mai incoruptibilă, o grație a întîmplătorului, ceva mai presus de bine și rău cînd e cîntec, ceva mai presus de adevăr și neadevăr cînd e proverb. Cunoaștem proverbe românești care prin finețea lor par cuvinte rupte dintr-o conversație spirituală, ce are loc mai mult între niște zei rustici, decît între țărani. Avem proverbe care sunt biciuri de foc și proverbe care înainte de a se preface în cuvinte au fost flori. Unele, discrete, deschid orizonturi metafizice. Altele sunt surîsuri desprinse dintr-o tragică resemnare în fața vieții. Unele au urîtul obicei al dascălilor care moralizează. Altele un izbăvitor de tristețe. Adîncime, joc, grotesc, întîlnești la fiece pas, dacă nu la orice țăran, atunci în belșugul de înțelepciune al acelui țăran fără de nume, sinteză rezumativă a geniului unui întreg popor, rămas aproape același prin cel puțin zece veacuri. Observație căreia nu-i scapă nici o nuanță a realității, interpretare adeseori divinatorie a existenței, spirit ce se joacă cu relativitatea valorilor, imaginație care fixează pentru eternitate o icoană grăitoare, găsești din plin în înțelepciunea acumulată în acea miraculoasă memorie a poporului numită tradiție. Proverbele sunt deopotrivă: frînturi de sisteme filosofice, frînturi de psihologie, frînturi de mare pamflet. Cînd citești un proverb ca acesta: „Cine se învață mincinos, se îmbolnăvește cînd spune adevărul" te simți să cauți în istoria gîndirii veacul cînd filosofii continentului au denunțat apriorismul valorilor, ca să ajungă în definitiv la același rezultat relativist al umilului gînditor înzestrat cu un așa de pronunțat și treaz simț al contingențelor și condițiilor umane. Trebuie să deschizi pagini de pamflet, cele mai crude ale literaturii universale, ca să mai întîlnești imagini plastice ca acestea: „fă-ți crucea mare că e dracul bătrîn"; răutăți ca aceasta: „omul sărac și nevoiaș se îmbracă numai pe dinăuntru". Proverbele, ca și aforismele dealtfel, cuprind de obicei adevăruri văzute dintr-o parte, pieziș, sau de la înălțime. Țăranul știe să le dea proporții, să le exalteze; și astfel un adevăr relativ, prins într-o icoană vie, palpitantă, grotescă sau strigătoare, înduplecă și încremenește hipnotic, ca un ochi de șarpe, mintea ascultătorului. Cît privește dimensiunile imaginației, țăranul nostru ia concurența cu orice primitiv oriental. Proverbul cu șoarecii, care se fac stăpîni cînd pisica nu e acasă, îl au desigur toate popoarele înconjurătoare, dar rămîne îndoielnic dacă imaginea proverbului o mai găsim undeva tot atît de – eroică: „unde nu e pisică, șoarecii steag ridică". La întrebarea despre ce glăsuiește proverbul românesc, s-ar putea răspunde cu mîndria doctorului medieval despre toate lucrurile care se pot ști, și altele multe în afară de acestea. Totuși, în mijlocul interesului nu e nici cerul, nici iadul, nici lumea, ci omul. Omul cu toate calitățile și metehnele, cu toate apucăturile, întocmirile și rosturile sale, voite și nevoite.

Încă nu s-a scris un studiu serios despre proverbul românesc, un studiu la înălțimea mijloacelor de investigație și de determinare de astăzi, care să arate fizionomia schimbăcioasă și totuși aceeași a acestui pestriț și scînteietor proverb, în comparație cu cel de aiurea. Proverbul românesc are fără îndoială o fizionomie a sa, un stil dintr-o bucată, o înfățișare de-o remarcabilă consecvență lăuntrică. De la un asemenea studiu așteptăm și cea mai organică psihologie a gîndirii populare românești.

Din Lucian Blaga, *Zări și etape*,
ediție îngrijită și repere istorico-literare
de Dorli Blaga,
Editura Minerva, București, 1990

BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Ovidiana – 2000

Tomis

Nicolae LASCU

Anul 8 al erei noastre reprezintă un moment crucial din viața lui Ovidiu. El marchează, pe de o parte, ultima etapă a unui drum lung dar strălucit, pe care poetul l-a parcurs neobosit timp de trei decenii pentru a atinge apogeul gloriei sale literare, iar, pe de alta, prăbușirea fulgerătoare și începutul unui noian de suferințe fizice și morale cărora numai moartea avea să le pună capăt. Într-adevăr, spre sfîrșitul acestui an, cînd, bucurîndu-se de celebritate și de admirația tuturor, se îndeletnicea cu cizelarea și definitivarea operei lui principale, *Metamorfozele*, și cu strîngerea de material documentar pentru celelalte șase cărți ale *Fastelor*, Ovidiu este silit să părăsească Roma, fixîndu-i-se ca reședință micul port Tomis, pe coasta de apus a Mării Negre...

Asupra cauzelor reale care l-au determinat pe August să ia împotriva poetului o măsură atît de drastică domnește pînă astăzi un nepătruns mister. Începînd cu scurtele mențiuni ale unor autori din antichitatea tîrzie, continuînd cu autorii biografiilor medievale sau din epoca Renașterii și pînă în zilele noastre, cercetătorii din toate țările se străduiesc de aproape 2000 de ani să aducă lumină în această problemă, rămasă încă nelămurită...

Versurile prin care Ovidiu se învinovățește de faptul că a avut ochi au servit ca punct de plecare pentru trei ipoteze, în care exilul lui Ovidiu este pus în legătură cu viața particulară a unor membri ai familiei imperiale. Una din acestea pune în cauză pe August însuși. Astfel, pe baza unui pasaj din biografiile lui Suetoniu, unde împăratul Caligula, pentru a dovedi că în vinele lui curgea numai sînge imperial, nu recunoștea ca tată pe Agrippa și susținea că mama lui, Agrippina, ar fi fost fructul legăturilor incestuoase ale lui August cu propria sa fiică Iulia, s-a emis ipoteza că Ovidiu ar fi fost exilat pentru că ar fi fost, fără să vrea, martor ocular al acestui incest.

O altă ipoteză a fost clădită pe versurile din cartea a doua a *Tristelor*, unde Ovidiu se compară cu Acteon, care – după legendă – a fost sfîșiat de proprii săi cîini pentru vina de a fi văzut pe zeița Diana scăldîndu-se cu însoțitoarele ei. Aceasta cu atît mai mult cu cît versurile urmează imediat după acelea în care poetul se învinovățește de ce a avut ochi să vadă ceea ce nu trebuia. De aici s-a presupus că poetul ar fi surprins pe însăși împărăteasa Livia în baie, fapt care ar fi atras asupră-i mînia împăratului...

După alții, exilul lui Ovidiu s-ar atribui unor cauze de natură mistică, religioasă; anume, el a fost pus în legătură cu răspîndirea la Roma a unor credințe și cu celebrarea unor mistere străine. Și în acest domeniu există mai multe variante. Astfel, poetul ar fi profanat misterele divinității egiptene Isis, al cărei cult era foarte răspîndit printre femei la Roma. Călcînd prescripțiile stricte ale acestui cult, poetul s-ar fi făcut vinovat de-a fi pătruns în sanctuarul zeiței, luînd parte la ceremoniile secrete organizate în cinstea ei, la care nu aveau voie să asiste bărbații, ci numai femeile. Cu acest prilej el ar fi aflat că însăși împărăteasa Livia era inițiată în misterele divinității egiptene. De aici pedeapsa atît de neiertătoare.

Împăratul August

După o altă variantă, Ovidiu ar fi asistat la o ședință divinatorică organizată în iatacul Iuliei, în care s-a încercat să se scruteze viitorul cu privire la viața lui August și la succesiunea la tronul imperial. Din această ședință ar fi reieșit că împăratul avea să moară curînd și că urmașul lui avea să fie nepotul lui Agrippa Postumus, care trăia exilat în insula Planasia în Marea Adriatică. Rezultatul acestei scrutări a viitorului ar fi fost apoi divulgat de partizanii lui Agrippa, ajungînd și la urechile împăratului, care a pedepsit pe Ovidiu pentru îndoita lui vină de a fi participat la asemenea practici magice interzise de lege, dat fiind că nu aveau un caracter oficial, în care se căutase, mai ales, să se afle lucruri privitoare la viața împăratului și la succesiunea lui.

După o altă variantă, care pleacă de la datele celei precedente, coroborate cu descoperirea la Porta Maggiore a unei cripte a neopitagoricienilor de la mijlocul sec. I e.n., Ovidiu n-ar fi fost străin de activitatea acestor secte, persecutate și ele de edictele imperiale. El s-ar fi lăsat atras într-una din acele cripte în care ei își celebrau misterele. În felul acesta, el ar fi asistat și la o ședință în care divinitatea a fost implorată să le descopere viitorul cu privire la soarta imperiului și, poate, chiar la viața împăratului. Fiind denunțat de către servitorii lui, Ovidiu a fost pedepsit cu exilul, deoarece cu aceeași pedeapsă erau loviți și neopitagoricienii, ca profanatori ai religiei naționale.

*

În sfîrșit, o ultimă categorie de ipoteze se întemeiază pe un substrat de natură politică. Susținătorii ei îl socotesc pe Ovidiu complice la o acțiune conspirativă pentru înlăturarea lui Tiberius, fiul vitreg al împăratului, de la succesiunea la tron și pentru sprijinirea lui Agrippa Postumus sau a lui Germanicus. Prin această complicitate, Ovidiu și-ar fi atras ura împărătesei Livia, mama lui Tiberius, care ar fi obținut de la

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

August exilarea prezumptivului pretendent la tron, netezind drumul succesiunii fiului său. Organizatorul conspirației ar fi fost cel mai bun prieten al lui Ovidiu, Fabius Maximus, mort în împrejurări suspecte după plecarea lui Ovidiu în exil. Faptul că poetul a fost numai relegat ar constitui o dovadă că el n-a participat direct la conspirație, ci numai la vreo întrunire secretă, despre care ar fi ajuns apoi știri la curtea imperială. Așa s-ar explica și de ce, după moartea lui August, Ovidiu și-a pierdut orice speranță de a se mai întoarce la Roma, căci atît Tiberius cît și Livia îi erau dușmani neîndurați.

Cu substrat politic este și ipoteza conform căreia Ovidiu, prin opera sa erotică, ar fi dat o lovitură pe la spate nu numai politicii lui August de restaurare a vechilor credințe religioase, dar ar fi luat atitudine negativă și față de acele dispoziții din legislația lui care acordau valabilitate juridică denunțurilor făcute de către sclavi împotriva stăpînilor lor. De asemenea, în exercițiile retorice el s-ar fi făcut vinovat de parodierea legilor aduse de împărat pentru reprimarea adulterului...

Indiferent care a fost cauza reală a exilului, Ovidiu a trebuit să părăsească imediat Roma și să se îndrepte spre locul fixat prin edictul imperial de relegare, orășelul Tomis de pe țărmul de apus al Mării Negre. Alegîndu-i ca reședință un loc la extremitatea de nord-est a imperiului, cît mai îndepărtat de vreun centru de civilizație, August voia, astfel, să-l izoleze pe poet de orice contact direct cu societatea de la Roma, pe care probabil căuta s-o ferească de influența lui nefastă.

Cînd i-a sosit vestea cumplită, Ovidiu se afla împreună cu prietenul său Maximus Cotta în insula Elba...

Cînd îmi răsare-n minte imaginea cea tristă
A nopții de pe urmă din Roma, -n care eu
Am părăsit acolo atîtea lucruri scumpe,
Din ochii mei și astăzi curg lacrime fierbinți...

Fiica lui, care se afla cu soțul în Libia, nu știa nimic de nenorocirea de la Roma. În timp ce toată casa era cuprinsă de jale, poetul își îndreaptă privirile spre Capitoliul scăldat în razele lunii, luîndu-și un ultim rămas bun de la zeii strămoșești. Urmează apoi descrierea momentului în care poetul se luptă cu sine însuși între voința de a rămînea și porunca neiertătoare, pleacă de mai multe ori pentru a se întoarce, sub cuvînt că mai are ceva de luat, pentru a-și lua din nou rămas bun, lupta cu soția sa, care vrea să-l însoțească în exil, și eforturile lui de a o determina să rămînă, pentru a face demersuri în favoarea lui, în sfîrșit, părăsirea definitivă a casei, lăsîndu-și soția lipsită de simțuri, – toate acestea sînt descrise cu accente sfîșietoare, făcînd din această elegie una din paginile cele mai sincere din cîte a scris vreodată poetul.

Împărăteasa Livia

La durerea sfîșietoare a despărțirii s-a mai adăugat și amărăciunea de a se vedea părăsit de prietenii lui numeroși de odinioară. De această trădare a lor avea să se plîngă Ovidiu...

Din Nicolae Lascu, *Ovidiu. Omul și poetul*,
Editura Dacia, Cluj, 1971

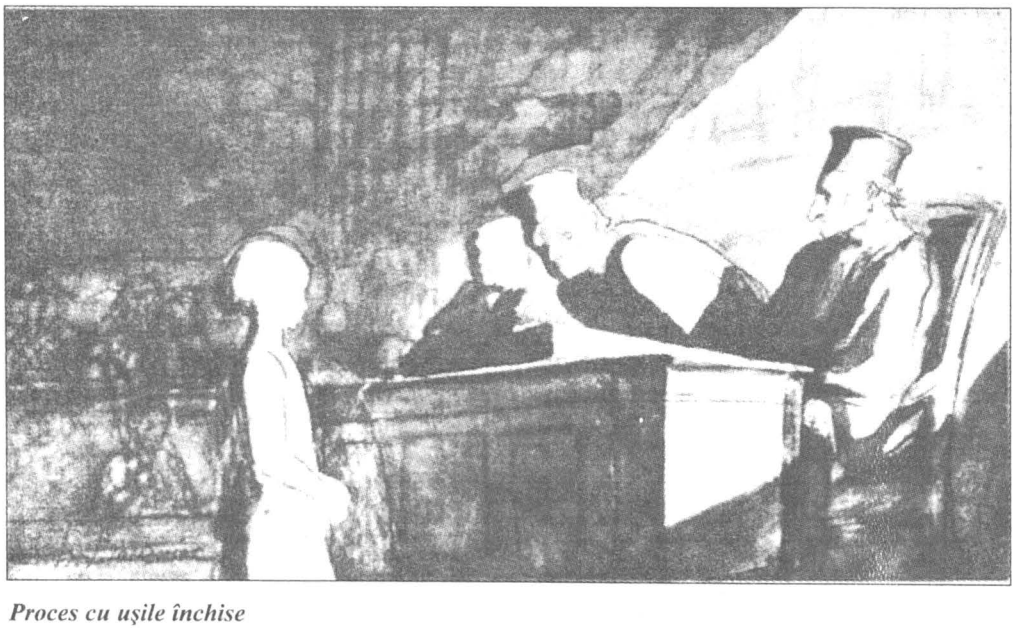

Proces cu ușile închise

HONORÉ DAUMIER
1808 – 1879
200 de ani de la naștere

Reproduceri în paginile
4, 8, 11, 17

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bucureștii de altădată

Mahalalele bucureștene

(II)

G. I. IONNESCU-GION

Dacă mahalalele își aveau toate nume care se schimbă, după cum văzurăm, măcar la un secol o dată, ulițele erau foarte puține cu nume, pentru că ele însele erau foarte puțin ceea ce noi numim astăzi uliță.

Alinierea, continuitatea în linie dreaptă sau frântă a clădirilor, o oarecare regulă în conducerea ambelor laturi ale uliței sunt cu totul necunoscute secolelor anterioare. Se clădea la orașe, cum se clădea și la sate, fără să-i pese proprietarului, nici autorității comunale de linie ori de regulă. În toate părțile a fost astfel în primele timpuri ale înjghebării orașelor: deosebirea stă numai în faptul că aiurea, la Paris sau la Nürnberg, la Roma sau la Viena, mulțimea populațiunii și desimea clădirilor au făcut mai curând pe oameni să se gândească la oarece reguli în așezarea caselor. De aici au ieșit ulițele strâmte, dar cu oarecare aliniere și continuitate.

La București nu s-a pomenit de uliță drepte și ceva mai largi decât după focul cel mare de la 1804, când a ars tot Târgul-din-Năuntru până-n zidurile hanului lui Șerban-Vodă. Atunci Constantin-Vodă Ipsilante „ieșea însuși Măria sa la târg, și împăca oamenii la pricinile ce le aveau pentru locurile caselor celor arse și poruncea să se facă casele *drept în rând*, să iasă *ulițele drepte, nu șuvăite*, și casele una mai afară și alta mai înăuntru, ca mai nainte, de astupa una pe alta".

Prin Târgul-din-Năuntru, în centrul orașului, mai nainte vreme, mai toate ulițele erau ulicioare care dădeau într-o uliță mai largă, numită Ulița-Mare. Lărgimea ulicioarelor se măsura după câți oameni puteau merge de front pe dânsa. Bunăoară, la 1744, Ulița Abagiilor, în spatele Curții Domnești, se zicea că este *mare de trei oameni*, pentru că trei oameni puteau merge unul lângă altul pe dânsa.

Numele ulițelor nu existau decât pe alocuri. La 1625 era în București o uliță care se numea *Ulița Turcilor*. Pe unde mergea, nu știm. Cele mai multe, de erau largi, se numeau „ulița mare din mahalaua cutare". În târg, ulițele se numeau după mărfurile negutătorilor; se zicea deci ulița Abagiilor, a Mărgelarilor, a Boiangiilor, a Ișlicarilor, a Mătăsarilor, a Lăcătușilor. Lucru curios! În *Dudescu*, adică în mahalaua Dudescului, era *ulița Lăptăreselor*, nu pentru că lăptăresele locuiau pe acolo, ci, probabil, pentru că pe acolo intrau în oraș cu lapte.

Indicațiunile de situațiune ale unui loc care se vindea, indicațiunile de locuință ale unui bucureștean erau formulate în acte sau în spuse în următorul mod: bunăoară, „de la biserica lui Lucaci, spre apus, la dreapta, spre ulița care merge spre casele Blejoienschi, lângă cârciuma lui Năstăsache, pe mâna dreaptă, la plop". Pentru bucureșteanul de atunci această îndreptare era îndestulătoare, dar pentru străinii de atunci și pentru bucureșteanul de azi ea este mai puțin decât insuficientă. Tot din vremurile acelea a rămas obiceiul la bătrânii de azi să te-ndrepteze cu următoarele locuțiuni stereotipice: „Fă la mâna stângă până la băcănie, și-apoi la dreapta, și-aici e".

Pe aceste ulițe inominate nu s-a pomenit caldarâm decât în secolul nostru. Pe podurile cele mari au fost podele de lemn. Pe ulițele pe care locuiau boieri mari sau negustori bogați, contribuiau toți mahalagiii și făceau podul o dată; pe urmă, de se strica – și se strica foarte lesne – așteptau să-l repare Domnia. Aceasta avea altele de făcut, și numai la reparatul podurilor nu se gândea. Ulița devenea impracticabilă cu totul și cu totul, din cauza găurilor colosale ce se deschideau în podina sub care era șanțul de scurgere. De se răsturna pe-acolo vreun boier mare sau chiar Domnul, a doua zi venea *pitac cu zapcialâc* ca să aibă mahalagiii a astupa găurile și băltoacele cu cenușă, paie, tufe și alte cloțuri și sfărâmături. Vă închipuiți ce praf și ce microbi se ridicau în aer, când soarele usca această umplutură sub podinele care jucau pe urși sub greutatea trăsurilor. Pentru îngrijirea podurilor de pe uliți, mulți mahalagii, embaticari ai mănăstirilor, au devenit, prin porunci domnești, proprietari adevărați ai locurilor ce ocupau cu casele lor, numai cu condiția de a ține podul îngrijit, reparat și măturat frumos de fiecare, cât ținea lungimea curții lui. De atunci obiceiul care se păstră până mai acum câțiva ani, de a se uda și a se mătura în fața porții de către toți cetățenii cei harnici.

Podurile cele mari se făceau cu vinovații de la pușcărie. Unele uliță, ca și unele poduri și podișți de peste Dâmbovița, erau întreținute și reparate de egumenii mănăstirilor Radu-Vodă, Mihai-Vodă, Cotroceni, care aveau trecere pe ele, mori pe Dâmbovița, locuri pe acolo și o mulțime de alte foloase. Când egumenii erau oameni de omenie – ceea ce se întâmpla foarte rar – ulițele, podurile, podișțile erau îngrijite și reparate destul de bine; când însă grecii de la Radu-Vodă, Mihai-Vodă și Cotroceni erau de cei lacomi și hrăpitori, atunci trebuiau 2 – 3 pitace ale Domnilor să vie unele după altele cu amenințarea că Domnul va repara pe socoteala mănăstirii, pentru ca egumenul să se hotărască a cheltui ceva pentru o spoială de reparație, sau, cum era vorba timpului, de *meremetisire*.

Toate aceste ulițe și toate aceste mahalale erau azi la 12 din zi într-un fel și mâine la 12 tot din zi puteau fi într-alt fel. De ce? Din pricina focurilor care bântuiau la București cumplit și îngrozitor – tot atât de cumplit ca și la Constantinopole. Case, prăvălii, biserici de lemn ardeau ca lumânarea într-o singură noapte. Șița, șindrila, lemnul, coapte și răscoapte de soarele lui Cuptor, n-așteptau decât o scânteie pentru a lua foc și a arde cu niște flăcări înspăimântătoare, care se suiau în pale colosale până la înălțimea cerului. Era ceva sinistru și grandios în grozăvia lui! Poetul poporan zice:

Arde foc în București;
Merg scânteile-n Popești
Și dogoarea la Ploiești,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Ieri lumina-n Câmpina
La cocoana Joița.

Paul din Aleppo spune pentru secolul XVII că, îndată ce se anunța focul, clopotele bisericilor începeau să bălăngăne, bătând numai într-o parte, ca un fel de chemare în ajutor, plină de groază și deznădejde.

În secolul trecut și-n secolul nostru, până la 1847, când cu focul cel mare din ziua de Paști, bucureștenii se obișnuiseră atât de mult cu această nenorocire, încât femeile, gospodinele, bunăoară din Tabaci, când auzeau că arde în Sărindar și bate vântul înspre ele, îndată, într-un timp și două mișcări, întindeau cearșafurile și velințele pe jos și-ncepeau să strângă de prin casă, ca să facă boccele cu care să plece spre Văcărești, afară din oraș, sigure fiind că focul, adus de vânt, le va ajunge și arde și pe ele.

Anton Pann ne arată cât de iute mergea focul în versurile următoare:

Sfântul Dumitru nu s-aprinsese,
În preajmă-i focul încă ardea,
Și Bărăția o coprinsese,
Ca un balaur o mistuia.
De aici, la Vergu, se văzu în pripă
Prin tot ocolul grozav aprins.
D-aici Lucacii ca într-o clipă
Și Udricanii ardea nestins.
Apoi se-ntinse ca o fâșie
Până la Delea, spre răsărit,
Și-altă fâșie, cu vrăjmășie,
Spre miazănoapte mergea cumplit.

Când s-aprindea în târg prin prăvălioarele cele mici cu samare de șiță era prăpădul lui Dumnezeu. În două ceasuri ardeau două sute de prăvălii. De aceea vedem pe Domni poruncind ca fiecare să aibă, vara-iarna, înaintea prăvăliei mereu și întruna un butoi sau o putină plină cu apă; ca să se dărâme samarele sau șandramalele dinaintea prăvăliilor; ca toate carele cu fân să nu mai șadă în oraș decât la anumite maidane de teama focului; ca să se mături coșurile cât mai des; ca, prin prăvălii – lucru tipic! – să nu mai aibă nimeni voie să tragă din ciubuc, iar pe ulițe să nu se mai bea tutun din pipă. Acasă, adăuga pitacul, poate să fumeze fiecare neoprit.

Oricine își poate lesne închipui spaima și groaza ce intraseră în bucureșteni, pentru ca Domnia să dea asemenea porunci, iar ei să se supună ca niște copii. De ciubuc și de pipă se aprindea; de la un coș se aprindea; de la focul de mămăligă al țăranilor, făcut pe maidane, se aprindea, – nu erau destule acestea: se mai aprindea și de la trăznetul cerului. Ploua de răpăia și lumea, aprinzând tămâie și lumânările de la Paști, tremura de spaimă ca nu cumva să se aprindă orașul, căci trăznetul putea să aprindă o casă și, la minut, o mahala, două, nouă, ardeau ca chibriturile.

În secolul XVI, casele fiind aruncate ca cu praștia, incendiile generale, focurile cele mari erau rare. Cronicarii nu pomenesc de nici unul. Documentele ne spun numai că turcii au ars Bucureștii o dată, când au detronat pe Mircea Ciobanul, și al doilea în noiembrie 1595, când Sinan părăsește Bucureștii și fuge la Dunăre.

În secolul XVII au fost focuri, desigur. Am văzut mai sus ce spune Paul din Aleppo de trasul clopotelor, când se aprinde vreo casă. Cronicarii însă nu pomenesc de focuri mari. Într-un rând, Constantin-Vodă Șerban voi să aprindă singur Bucureștii, și îndeosebi Curtea Domnească, pentru ca Mihnea, noul Domn numit de Poartă, să nu aibă unde ședea și unde primi închinarea supușilor săi. La 1691, iunie 15, trăznetul cade la București pe un depozit de iarbă-de-pușcă, și de aici incendiu mare și chiar moarte de oameni.

La 1704 au ars Bucureștii și a ars și Hanul lui Șerban-Vodă... „când au ars și zapisele mele", adaugă cu adâncă jale bietul Petre Vătaful de Măcelari din București.

La 1716, în timpul lui Ion-Vodă Mavrocordat, s-a aprins în mijlocul Târgului, unde „se frânge fierul în colț", în ulița Abagiilor și-n ulița Mărgelarilor, pe lângă Curțile Domnești, la spate.

La 1719, februarie, în timpul lui Nicolae-Vodă Mavrocordat, ard Bucureștii; pe unde? nu se spune. Atunci arde și Mănăstirea Cotrocenilor.

La 31 mai 1738 fu la București, la orele 9 1/2 de dimineață, un înspăimântător cutremur de pământ. Vechea Curte Domnească atunci a crăpat pentru prima oară și o mulțime de case și biserici se dărâmară. Fură minuni dumnezeiești prin toată țara: împrejurul Buzăului pământul se deschise și aruncă din adâncuri un fel de „metal" care avea culoarea aurului; trei femei fură înghițite la Vălenii-de-Munte într-o crăpătură a pământului, care se deschisese deodată. Mai multe zile de-a rândul, zguduiturile continuară, dar nu tot atât de tari. Lumea era îngrozită. Lângă București, pământul se deschise, și rămase ca o prăpastie.

La 27 februarie 1739, marți seara, se aprinde băligarul de la Mănăstirea Sfântului Sava. Vântul sufla cu putere dinspre Cotroceni; au luat foc casele Sfântului Sava și-n urmă mahalaua Colței și mahalaua Scaunelor-Vechi. Focul nu s-a oprit decât când a ieșit la câmp, spre Moși. Au ars atunci 16 case mari, 49 mijlocii, 77 mici, 5 chilii de biserici, 40 de scaune de măcelari și 9 prăvălii. Mănăstirea Colței cu biserica și cu casele, și alte trei biserici, tot de piatră, arseră numai la acoperiș și-năuntru. Domnul, boierii, garda palatului săriseră într-ajutor, dar degeaba.

La 2 noiembrie 1766, sâmbătă, s-au aprins prăvăliile Herăstrăului din Târgul Cucului, lângă Sărăria Domnească, și-au ars până la pământ. Domnul, Scarlat-Vodă Ghica, a mers la foc, a răcit și a murit în casele Brâncoveanului – unii ziceau de ciumă, ceea ce nu e adevărat, căci după el nu a mai murit nimeni. El a fost îngropat cel dintâi în tinda noii mănăstiri a Ghiculeștilor, adică la Sfântul Spiridon Nou.

La 20 octombrie 1787, sâmbătă, la trei ceasuri din noapte, adică la nouă seara, spre duminică, când era egumen grecul Ignatie de la Scopelos, s-a aprins mănăstirea Cotrocenilor. Focul a început de la chioșcul lui Alexandru-Vodă Ipsilante; au ars toate casele domnești, toate casele egumenești și, în șir, „tot de la hambarele cele mari până unde se vede".

În timpul lui Mavrogheni se organiză mai bine *Corpul Tulumbagiilor*, adică al pompierilor. Năbădăiosul grec, pe care ironia soartei îl trimisese Domn la București, se-apuca foarte adeseori, noaptea când nu dormea, de da ordin să vină tulumbagiii; și-mpreună cu aceștia, pentru a băga pe bucureșteni în răcorile spaimei, începea pe ulițele Bucureștilor o alergătură zănatică, zbierând și el, și tulumbagiii, și garda lui particulară de galeongii cât îi ținea gura: *Iangân Vaar!! Iangân Vaar!!!* adică: Foc! Foc! Săriți! Apă!

Foc nu era, dar la minut bieții bucureșteni erau în

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

picioare, îngroziți. Peste un ceas se vestea că n-a fost foc nicăieri, dar că Domnul Țării era apucat de năbădăi. Mavrogheni alerga la foc călare și cu picioarele desculțe în scările șeii.

La 26 martie 1790, noaptea, cutremur cumplit care a ținut un sfert de ceas; la 27 noiembrie 1793 cutremur; în februarie 1794, iarăși cutremur. Adăugați ciuma, foametea, iernile grele cu zăpadă de 7 palme (1795) și veți avea o slabă idee de cum era starea țărilor române la sfârșitul veacului XVIII.

De altminteri, începutul lui 1800 nu fu mai „breaz", cum ziceau bătrânii bucureșteni. Într-adevăr, în ziua de Sfânta Parascheva, într-o marți, la 14 octombrie 1802, când bucureștenii se pregăteau să primească pe Constantin-Vodă Ipsilante, care venea cu Domnie nouă de la Constantinopol, în acea zi, pe la 1 1/2 p.m. capitala e dărâmată de *cutremurul cel mare*, cum l-au numit bucureștenii multă vreme pe urmă. *A durat zece minute* – zic în notele lor martorii oculari, ceea ce mi se pare extraordinar.

Cocoșii, câinii, caii, boii dădeau de mai înainte semne de o groază nepriceputâ și când au început zguduielile – *insolitis tremuerunt motibus* al lui Virgiliu – ceva asurzitor și nemaiauzit, niște strigăte, zbierete, mugete, urlete s-au ridicat către ceruri, amestecându-se cu zgomotul duduiturilor care se rotocoleau pe sub pământ, ca-n faimosul *tum cardine tellus subsedit* al lui Lucaniu. Fiecare se aștepta ca pământul să-i crape sub picioare și să-l înghită în adâncurile sale!

Atunci a căzut renumita clopotniță de la Colțea, „care era podoaba orașului cu ceasornic"; au căzut cei doi stâlpi mari de la Văcărești, biserica Sfântului Gheorghe-Nou, Sărindarul, Zlătarii, Mihai-Vodă, Sfinții Apostoli și mai toate bisericile vechi. Au căzut frumoasa clopotniță de la Radu-Vodă și clopotnița de la bisericuța Sfântului Atanasie-Bucur. Din temelie s-a dărâmat Mănăstirea Cotrocenilor; a rămas poarte cea mare; trei părți din ziduri au căzut; a căzut foișorul domnesc; din biserică n-a rămas nici urmă; s-a dărâmat hanul Șerban-Vodă; s-a deschis pământul și a ieșit apă și pe alocuri catran.

Și-n timpul când bucureștenii se zbăteau în groaza viforoasă a unui astfel de cutremur, la Radovan, Constantin Ipsilante, buimăcit și dânsul, ca toată lumea, intrase în biserica satului și, prăpădind cărămizile de mătănii, striga întruna: „Doamne! Doamne! nu pierde pe poporul tău pentru păcatele mele, ci pe mine numai!"

Iată cum fu cutremurul de la 1802.

De-abia dezmeticiți, Bucureștii sunt bântuiți la 28 august 1804 de un foc năpraznic. Dionisie Eclesiarhul îl zugrăvește astfel în *Chronograful* său:

„În domnia acestui domn, întru al doilea an, la 1806 (?), s-au întâmplat în București, la o spițerie ce era în mijlocul orașului, din lucrarea cu foc a doftoriilor, s-ar fi aprins unsorile sau spirturile, și luând foc spițeria cu doftoriile a început a arde foc groaznic, și suflând un vânt despre răsărit s-au început a aprinde și altele și luând putere mare focul, nu putea folosi nimeni să-l stingă, înălțându-se flacăra focului în văzduh foarte groaznic și sporind focul de la casă la casă, a sosit la prăvăliile cu mărfuri și la băcănii în puterea Târgului și atunci, mai groaznic împuternicindu-se focul care se învâlvătea din buțile cu unt-de-lemn și din buțile cu rachiu, spirt, și din prafuri-barut, cât mari trăsnete se făcea, și mare zgomot era.

Crucea de la Puțul Calicilor, din Strada Casarmei No. 53

Dar cine poate spune țipetele și strigătele oamenilor și muierilor; că-și luau copiii în brațe și de mână și fugeau țipând și nu știau încotro să fugă de fum și de dogorirea focului. O! vai, ce jale! că nu era foc arzând o casă sau două, măcar și zece, ci tot Târgul, care s-a și mistuit: 5, 6 sute de case. Spune că s-au fost văzând focul cale de șase ceasuri. Mărfurile negustătorilor se tăvăleau prin picioarele oamenilor, iar arnăuții și cătanele domnești, și spătărești, și ale agăi, care aveau poruncă să dea năvală să stingă focul, ei se-ncărcau de postavuri și alte materii și mătăsuri și fugeau fiind noapte, că focul s-a aprins ziua, la șapte ceasuri din zi și a ținut până a doua zi iar la 7 ceasuri, când milostivul Dumnezeu a poruncit cu minune unui norișor ce era deasupra focului de a plouat și a stătut și vântul, și s-a mai muiat flacăra focului, și ajungând focul la zidurile Hanului Șerban-Vodă, se oprea focul cu flacăra-n zid. Deci, mai sporind a ploua mai tare și, aruncând apă și din tulumbe, l-au potolit. Dar tot a fumegat din temeliile caselor focul o săptămână, și am văzut cu ochii mei, lucru jalnic și vrednic de plângere, care cuprinde pe om mirare, că și parii sau țepele podului de pe Dâmbovița ce au fost, au ars până la fața apei. O, Doamne prea milostive, îndrăznesc a zice că este mare mila ta, dar adaug de a grăi că este mai mare mânia și urgia ta, pentru păcatele noastre cele multe".

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Tot în privința acestui foc, care a fost unul din cele mai mari ale Bucureștilor, iată și o notiță a arhimandritului Nicodim Greceanu:

„Duminică, la 8 ceasuri din zi, s-a aprins târgul, buricul Bucureștilor, arzând toate prăvăliile, și Hanul Sfântului Gheorghe, și Hanul Șerban-Vodă, până în zidul Hanului Colței, și la vale Hanul lui Mihai-Vodă, Sărăria-Veche cu Târgul Cucului, și la vale până în casele Pârșcoveanului, și la deal toate binalele Curții-Vechi, până în casele lui Castriș. Fiind focul până la 8 ceasuri din noapte, dând însă puțină ploaie, s-a și potolit. Poate vor fi ars la 2.000 prăvălii, cu case mari, și mici, și bolte".

La 1812, decembrie 22, la unu după miezul nopții, în timpul domniei lui Caragea, ard casele domnești din Dealul Spirii, unde rămâne Curtea-Arsă. La 1822 ard în Cavafi toate prăvăliile; la 1825 arde tot Podul Beilicului; Grigore-Vodă Ghica vine la fața locului și, pentru că e unsul Domnului, focul fuge dinaintea lui – povestesc bătrânii bucureșteni. La 23 iunie 1831 se năpustește asupra Bucureștilor cea mai spăimântătoare furtună din câte s-au pomenit: vântul a scos din rădăcini pomi groși ca butia și a dezvelit sute de case și multe biserici. La 1835 arde Târgul între Spitalul Colței, Bărăție și Pușcărie. La 1838 arde Hanul-Roșu; la 1839, Hanul lui Zamfir și, în fine, vine iarăși un foc mare la 1847, martie în 23, în ziua de Paști, când ard numai biserici 12 și anume: Sfântul Dimitrie, biserica Domnească de la Curtea-Veche, Sfântul Antonie de la Pușcărie, Bărăția, Sfântul Gheorghe-Vechi, Sfântul Gheorghe-Nou, Sfântul Mina (biserica Vergului), biserica Spătarului Stelea, Udrican, Lucaci, Ceauș-Radu, Sfântul Ștefan – și 13 mahalale.

Acum oricine își poate lesne explica pentru ce nu avem în București case mai vechi, biserici vechi, și alte așezăminte vechi, care să ne povestească, cu a lor ființă, trecutul și viața de odinioară a orașului.

Foișorul de foc, pe care mulți bucureșteni îl batjocoreau în dese rânduri, a fost când la Colțea, când la Sfântul Gheorghe-Nou, în piațeta unde este astăzi bazinul dinspre Calea Moșilor. La 1790, Divanul mută Foișorul de la Sfântul Gheorghe-Nou – căci aici clădirea slăbise și era teamă să nu o dea vântul jos – tot la Colțea unde fusese mai nainte. Pe cel de la Sfântul Gheorghe-Nou l-a dat vântul jos la 1823. Grigore-vodă Ghica a clădit un Foișor-de-Foc lângă Hanul Constantin-Vodă. Foișorul s-a mai plimbat pe urmă iar la Sfântul-Gheorghe, până când la 1847, după focul cel mare, s-a strămutat la Colțea.

Astfel s-a petrecut cu focul și cu cutremurele, cu vijeliile și cu zăpezile prin mahalalele Bucureștilor, din secolul XVI și până în vremurile noastre. După fiecare dintr-aceste nenorociri trimise de Dumnezeu, pentru „ispășirea păcatelor noastre celor multe", ziceau cu spunere bătrânii, o jale mare se-ntindea asupra orașului.

Lăutarii cântau îndurerate cântece ca următorul, în care s-ar crede că vorbește geniul cernit al Bucureștilor:

Și-acum podoaba mea toată
Mai s-a stins de pe pământ;
Nu gândesc ca vreodată
Ce-am fost ieri să zic că sunt.
Casele cele frumoase
Alor mei prea iubiți fii,
Când să le văd luminoase
Din-ntunerec ce-s pustii;
Eu mă bucuram odată
De-ai mei fii noaptea umblând,
Și-acum sunt foarte-ntristată
Noaptea de câini tot urlând.
Ale mele uliți toate
Săltau noaptea-n veselii,
Și-acum a plânge nu poate
Văzându-se că-s pustii.

Ce-ar zice lăutarul de la 1804 dacă ar vedea ulițele și mahalalele, și-ndeosebi Calea Victoriei din Bucureștii de la 1899?

S-ar minuna și el, cum ne minunăm și noi acum de minunata creștere a minunatului oraș al lui Bucur.

Din G. I. Ionnescu-Gion, *Istoria Bucurescilor*, Stabilimentul Grafic I. V. Socecu, Bucuresci, 1899

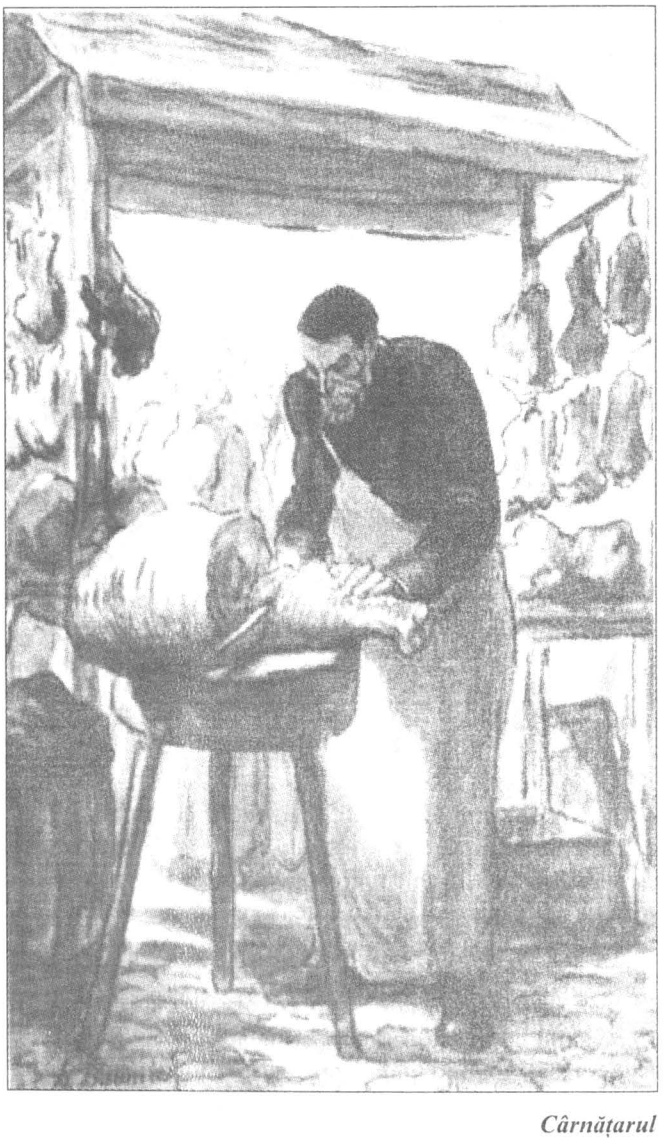

Cârnățarul

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Arhive bucureștene

Ilie Moscovici

(II)

Georgeta FILITTI

Irina lăsa din ce în ce mai mult copilul cu noi, petrecând mereu, desfidând pe toți. Cu toți vecinii se ceartă, intrigării iar casa ei e o paragină. Casa, mobila, lucrurile, toate sunt distruse, murdare, rupte. La ea în casă nimic nu mi-e plăcut, mi-e silă să merg.

La Emy sunt atâtea murdării, mitocănii, dar oricum e mai plăcut decât la Irina.

Boala tatii se agravează. E acea renumită „asistolie" pe care Ygrec în *Medicul nostru* o definește ultima fază a bolilor de inimă. Încep să mă îngrozesc. Nae îmi spune că oricând poate fi sfârșitul. Oare îl voi mai vedea pe tata viu la întoarcere?

Și nu puteam spune nimic! Dacă îndrăzneam să-i spun Irinii să nu aducă copilul că tata e rău, eu eram aceea rea, eu eram aceea dușmănoasă și resimțeam dacă nu voia să vie. Ei trebuiau să meargă la teatru, la cinema, la chefuri.

Și astfel am dus-o vara întreagă, cu toți cei dragi plecați, singură în focul vieții, în vâltoarea grozavă în care ne zbatem cu toții. Și peste tot plana boala tatii și lipsa banilor.

Maxim a plecat, și Ursu, și Dinu. Și tata e bolnav. Și n-am nici un sprijin și nimeni nu mă înțelege.

M-am împrietenit cu Favian, un bun prieten de al lui Maxim. Din coborâșul zilnic al oribilei mele existențe, o clipă de liniște și rămân o zi pe aceeași treaptă. Mă opresc o zi, alături de un bun prieten pe care mă pot rezema.

*

Frontul aliat merge spre bine. Cum tata veșnic a spus-o, de-abia începe războiul. Aliații au ocupat Sicilia... Mussolini a fost obligat să demisioneze, regele și mareșalul Badoglio au preluat conducerea iar aliații le dau tot concursul. Astfel au avut un imens succes diplomatic și moral asupra noastră, [a] celor ce așteptăm cel mai mic semn de care să ne agățăm speranțele noastre. În Italia merge încet după prima surpriză. Germanii au preluat conducerea, repunându-l pe Mussolini la conducere, care declară Italia Republică.

În Italia sunt masacre grozave; o lume întreagă, care a sperat o clipă în ziua cea mare, vede visul spulberându-se.

*

Pe frontul din Rusia aceștia mențin linia de astă primăvară, înaintează cu mari, cu foarte mari sacrificii de oameni și materiale (dar ce contează! *este ruși mult*); aceleași localități care odinioară formau subiecte de glorie, astăzi sunt din nou centrul de ucideri, de asasinări masive, natural, ce umplu de glorie bravii noștri viteji oribil mutilați.

*

În țară, o atmosferă depravantă. Un dezastru organizat, o hoție legală, oficială, mii și mi de nedreptăți. E o epocă ce îmi amintește Imperiul Roman, cu celebrele lui orgii, cu Nerone, cu celebrele „liste negre". Aceeași teroare, aceeași panică acoperă acum întreg continentul.

Se spune, nu pot s-o confirm, că Mihai, copilul Lui, a încercat o mișcare contra actualului regim, dar Lupu, Președintele Curții de Casație, a denunțat acest proiect mareșalului, fapt pentru care Mihai se consideră prizonier și chiar nu apare nicăieri. Gh. N. Lupu a preferat situația sigură de azi, rolului celui mai mare și mai frumos din istoria contemporană a României, unui rol care putea s-o salveze față de cei de dincolo.

*

Când am pierdut casa, un val de ură, de blestem pe țara aceasta, pe oamenii aceștia pentru care m-am zbuciumat, am luptat, m-am certat adeseori cu cei dragi. Nu, nu meritau ei dragostea mea, nu meritau să mă rog pentru ei, să mă gândesc la ei. Apoi am vrut să ne mutăm, întâi eu, apoi și tata. Și alergam mereu, prin frig și ploaie, după casă.

Tata e din ce în ce mai rău. Nervos, și boala ce-l roade îl batjocorește. La 11 octombrie, venind seara acasă, o găsesc pe mama rău, tata rău iar copilul la noi. Era aproape 9 când vine Sașa și, uitându-se la mama, spune că-i septicemie. Noaptea, frig și ploaie, și eu singură cu ei doi și cu copilul.

Fug la farmacie, la doctor, la telefon. Doamne, nu dădea nimănui cât poate să ducă! M-ai încercat, Dumnezeule mare, dar numai tu ai fost de ajutor unei copile zbuciumate! În Tine am pus singura speranță și încredere și numai Tu ai fost acela care m-ai susținut să cad în drumul spinos al tinereții mele. Cinci zile mama a stat în pat, slabă și bolnavă. Ma venea de gătea, eu făceam în casă, spălam la bucătărie, îngrijeam de doi bolnavi imobili și alergam după casă. Apoi, mama a început să se dea jos din pat, dar stătea în casă.

Apoi, deodată, la 20 octombrie, venind la prânz acasă, găsesc pe mama și Ma în jurul lui [tata care era tot mai] rău. Trimit după Irina, Gigi și Radu, apoi Mina, o vecină, aduce un doctor și telefonează la spital. Asta e la 2 – 3 și 1/2. Pe la 4 vine Sașa, apoi iar injecții și seara vin prieteni și Olteneanu și Maxim, și Nae și el e rău și e tare nervos și țipă la noi și cere injecții și apă la picioare și comprese și doctorii! Începe *criza*! E acea grozavă boală numită *folie cardiaque*. Tata.

Apoi, Sașa a dormit toată noaptea la noi. Dar nimeni n-a dormit! Era Ma, Mina, Șoni, mama și cu mine. Și toți jucam în jurul lui. Apoi a fost 21. Și a venit Iliescu, alt tratament, injecții, doctorii, tata s-a liniștit, era mai bine. Eram atât de mulțumită! A dormit Ursu la noi. Ursu a venit și tata s-a bucurat nespus! Bietul tata, nu știam ce era în tine, ticul drag!

Și la 22, tata era destul de bine, vorbea frumos cu noi. Apoi la 4, când s-a întors Ursu, a început să vorbească, și astfel a vorbit 34 de ore, fără a înceta o clipă! Logica lui, mintea lui clară se întuneca și amestecul acela grozav ne otrăvea și

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

nouă minţile. A fost şi Lupu şi iar Iliescu şi nu ne lăsa să stăm fiecare mai mult de două ore şi apoi să ne schimbăm căci nervii nu puteau suporta aceasta.

„Cuvântul curge, eu ştiu dacă ce am gândit eu a ajuns la voi; una spun şi alta iese, concepţia mea este că cuvântul curge, curge, iese, curge mereu, iese, eu ştiu dacă asta am spus, eu ştiu dacă asta am spus la voi; eu sunt un om mort de acum sau de o mie de ani, sau de un milion de ani, sau de un miliard de ani, eu ştiu dacă am spus asta acum, dacă am vrut să spun, dacă cuvântul curge, iese, curge, eu n-am vrut să te supăr că eu te iubesc, n-am vrut să te supăr dar eu ştiu dacă măcar asta am spus, cuvântul curge". Şi asta 34 de ore în şir, neoprit zi şi noapte! A doua zi a spus, la intervale de 5 – 10 minute maximum, şi idei normale, dar imediat revenea acest refren intercalat cu ideile sale. Astfel i-a spus lui Zaharia că nu e decât un spion plătit de ruşi şi de Siguranţă. Astfel i-a dat sfat lui Titel şi lui Voinea, lui Gigi şi Maxim şi tot astfel cerea ca mort să fie dus pe la casa lui Moşu Lu.

Am pus în faţa lui, pe birou, pe Kautsky şi Marx-Engels şi fraţii Adler; plângea şi mă săruta, îmi mulţumea şi mereu cerea să-i pună să-i vadă mai bine! Tată drag! Acele clipe grozave nu le voi putea uita niciodată şi nimeni niciodată nu va putea despărţi sufletul meu de al tău, al politicii, al idealului tău, ticule! Toţi morţii sfinţi ai Partidului, toţi înfăptuitorii socialismului, toţi marii luptători, aceşti martiri care au alinat ultimele tale răsuflări, toţi aceştia vor fi mai mult decât oricând, decât la oricine, în sufletul meu!

Prin grozava ta moarte, tu, tată, mi-ai lăsat moştenirea lor neatinsă şi conştiinţa greutăţii şi măreţiei acestei scumpă povară (sic!). Cereai să-ţi pun fotografia casei şi plângeai, ticule, după casă, mă chemai şi mă sărutai! Tată! Ai ascuns de mine 5 luni de zile grozava ta durere cu casa! Dar asemenea vendetelor corsicane, asemenea răzbunărilor medievale, moartea ta, tată, o voi plăti! Voi pedepsi cu mâna mea, chit că voi plăti cu viaţa, crima ce au făcut-o!

Şi astfel a dus 12 zile! Iar în ziua de 1 noiembrie, 5 luni de când am ieşit din casă, 1 noiembrie 1943, ora 9 şi 20 dimineaţa, a murit Ilie Moscovici, tatăl şi omul. Închină-te şi roagă-te în genunchi Domnului!

*

La 3 săptămâni am scris: „A stat o clipă ploaia, apoi iar s-a pornit. Un cer greu, de plumb, murdar şi gol; pe acoperişuri străluceşte goliciunea. În pomi, nici o frunză: gol şi pustiu. Pe drum nu-i nimeni, acelaşi gol, aceeaşi murdărie ca'n suflet. E zi de noiembrie, zi de toamnă, târzie şi mohorâtă. E luni, început de săptămână. Sunt trei săptămâni de când, luni, întâiu, început de lună, l-am pierdut pe tata. Început de chin. Aceeaşi zi de ploaie, mohorâtă, de jale şi de doliu. Sunt trei săptămâni de când caut în van ochii albaştri, imenşi, calzi şi dragi ai tatii, de când caut barba albă de patriarh, fruntea de sfânt şi sufletul de apostol. N-a murit numai tata. Nu-l plâng numai pe cel ce mi-a fost tată, ci-l plâng pe cel ce a fost un om. Căci chiar toţi duşmanii lui au trebuit să recunoască: acel ce a fost Ilie Moscovici a fost un om.

Nu ştiu dacă durerea mea e un simplu egoism, că l-am pierdut pe cel ce mi-a fost mie tată, sau durerea mea e apăsată de omul pe care lumea îl pierde. Şi lumea l-a pierdut şi mi l-a luat şi mie, căci lumea, oamenii, l-au ucis. Toţi au ajutat să-l sfărâme, toţi cu bună ştiinţă au făcut-o, dar Titus Dragoş a tras ultimul.

Dee Domnul Dumnezeu ca el şi os din osul lui, cei dragi lui, generalului Jienescu, cpt. Traian Mihail, arh. Smântânescu, cei ce au pizmuit, au ajutat, cu fapta sau cu gândul, să trăiască, dar fiece clipă a vieţii lor să fie numai chin şi durere, mizerie şi înjosire.

La 21 noiembrie 1943
Mira Moscovici"

Când am început acest caiet, scriam cu multă dragoste, cu multă împăcare de sine şi iubeam oamenii! Iar acum, la fiece pagină, atâta ură şi atâta blestem! Mai mult, din primăvara aceasta n-am flirtat cu nimeni, nu m-am apropiat de nimeni. Detest aceste dulcegării, aceste plictiseli inutile. Iar acum, de când tata, în delirul lui grozav, a spus că ţine la Marcel, că-l vede logodnicul meu, că el credea că e ceva între noi şi că-i pare rău că nu este, nu mai pot gândi la nimeni. Îmi dau seama că am greşit de multe ori faţă de Ursu, îmi dau seama că ţin enorm la el, dar că niciodată nu vom putea fi fericiţi împreună. Tata m-a cunoscut şi mi-a lăsat două mari calităţi drept sfântă moştenire: idealul şi penita. Da, voi lupta pentru mişcare şi voi scrie. Voi scrie mult, voi lăsa viaţa burgheză a fetelor mondene, a căsniciei şi chiar a unei fericiri bazate pe banal. Mă voi arunca în acea mare vâltoare numită lupta vieţii, luptând pentru memoria celui mai scump dintre taţi. Vreau ca numele de Ilie Moscovici, celebru azi, să rămână veşnic în toate domeniile de dezvoltare a României. Vreau ca omagiu iubitului şi marelui meu părinte să se afle şi să se vorbească de Mira Ilie Moscovici. Am fost mândră de acest nume! Dar de acum înainte voi căuta să fiu mândră şi demnă de această moştenire atât de valoroasă.

În timpul celor două zile cât a vorbit fără şir, Nae mi-a spus că totul e numai chestie de ore. Când plecam, eram cu grijă de ce se va întâmpla în lipsa mea, iar la întoarcere, de la poartă căutam să văd sclipirea grozavă a unei lumânări. Astfel au trecut 12 zile! În timp ce tata vorbea încontinuu, şi apoi zi de zi, veneau la noi mulţi tovarăşi, prieteni, rude. Aşteptau să-l vadă murind. Pentru mulţi ca Flueraş Grigorovici şi cei cu F[rontul] R[enaşterii] N[aţionale], acum sunt uşuraţi de moartea tatii, ca unul ce conta, ca reprezentantul Partidului în afară. Titel era cel mai pornit împotriva lor, dar tata nu admitea tot teatrul lor, deci se simt scăpaţi, oareşcum, de astă moarte. Dar ei nu ştiu că astă vară, prin intermediul lui Titel, tata a scris către Internaţionala a II-a despre mişcarea actuală, cu trădarea lui Grigorovici şi mişcarea F.R.N.-ului, recomandând o nouă serie de „aleşi".

Înainte de a se prăpădi ticul meu (el a plecat luni) joi eu m-am dus la Maxim şi mi-am dat rendez-vous cu nenea Oskar cu care am discutat (de altfel dimineaţa fusesem la Rizescu) despre casă, ce putem face s-o salvăm.

Am mers împreună la Titel şi am hotărât, după ideea mea, să facem un testament, antedatat, ca astfel să pot salva casa tatii, eu neputând-o moşteni şi trebuind s-o vând, în termen de trei luni, la licitaţie. Tata, nemaiputând să scrie sau să dicteze, am falşificat eu testamentul *tatii*!

Am pus casa pe numele lui Gigi iar cea de la Paşcani pe numele Irinei şi al meu. Noi trei şi Gigi ştim adevărul, celorlalţi spunându-le că a fost găsit la tata datat de astă vară, de când a stat la Irina.

*

Mereu îl condamnam pe Maxim că a făcut falşuri de a

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

câștigat casa! Ah! Maxime! Cum îți cer iertare pentru aceasta! Zbuciumul nostru, al celor ce facem astfel de lucruri, nimeni nu-l cunoaște. Și dacă nu era memoria iubitului meu părinte, dacă nu era casa atât de scumpă lui, nu aș fi făcut-o niciodată!

Două luni de zile de zbucium! Două luni de zile când ziua și noaptea gândul meu se învârtea în același loc: testamentul! Și mama, și Irina și Ma, care mereu îmi spun, vezi tăticu ce grijă a avut, n-a vrut să lase nimic nearanjat și când a scris la 17 iunie! Ah! Când vă văd vorbind, mi-e atât de frică, de mine, de ei, de umbra mea! Coșmar, groază! Toți au acoperire. Și Titel, și mama și Gigi, numai eu sunt cea ce pot fi descoperită și acuzată. Mi-e frică de C.N.R. Mai mult, mi-e frică de mine! Te înțeleg prea bine, Maxime, sunt și eu ca tine. Ca Fabian, ca cei de la faimoasa „Rubrică judiciară".

*

Când, la 12 decembrie, a fost deschiderea succesiunii la Tribunal, aveam o emoție, o groază de nedescris! Faptul că acea hârtie va fi arătată, purtată prin mâini, citită, mă înnebunea. A trecut și asta și vor mai trece încă multe altele, pe care le voi înfrânge, dar au un preț foarte mare: îmi vând astfel însăși fericirea. Da, căci nu sunt numai cuvinte mari pentru a impresiona. Îmi vând astfel nervii și inima (în sensul de cord) pentru toată viața. Căci zilele trec, dar rămân semne grozave. Și apoi, îmi vând fericirea prin faptul că pierzând astfel liniștea și gândul meu fiind mereu încărcat, eu nu mai pot vedea cele din jurul meu.

Nimic „lumesc" nu mă mai atrage, nimic și nimeni. Pe Marcel îl țin ca pe un frate drag, mult, tare mult iubit, dar nimic mai mult, Ursule.

Apoi, Susi și Jenică, care acum se căsătoresc, sunt din altă lume. Și Cușa, și Zizi, și Lola, și... și... Apoi Irina și Gigi, care se ceartă mereu și nu-i pot înțelege, și Emy și Maxim, și Dinu și Max se ceartă mereu, mereu. Și Oltenenii, care mereu sunt falși, mereu veseli, mereu triști. Și Carol care e pe moarte. Și Nina și Ioni care se chinuiesc. Și toți, toți dar pentru mine nu e nici un loc! La nimeni, cu nimeni. Sunt veșnic singură. Cu mine, ziua și seara, pe drum și acasă. Ce urât mi-e singură, îi văd pe toți doi câte doi, iar eu mereu, mereu numai eu! Colege, prietene, se mărită, au prieteni și prietene, iar eu sunt mereu, mereu absolut singură! Am obosit. Mira Ilie Moscovici.

Crăciun 1943. Crăciun fără tata! Nu pot să scriu, nu pot să plâng, nu pot să cred! Când l-am pierdut pe Moș Izu, scriam atât în durerea mea, dar acum nu pot să mă gândesc că nu mai e tata! Ce dor nespus, când vin acasă, și casa e goală și pustie! Ce nervi când vine cineva și de-abia nu pot rămâne singură cu el.

Și în acest timp de zbucium, lumea ah! lumea se pregătește de sărbătorile Crăciunului. Ce desfrâu, ce cheltuială și petrecere e în oraș! Nimeni nu se gândește la cei plecați, la cei de pe fronturile de luptă și de muncă. Fiecare se vede numai pe sine și se gândește la sine. Toți l-au uitat pe tata, pe Ilie Moscovici! Irina și Gigi au mers de a doua zi la cinema, la teatru. Ce le pasă lor, ce simt ei? Toți l-au uitat pe el și pe noi! Astfel a fost Crăciunul meu: prima zi, la Iunia cu familia. A doua zi, la Olteneanu, idem. A treia zi, acasă, idem. Deci, m-am simțit grozav de bine! Apoi a venit Reveillonul. M-am rugat de mama și de Irina ca măcar de Reveillon să fim amândouă, singure, fără copil. Mama e mereu bolnavă, muncește cu copilul, cu Irina care face iar un copil. Dar plânsul meu a fost zadarnic. A adus copilul la noi și ei au fost la Ralița să petreacă acolo. Am plâns tot timpul, am plâns în noaptea de Reveillon.

A trecut anul 1943! Stalingrad: morți, morți, morți. „Porunca vremii": zbucium, zbucium, zbucium! Sicilia, Italia: morți, morți, morți. C.N.R.: zbucium, zbucium, zbucium. 31 mai, 1 iunie, 2 iunie, 4 iunie, zbucium, zbucium, zbucium. Blestem, blestem, blestem. Punerea în posesie. Nervi, nervi, nervi. Maxim pleacă. Dinu pleacă. Ursu e plecat. Alergătură, grijă, dor. 12 octombrie, mama e bolnavă. 20 octombrie, criza tatii. 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27. 28, 29, 30, 31. 1 [noiembrie], l-am pierdut pe tata și pe Ilie Moscovici. 12 decembrie. Testament. În acest an am cunoscut o viață pe care nimeni n-a cunoscut-o. am trecut filiera C.N.R.-ului. Am înghițit tot felul de murdării, de înjosiri, de umilințe. Am suferit intens. Am pierdut ce aveam mai scump și mai sfânt în lume: tata și *casa*.

*

Am cunoscut oameni, și oameni mari, mari și mici, am muncit, am alergat, m-am zbătut, m-am zbuciumat. La ce bun? Eu am fost una, ei au fost mii! În acest an de groază am cunoscut, mai mult ca oricând, mila, dragostea și ura, dorința de a răzbuna. Și în dragostea mea mare urăsc și voi pedepsi pe cei ce o merită. Nu am dorința de a încheia acest caiet. Îl simt neterminat, neisprăvit, dar n-am ce face. Anul 1944. Ce va aduce 1944? Ce *îmi* va aduce 1944? Mi-e groază să mă gândesc. Am încheiat un an. Un an ce veșnic îmi voi aminti! Veșnice dureri, veșnic doliu: *1943*.

Povara

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Patrimoniu

Din colecțiile Bibliotecii Metropolitane București

***Acte relative la 2 Maiu 1864*, publicate de Vasile M. Kogâlniceanu, cu o precuvântare de Dimitrie A. Sturdza**
Tipografia și Fonderia de Litere Thoma Basilescu, Bucuresci, 1894

... Kogâlniceanu, impacient a vedea cu o oară mai înainte realisat visul tinereţelor sale şi a întregei generaţiuni căreia el aparţinea şi numele său legat de o mare reformă socială, credea momentul venit, de a se servi de greaua şi periculoasa situaţiune în care se afla Cuza, pentru a'l împinge la «desfiinţarea clăcei şi la împroprietărirea ţăranilor». El întreprinde acest act fără ajutorul confraţilor săi de luptă, cari vedeau o contrazicere între reforma şi lovirea de Stat...

B. FUNDOIANU, *Imagini şi cărţi din Franţa*
În text măştile scriitorilor de André Rouveyre, Editura Socec & Co., 1921

... Nu se oferă un peisaj literar didactic: e peisajul unei ideologii. În călătoria prin lumea cărţilor care, pentru noi, e cel puţin tot aşa de reală ca cealaltă, ne-am oprit numai la acele care pot fi pilde sau hambare pentru nutriţia noastră – mai puţin decât atât: la cele care au surpat şi au înnoit fiinţa noastră mentală, cu o nouă etapă, cu o nouă sensibilitate. Ne construim pe noi, în măsura în care-i construim pe ceilalţi şi de aceea cartea despre zece scriitori poate să nu fie altceva decât biografia unuia singur...

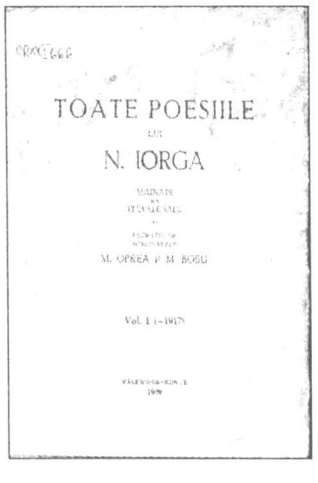

***Toate poesiile lui N. Iorga* adunate de elevele sale şi lucrate de misionarele M. Oprea şi M. Bobu**
Vol. I (– 1917), Vălenii-de-Munte, 1939

Don Quijote

Te duceai, cătând, cu ochii încruntaţi, departe 'n zare/ Un viteaz să-ţi iasă 'n cale pe deşertele câmpii,/ Cavaler fără credinţă, şi cu spada ta să vii,/ Mântuind nevinovatul de sumeaţa-i apărare.// Te duceai: deasupra cerul Spaniei ardea de raze,/ Iarba rară de pe şesuri supt căldură 'ngălbenia,/ Un pustiu senin în juru-ţi, şi nimic nu se ivia/ Decât doar păstori de capre lângă turma lor de pază...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Istoria cărții

O perspectivă istoriografică şi teologică asupra *Cazaniei* Mitropolitului Varlaam (1643)

Silviu-Iulian SANA

1. Repere metodologice

Lucrarea de față încearcă să evidențieze importanța *Cazaniei* mitropolitului ortodox al Moldovei – Varlaam, aflată în colecția de carte veche a Bibliotecii Județene „Gheorghe Şincai" din Oradea, atât din punct de vedere al conținutului teologic cât şi al încadrării tipăriturii în contextul cultural al veacului al XVII-lea. Metoda de lucru aleasă face parte din metodologia cercetării ştiințifice, urmărindu-se istoric evoluția scrierii chirilice la români şi contextul politic, cultural şi religios al secolului XVII-lea, în care apare *Cazania*. Încercarea de față dorește să adauge o interpretare proprie a teologiei *Cazaniei*, integrând motivația culturală a tipăriturii românești în mesajul creştin pe care mitropolitul Varlaam l-a transmis în primul rând celor ce ştiau să citească, pentru ca aceştia la rândul lor să contribuie la ridicarea morală a poporului de rând.

2. Evoluția scrierii chirilice la români

Introducerea limbii şi alfabetului chirilic între români[1], numit şi alfabet slavon-bisericesc, s-a făcut pe calea cultului, a bisericii şi prin organizarea administrativ bisericească[2], mai ales că aceasta s-a cristalizat cu mult înainte de formarea statelor medievale românești. Ca urmare a misiunilor lui Chiril şi Metodiu[3] din Moravia Mare[4], apoi a misiunilor din Sudul Dunării, începând cu secolele X – XI, cea mai mare parte a românilor a fost încadrată în aria de organizare bisericească bizantino-slavă[5], limba liturgică anterioară fiind înlocuită cu cea slavonă, pe care aceştia nu o înțelegeau[6]. Înlocuirea vechii liturghii latine cu cea de factură bizantino-slavă a avut loc în timpul dominației bulgare la nordul Dunării, adoptarea ei de către românii din Transilvania arătând că fenomenul s-a petrecut înaintea de apariția ungurilor şi, probabil, înaintea extinderii în această regiune a administrației bisericeşti de rit latin (ungare), în perioada când stăpânirea statului bulgar slăbeşte din ce în ce mai mult. Limba slavonă va deveni limba oficială a Bisericii şi apoi a cancelariei domneşti. Ea nu va pătrunde în masa populației autohtone românizate[7], caracterul ei de *limbă sacră* (alături de latină şi greacă) fiind recunoscut şi menținut în structurile amintite.

Părerile istoricilor şi lingviştilor sunt împărțite şi în ceea ce priveşte primele scrieri în limba slavonă. Unii consideră că primele texte cu alfabet chirilic care vor cuprinde spațiul locuit de români au apărut încă din secolul al X-lea[8], pe când alții – Sextil Puşcariu şi Nicolae Iorga – între secolele al XI-lea şi al XIV-lea[9]. Dar până la introducerea limbilor naționale în secolele XVI – XVII – când apar şi tipăriturile româneşti cu caractere chirilice – limba slavonă avea să rămână mijlocul de comunicare oficial şi de creație culturală în scris a păturii culte românești. Textele care slujeau cultului, scrierile literare, juridice, istoriografice şi actele de cancelarie au folosit limba slavonă, intermediar al modelului comun al popoarelor răsăritene din civilizația bizantină[10].

Lăcaşurile bisericeşti, mănăstirile îndeosebi au devenit sediul unei intense activități de transcriere a textelor sacre şi de cult. Continuând pe linia tradiției bizantine, cultura de limbă slavonă s-a sprijinit atât pe puterea temporală – domnul – cât şi pe Biserică. În urma cuceririi otomane, au sosit din Peninsula Balcanică numeroşi călugări cărturari, care au contribuit la multiplicarea şi răspândirea scrierilor bisericeşti în limba slavonă[11]. Adoptată sau impusă ca limbă de stat şi de cult, limba slavonă a fost utilizată în cancelariile domneşti şi în mediile eclesiastice românești până la mijlocul secolului al XVII-lea[12].

Însă limba română s-a făcut simțită şi în timpul care precede apariția celor mai vechi texte chirilice în această limbă, prin influența pe care a exercitat-o asupra scrierii slavone, a documentelor ieşite nu doar din sfera eclesiastică, ci şi din cancelariile domneşti din Moldova şi Țara Românească. Influența exercitată de limba română asupra limbii slavone pe toate planurile a uşurat considerabil trecerea la scrierea limbii române cu alfabet chirilic. Astfel, nu numai cuvintele comune, ci în majoritate onomastica şi toponomastica, începând din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, sunt românești ca formă şi ca fond[13].

Unul dintre cele mai vechi texte scrise în limba română cu alfabet chirilic este acea cunoscută scrisoare a lui Neacşu din Câmpulung, adresată lui Hans Benkner, judele Braşovului, datată de Nicolae Iorga ca aparținând anului 1521, pe baza elementelor istorice pe care le conține[14]. Începând cu secolul al XVI-lea, scrierea în limba română a fost întrebuințată mai întâi în acte particulare, pentru ca mai târziu să se generalizeze şi să pătrundă în cancelariile domneşti şi mediile eclesiastice, care au avut întotdeauna un caracter conservator. Pentru acest secol sunt relevante primele traduceri românești: *Psaltirea Scheiană*, *Codicele Voronețean*, *Psaltirea Hurmuzaki* 15.

3. Contextul politic, cultural şi religios al veacului al XVII-lea

Dacă ar fi să oferim cititorilor o definiție a climatului cultural din Țările Române în veacului al XVII-lea, am putea să-l numim *Reforma unei renaşteri*, pentru că Reforma protestantă a fost *motorul* care a impulsionat scrierea în limbile naționale. Ea a condus la o *renaştere* a limbii române şi, prin influența umanismului, la deşteptarea conştiinței romanității, pentru că, înainte de întrebuințarea scrierii slavone cu caractere chirilice, românii au scris cu alfabet latin[16].

Acest secol al XVII-lea, delimitat cronologic între

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

domnia lui Mihai Viteazul (1593 – 1601) și instaurarea unor noi regimuri politice – Imperiul Habsburgic în Transilvania și regimul fanariot în principate –, a adus progrese lente dar substanțiale pentru români. Progresele din domeniul economiei și modificările în structura socială, de afirmare în ambianța Europei clasice a monarhiei feudale, au oferit un climat favorabil pătrunderii mai profunde a influențelor umaniste în cultură. În intervalul dintre 1601 și 1711 se impune tot mai pregnant linia politică fundamentată de Mihai Viteazul, de raliere a Țărilor Române (Moldova și Țara Românească) în jurul Transilvaniei, materializată în diferite alianțe[17].

Din punct de vedere cultural, veacul al XVII-lea reprezintă un moment de cotitură, căci sub influența ideilor umaniste, cultura scrisă românească s-a debarasat de veșmântul slavon și de tiparele bizantino-slave[18]. Această schimbare radicală s-a produs în niște cadre încă tradiționale, receptarea unor „noutăți" fiind privită cu reținere, la fel ca și astăzi. Alianțele politice cu Transilvania, integrată mai bine civilizației apusene, au contribuit la receptarea valorilor culturale, aducând cu sine și ideea de romanitate[19], prezentă de altfel și în *Cazania* mitropolitului ortodox Varlaam. În acest context istoric, trebuie amintit mitropolitul Kievului, Petru Movilă, care, prin biserică, a susținut și în Moldova o reformă culturală și teologică. El a facilitat cumpărarea unei tipografii de către domnul Moldovei Vasile Lupu (1634 – 1653), și astfel, în anul 1643, s-a tipărit *Cazania* mitropolitului Varlaam. Aceasta este prima carte în limba română ieșită din tiparnița adusă de la Kiev[20]. Mai mult, comparând limba traducerilor diaconului Coresi cu cea a traducerilor românești tipărite în epoca lui Matei Basarab (1633 – 1654) și Vasile Lupu[21], se constată o mare deosebire calitativă, datorită în bună parte traducerilor întreprinse de câțiva umaniști români: mitropolitul Varlaam, Udrișteș Năsturel, Eustatie Logofătul ș.a. Accentuarea conștiinței unității românilor[22] se constată îndeosebi în traducerile mitropolitului Varlaam, acest lucru fiind de fapt o reacție a ortodoxiei la tipăriturile românești din Transilvania, ieșite sub influența Reformei protestante.

În perioada afirmării plenare a ideilor umaniste, un rol însemnat în cultura românească l-a avut și Contrareforma. În urma loviturilor primite din partea protestantismului, Biserica Romano-Catolică a încercat să se apere, dând naștere programului Contrareformei. Astfel, școlile catolice încep să imite programul și metodele umaniștilor reformați. La sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului următor, inițiativele misionare și educative catolice din Europa răsăriteană se înmulțesc. Misionarii veniți pe teritoriul Țărilor Române, adesea balcanici (sârbi sau bulgari) convertiți, nu aduceau cu sine numai doctrina catolică, ci și un înalt sens despre cultură, acela profesat în școlile apusene de către umaniști care, chiar criticați, erau admirați pentru reușitele lor. În acest context se încadrează inițiativele culturale ale domnilor români Matei Basarab și Vasile Lupu, care au pus bazele unor școli în spirit apusean, unde s-au predat, pe lângă vechile discipline, și limbile clasice, acte care veneau în sprijinul programelor de redresare generală a țărilor greu încercate de războaie, foamete și răscoale. Acestui fapt îi datorăm *Schola graeca et latina* înființată de Matei Basarab la Târgoviște, și *Colegiul* de la Iași, ctitorit de Vasile Lupu, ambele având un precedent în Colegiul înființat în 1632 la Kiev de către mitropolitul Petru Movilă[23].

Pe plan religios, veacul al XVII-lea, ca secol al supremației calvine în Transilvania, cunoaște o amplă operă de traduceri în limba română a cărților religioase și apariția unor lucrări influențate de doctrina calvină, curente ce au ajuns să fie cunoscute în Moldova și Țara Românească. În această epocă, marcată de disputele religioase dintre catolici și protestanți, ia naștere disputa dintre ortodoxie și reformă, aceasta suprapunându-se peste vechea dispută dintre ortodoxie și catolicism[24]. De data asta, conflictul dintre cele două biserici tradiționale s-a acutizat datorită faptului că, în cadrul unirilor începute cu Sinodul de la Brest-Litovsk (1596), catolicii au aplicat ortodocșilor programul Contrareformei, conform Conciliului de la Trento, neținând seama de ecleziologia și autonomiile legitime ale Bisericii grecești, care au fost recunoscute în cadrul Conciliului de la Florența din 1439[25].

În 1642 are loc la Iași un Sinod pan-ortodox convocat cu aprobarea patriarhului ecumenic Partenie al II-lea, de către mitropolitul Kievului, Petru Movilă. Motivul convocării acestei adunări bisericești este de ordin doctrinar, mai ales că lumea ortodoxă devine conștientă de reformele din sânul creștinismului apusean, care deja bat la porțile ei: Reforma lui Luther și Contrareforma. Astfel, după 1630, lumea ortodoxă bizantină era preocupată de disputa aprinsă la Constantinopol între partidul filo-calvin și cel filo-catolic. Acum iese la lumină o atitudine de rezervă și ostilitate a ortodoxiei față de aceste „înnoiri" din sânul creștinismului apusean. Vasile Lupu i-a primit la Iași pe toți ierarhii și teologii din Răsărit, unde s-a redactat *Mărturisirea de Credință* (cunoscută sub numele de *Mărturisirea ortodoxă* a lui Petru Movilă), semnată de către toți participanții, printre care se numără și mitropolitul Varlaam al Moldovei[26]. În acest context trebuie încadrate operele sale de referință: *Cazania* (1643) și *Răspuns la Catehismul calvinesc* (1645).

În aceste condiții, fenomenul religios din Țările Române a stat sub semnul disputei doctrinare, care a stimulat în rândul românilor o mișcare de regenerare spirituală[27], semnalată și în *Cazania* lui Varlaam, ortodoxia extracarpatică, prin cărțile imprimate și difuzate în Ardeal, încercând o contrabalansare a acțiunii protestanților. Operele de creație teologică originală, aflate în concordanță cu marile curente europene, aduc în Țările Române un suflu înnoitor, prin spiritul de controversă ce le animă. *Răspuns la Catehismul calvinesc* (1645) și *Cazania* – ambele ieșite de sub mâna mitropolitului Varlaam – indică o afirmare în societatea românească a unui sentiment de solidaritate sub semnul conștiinței de sine etnice[28]. Publicarea cărților în limba română cu caractere chirilice arăta tocmai faptul că mulți dintre preoți (cu atât mai mult poporul!) nu înțelegeau slavona, prin menținerea părților rituale în slavonă impunându-se folosirea mai departe a unei limbi *sacre*, necunoscută nici de turmă, nici de păstorii ei[29], care efectuau slujba religioasă în mod vulcanic, „boscorodind", cum s-a amintit în recensămintele oficiale.

4. *Cazania* lui Varlaam: Biografia mitropolitului. Exegeza unui text

Mitropolitul Varlaam, pe numele său adevărat Vasile Moțoc, se naște la sfârșitul secolului al XVI-lea, într-o familie de răzeși din Baloteștii Putnei[30]. În anul 1610 este egumen la Mănăstirea Secu, pentru ca în anul 1632 să fie ales mitropolit al Moldovei[31]. Fiind apropiat de mitropolitul Kievului, Petru Movilă, aduce o tipografie la Iași, unde își tipărește operele sale de referință. În 1652 iese din scaunul mitropolitan și se

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

stinge din viață la aceeași Mănăstire Secu, în anul 1657[32].

Cele două exemplare din *Cazania* scrisă de el, aflate în Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai" din Oradea, inițial foarte distruse, dar acum restaurate, poartă însemne de circulație, *ex libris*-uri și ornamente manuscrise din Moldova și Transilvania, respectiv din zona Turda și a Vașcăului, îmbogățind mărturia și rolul pe care l-au avut pentru comunitățile românești din Bihor. În județul Bihor s-au găsit peste 30 de exemplare din *Cazanie* păstrate, atestate sau copiate[33]. Conform unei supoziții, s-a afirmat că *numai din Cazania lui Varlaam au putut circula în Bihor mai mult de 150 de exemplare*[34].

Opera de căpetenie a lui Varlaam este de fapt o traducere din slavonă, tipărită pe cheltuiala domnitorului Vasile Lupu în tiparnița mănăstirii Sfinții Trei Ierarhi din Iași. Izvorul principal al traducerii se pare că este cartea Sfântului Calist, *Cuvântări la Sfânta Evanghelie*. După ce a terminat traducerea, el a confruntat-o și cu alte texte, poate chiar cu tălmăciri românești anterioare, din care amintim pe cea din 1581, reeditată în 1641 la Alba Iulia de mitropolitul recomandat de Vasile Lupu lui Rákóczy, Iorest. Așa s-ar explica de ce Varlaam declară în cuvântul său că a adunat cazania *di în toți tîlcovnicii sventei evanghelii, dascali besericei noastre*[35].

Prefața celei dintâi cărți tipărite în limba română este semnată de voievodul Vasile Lupu, care descrie motivația tipăririi acestei cărți, încadrând prima tipăritură românească în mentalul religios.

Opera teologică a mitropolitului Varlaam se sprijină, așa cum afirma voievodul Vasile Lupu, pe trei coordonate: Întâi de toate ea este o *carte pre limba românească*, fixând în acest fel receptarea mai simplă a mesajului scris. Apoi, el mulțumește divinității – *întâi de laudă lui Dumnedzău* – că a reușit să fie martor și *pionier* al tipăriturii. În al treilea rând această coordonată reprezintă esența tipăriturii, pentru că este o carte *de învățătură și de folos sufletelor pravoslavnici*, scopul spiritual (duhovnicesc) fiind dimensiunea care cuprinde prin mesajul creștin toată cartea. Pe scurt, *Cazania* este o culegere de predici redactate în limba română, pentru edificarea morală și spirituală a credincioșilor.

Însă nu trebuie omisă afirmația *dăruim și noi acest daru limbii românești*, care considerăm că a fost percepută ca o revelație pentru cei care au citit-o, știindu-se faptul că tipăriturile religioase au fost mai conservatoare în a adopta limba română. *Cazania* este un *dar* pentru limba română, pentru că prin difuzarea ei și în celelalte teritorii locuite de români (mai ales în Transilvania), ea și-a împlinit misiunea: transmiterea mesajului creștin prin aceeași limbă pe care o vorbeau toți românii. Textul nu are nevoie de prea multe comentarii, pentru că vorbește de la sine:

„Prealuminat întru toată pravoslavie și credincios întru Părintele nenăscut și întru Fiul de la Părintele născut mainaite de toți vecii și întru Duhul Svânt de la Părintele purcezătoriu și pre Fiul odihnitoriu Svânta Troiță unul adevărat Dumnedzău, ziditoriu și făcătoriu tuturor văzutelor și nevăzutelor,

Io Vasile voievod, cu darul lui Dumnedzău țiitoriu și biruitoriu și domnu a toată Țara Moldovei, dar și milă și pace și spăsenie a toată semenția românească pretutindere ce se află pravoslavnici întru această limbă, cu toată inima cerem de la Domnul Dumnedzău și izbăvitoriul nostru Isus Hristos.

Dintru cât s-a îndurat Dumnedzău dintru mila sa de neu dăruit, dăruim și noi acest daru limbii românești, carte pre limba românescă, întâi de laudă lui Dumnedzău, după acea de învățătură și de folos sufletelor pravoslavnici.

Să iaste și de puțin preț, iară voi să o primiți nu ca un lucru pemântesc, ce ca un odor ceresc. Și prinsă cetind, pre noi pomeniți și întru roga voastră pre noi nu uitareți. Și hiți sănătoși.

Moghilă, fecioru de domnu de Muldova, Arhiepiscopu și Mitropolitu Chievului, Halicului și a toată Rosia, carele pre pofta Măriei Sale au trimisu tipariulu cu toate meșteșugurile câte trebuiesc. Spre care lucru Măria sa, Domnul ce scrie mai sus, Io Vasile Voievodul, cu darul lui Dumnedzău, domnu Țărei Moldovei, cheltuială nesocotită spre tot lucru tipăriei au dat. Și așe cu darul lui Dumnedzău, după începutu am vădzut și sfârșitulu"[36].

După partea introductivă, cartea are două părți mari și distincte:

1. Prima parte urmărește calendarul liturgic bisericesc pe parcursul duminecilor de peste an, fiecare omilie fiind făcută pe baza textelor evanghelice aferente fiecărei dumineci. Astfel, sunt 54 de sub-capitole aferente duminecilor din posturi sau din afara perioadei posturilor de peste an. Aproape fiecare capitol are înserat în titlu mențiunea *învățătură*, motivația pedagogico-morală făcând-se prin referințe la viața Domnului Isus Hristos și la diferite parabole. De exemplu: *Dumeneca lăsatului brânzei. Învățătură pentru ertăciune: de vom erta greșele altora, Dumnedzău încă va erta ale noastre; și pentru cum se cade a posti; și pentru unde-i visterul nostru, acolo va hi și inima noastră*[37].

2. A doua parte nu se desparte de calendarul bisericesc, ci se axează pe *Prasnicele lunilor (de) preste an, împărătești și a sventilor mari*, adică la sărbătorile cu dată fixă din calendar. Aici autorul are 22 de sub-capitole, aferente la 22 de omilii, începând cu 1 septembrie (Viața Sfântului Simeon Stâlpnicul) până la 29 august (tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul).

Teologia *Cazaniei* se încadrează, așa cum am afirmat mai sus, în contextul disputei dintre ortodoxie și Reformă; de aceea am ales un text care ni se pare potrivit a-i face o exegeză, pentru că tipăritura românească are o mare valoare culturală și teologică.

„Că unde-i credința tare, acolo nemica nu strică, nice mare, nice vântul, nice fierile, nice focurile...

Deci să crezi că nu te botează preutu, nice îngeru, nice

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

arhaggelu, ce sănguru Dumnedzău cu apă şi cu Duhul svăntu te naşte întru viaţa de veci. Făgăduit-au că cine va mânca de trupul Lui şi va bia de sângele Lui întru Svenţia Sa va petrece şi Svenţia Sa întrânsa. Deci să nu-lu nice vedzi cu ochii tăi acumu, iară cu credinţa mai adevărat decât cu ochii să prăveşti svănta leturghie cum ai prăvi gunghiaria trupului lui Hristos ce fu gunghetu pre cruce cu sulița...

Şi când te cumeneci de svănta păine ce se svenţeşte în svănta leturghie, întru ace fărămă de păine tu să ştii că guşti trupul lui Hristos. Nu o parte sau o bucată, ce deplinu şi întreg trupul Măriei Sale iai şi-lu mănânci"[38].

Această predică este inclusă în partea a II-a a cuvântului de învăţătură pe care mitropolitul Varlaam o adresează *pravoslavnicilor*, adică drept-credincioşilor. Învăţătura are la bază textul Evangheliei din Duminica a IX-a după Rusalii, mai exact Evanghelia după Matei cap. 14, versetele 22-34, care narează episodul când apostolii ies cu corabia în larg şi când Isus, umblând pe ape, îl cheamă pe Petru la El. Petru păşeşte pe mare dar pentru că s-a speriat de vântul pornit, începe să se scufunde. Isus prinzându-l de mână, îi spune: *Om cu puţină credinţă, de ce te-ai îndoit?*[39]

Textul evanghelic este de referinţă, pentru că încadrează atât atitudinea lui Petru cât şi cuvintele lui Isus. Mitropolitul nu ezită să conducă analiza evangheliei Duminecii a IX-a spre una dintre virtuţile teologale ale creştinismului: credinţa. Ea trebuie să fie *tare*, pentru că stă la baza relaţiei pe care fiecare om o are cu Dumnezeu. Credinţa este un act personal şi liber, un răspuns al omului lui Dumnezeu, care se revelează. Aşa a fost şi atitudinea lui Petru, atunci când Isus l-a chemat să umble pe ape. Însă datorită fricii şi mai ales neîncrederii în Isus ca Fiu al lui Dumnezeu, a început să se scufunde în mare. Fără credinţa în Dumnezeu, sau măcar recunoaşterea existenţei sale, omul ca individ îşi pierde sensul vieţii, motiv pentru care mitropolitul Varlaam insistă adăugând mai multe cuvinte (mare, vânt, fier, focuri), care nu pot să-l doboare pe credinciosul ce a intrat deja, din această viaţă, în comuniunea cu Dumnezeu, prin practica unei vieţi creştine.

Dacă şi pentru teologia reformată credinţa este temelia vieţii creştine, conform principiului *Sola Fide, Sola Scriptura*, mitropolitul Varlaam leagă credinţa nu doar de învăţătura Evangheliei, ci şi de Tradiţia Bisericii Apostolice[40]. Credinţa creştinului se clădeşte pe temelia Revelaţiei şi pe înţelegerea cu adevărat a afirmaţiilor Bisericii, care nu pot fi excluse, ci consultate spre a înainta către o mai bună înţelegere a Tainelor lăsate de Isus Hristos. În acest context, mitropolitul aminteşte despre botez şi preot; referitor la acesta din urmă, Varlaam consideră că preotul este doar un instrument în mâna lui Dumnezeu, acţiunea lui fiind cea de mijlocitor între oameni şi Dumnezeu (care prin Spiritul Sfânt botează pe om), în baza continuităţii apostolice primită direct de la Hristos prin apostolii care au răspândit cuvântul lui Dumnezeu. Botezul, ca taină a iniţierii creştine, este adeziunea omului prin credinţă la planul de iubire al lui Dumnezeu înfăptuit de Fiul Său, Isus Hristos, pentru a-l readuce pe acesta în pacea şi fericirea lui Dumnezeu. Mitropolitul nu face doar o apologie a dreptei credinţe, ci şi o explicare teologică a *lucrărilor vizibile*, importante pentru credinciosul de rând, el trăind o spiritualitate populară înrădăcinată de multe ori în superstiţie şi cutume. Astfel, *Cazania* poate fi considerată şi o catehează pertinentă, cu un mesaj clar, adresat creştinilor români.

Dacă a început cu amintirea botezului, Varlaam continuă cu învăţătura despre Sfânta Împărtăşanie (Euharistie), care constituie, atât în biserica ortodoxă răsăriteană cât şi în cea catolică apuseană, centrul vieţii creştine. Referinţele la Sfânta Cuminecătură sunt importante, mai ales că Reforma adusese o viziune nouă faţă de învăţătura tradiţională a Bisericii. Ea nu avea nevoie de un cler hirotonit şi nici de toate sacramentele (tainele), chiar învăţătura despre Euharistie fiind un simbol al credinţei, vestind doar prezenţa sacramentală a lui Hristos[41]. Pentru catolici şi ortodocşi, Euharistia are o importanţă şi o semnificaţie deosebită. Din punct de vedere teologic, pâinea şi vinul consacrate la Sfânta Liturghie sunt jertfa reală a Domnul Hristos, El coborându-se în cele două specii (pâinea şi vinul), fiind prezent cu adevărat, în mod real şi substanţial[42]. Mitropolitul Varlaam a considerat de cuviinţă să explice pe înţelesul tuturor teologia Euharistiei spunând că *trupul lui Hristos* nu este doar *o parte sau o bucată, ce deplinu şi întreg trupul Măriei Sale*, pe care credinciosul spovedit trebuie să-l *ia* şi să-l mănânce, cuminecarea cu Trupul şi Sângele lui Hristos fiind darul cel mai de preţ pe care Dumnezeu îl dăruieşte omului. Aceasta este Taina Iubirii şi semnul împăcării lui Dumnezeu cu omenirea.

Explicarea teologică a învăţăturii tradiţionale creştine poate fi pusă pe seama interesului purtat de ierarhul moldovean pentru a sprijini clerul, şi aşa insuficient format. Difuzarea *Cazaniei* în Transilvania era necesară pentru că preoţii aveau o ierarhie bisericească sub tutelă calvină, sau în unele zone chiar nu o aveau deloc, ei având nevoie de sprijin pentru a explica şi transmite Cuvântul lui Dumnezeu poporului de rând, în acord cu tradiţia Bisericii răsăritene. Şi având limba română la îndemână prin această tipăritură, pătura cultă românească a putut să citească mai uşor mesajul creştin către români.

Opera mitropolitului Varlaam este o mărturie a unei gândirii şi culturi teologice de influenţă umanistă, pe care ierarhul moldovean şi-a însuşit-o în contextul situaţiei politico-religioase din secolul al XVII-lea. Meritul *Cazaniei* nu aparţine doar acelui secol, ci se concretizează astăzi şi mâine, când cei pasionaţi de tipăriturile vechi deschid şi răspândesc „mireasma" unui secol care a contribuit la deşteptarea culturii şi spiritualităţii româneşti. Astăzi – în contextul Europei Unite – *Cazania lui Varlaam* poate fi o carte de vizită din tradiţia şi cultura unui popor pentru Europa şi chiar pentru întreaga umanitate.

Bibliografie şi note

1. Părerile istoricilor şi filologilor sunt diferite. Însă majoritatea sunt de acord asupra faptului că românii au preluat de la bulgari limba şi alfabetul slav, datele acceptate variind între secolele IX - XIII – XIV, adică fixându-se între activitatea lui Chiril şi Metodiu, creştinarea bulgarilor şi apariţia istorică a formaţiunilor statale româneşti.

2. Emil Vârtosu, *Paleografia româno-chirilică*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1968, p. 41 (prescurt. Vârtosu, 1968).

3. Migraţia popoarelor slave a avut loc în secolele V – VI, slavii instalându-se în Europa centrală şi răsăriteană între cele două imperii, bizantin şi romano-german. Prima creştinare a slavilor din Europa centrală a avut loc prin patriarhul latin de Aquilea care a precedat-o pe cea a fraţilor Chiril şi Metodiu trimişi de împăratul bizantin Mihail III. (Detalii la Janez Vodopivec, *Saints Cyrille et Methode patrons de l'Europe*, Edition Saint-Paul, Paris, Fribourg, 1986, p. 51).

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

4. Ioan-Aurel Pop, *Istoria Transilvaniei medievale: de la etnogeneza românilor până la Mihai Viteazul*, P.U.C., Cluj-Napoca, 1997, p. 108.

5. *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 195.

6. Silvestru-Augustin Prunduș, Clemente Plaianu, *Biserica Română Unită – Ieri și Azi –*, Editura Unitas, Cluj-Napoca, 1994, p. 20.

7. Vârtosu, 1968, p. 30.

8. Cele mai vechi monumente epigrafice păstrate, care fac dovada întrebuințării grafiei slavone pe teritoriul țării noastre, provin din secolul X, de la Bucov (Prahova), datate între anii 902 – 911 și cele din Dobrogea cunoscute sub numele de *grafitele de la Basarabi*, grafitul chirilic care poartă data 992 constituind, probabil, momentul final al scrierii de la Basarabi. (Detalii la Nicolae Edroiu, *Paleografia româno-chirilică*, Fundația Culturală „Cele Trei Crișuri" Oradea, 1995, pp. 29 – 30).

9. Albert Flocon, *Universul cărților*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 405.

10. *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 195.

11. *Ibidem*, p. 197.

12. Gabriel Ștrempel, *Vechi mărturii de artă și cultură la Biblioteca Academiei Române* în „Magazin Istoric", XXV, nr. 8/1991, pp. 59 – 62 (prescurtat Ștrempel, 1991).

13. Vârtosu, 1968, p. 31.

14. *Ibidem*, p. 32. Totuși cele mai recente cercetări indică un alt document cu o vechime mai mare decât *Scrisoarea* lui Neacșu din Câmpulung. (n.n.)

15. Gabriel Ștrempel, *Comoara manuscriselor românești* în „Magazin Istoric", XXIII, nr. 4/1989, pp. 27 – 31. (prescurtat Ștrempel, 1989).

16. Albert Flocon, *op. cit.*, p. 405.

17. *Istoria României*, 1999, p. 239.

18. Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 202 (prescurtat Armbruster, 1993).

19. *Ibidem.*

20. Ștefan Govorei, *Un dar românesc culturii europene: Petru Movilă* în „Magazin Istoric", XXIV, nr. 9/1990, pp. 11 – 14.

21. Vasile Lupu – Domn al Moldovei (1643 – 1653), albanez de origine din Epir. Este cel care înființează școli slavone, tipografia de la Iași (1640) și introduce limba română în serviciul liturgic.

22. Armbruster, 1993, p. 203.

23. Virgil Cândea, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 15.

24. Detalii la Lucian Periș, *Prezențe catolice în Transilvania, Moldova și Țara Românească*, Editura Buna Vestire, Blaj, 2005, p. 336.

25. Ernst Christoph Suttner, *Schismele: ceea ce separă și ceea ce nu separă de Biserică*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 98.

26. Lucian Periș, *op. cit.*, p. 336.

27. Ana Dumitran, *Religie ortodoxă – religie reformată*, Editura Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2004, p. 348.

28. *Istoria României*, 1999, p. 280.

29. Virgil Cândea, *op. cit.*, p. 45.

30. Alexandru Piru, *Istoria literaturii române. I. Perioada veche*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 96.

31. *Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente*, Editura Univers, București, 1979, p. 410.

32. *Ibidem.*

33. Florian Dudaș, *Cazania lui Varlaam în vestul Transilvaniei*, Timișoara, 1979, p. 16.

34. Constantin Mălinaș, *Catalog de carte românească veche, 1643 – 1830*, Editura Mihai Eminescu, Oradea, 1993, p. 12.

35. Alexandru Piru, *op. cit.*, pp. 97 – 99.

36. *Cazania lui Varlaam*; Fundația regală pentru literatură și artă, București, 1943, pp. 5 – 6.

37. *Ibidem*, p. 499.

38. *Ibidem,* p. 201.

39. *Sfintele Evanghelii*, Editura Pauline, București, 1998, pp. 53 – 54.

40. Protestantismul rupe Tradiția de Scriptură, recunoscând-o doar pe cea din urmă. Ortodoxia doctrinară așează Scriptura alături de Sfânta Tradiție, ambele fiind revelate. Întâlnirea cu Dumnezeu în Protestantism este lăuntrică, personală, predica fiind un mijloc de înfăptuire a acesteia. Pentru Ortodoxie întâlnirea mistică cu Dumnezeu se realizează în liturghie, prin cântece și rugăciune, prin reprezentările celor sfinte și mai ales în întâlnirea omului cu Dumnezeu prezent în Sfânta Taină a Împărtășaniei. (Detalii la Ana Dumitran, Gudor Botond, Nicolae Dănilă, *Relații interconfesionale româno-maghiare în Transilvania. Mijlocul veacului XVI – primele decenii ale secolului XVIII*, Biblioteca Musei Apulensis, Alba-Iulia, 2000, p. 24).

41. Părintele Reformațiunii, Zwingli, sub influența umanismului învață că Euharistia este un simbol al credinței, al comemorării jertfei lui Hristos. Ulterior însă, după 1549, învățătura zwingliană este abandonată de succesorul său, Bullinger, care acceptă învățătura lui Jean Calvin. Conform acestui consens dintre Bullinger și Calvin, Euharistia vestește prezența sacramentală a lui Hristos, prezența mistică, necorporală, reală prin activitatea Duhului Sfânt. (Detalii la Iuhász István, *Istoria Bisericii Reformate din România*, manuscris, p. 5).

42. *Catehismul Bisericii Catolice*, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, 1993, p. 302.

43. Ene Branișteanu, Ecaterina Branișteanu, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura Diecezană, Caransebeș, 2001.

44. Georgeta Smeu, *Dicționar de istoria românilor*, Editura Trei, București, 1997.

Don Quijote și catârul mort

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Centenar

GEO BOGZA

Foto: Ion Cucu

... dincolo de cuprinderea spațială largă, de întocmirea unui tablou geografic cu provincii subiectiv privilegiate, Geo Bogza calcă mai cu seamă ținuturi ale suferinței, cercetează zonele aride sau sordide ale existenței, pătrunde în mediile sociale năpăstuite ori suprasolicitate, spre a se lăsa înfiorat de mizeria sau de asprimea vieții lor. Și nu e întîmplător faptul că sărăcia caselor de moți, „aspră și tare ca piatra", e descrisă în termeni aproape identici cu sărăcia „neagră, dură, minerală" a coloniilor de mineri din Valea Jiului. Fie că evocă Lumea petrolului sau tăbăcăriile, Valea Plîngerii ori truda istovitoare a minerilor din Apuseni sau din Parîng, peste tot este implicată o revoltă solidară ce copleșește complexul de pasager pentru a face apoi loc încrederii și speranței...

Mircea MARTIN

Dificultatea operei poetice a lui Geo Bogza stă tocmai aici: în a descoperi, la limita incertă dintre scris și real, adevăratele dimensiuni ale poeziei. Căci poetul pornește de la convingerea că existența, așa cum este ea, cosmosul, așa cum se oferă el sensibilității și gîndului uman, preexistă în structuri unitare, în organizări arhitectonice și muzicale ce nu se cer decît rostite prin glasul său, transcrise în cerneală...

Nici un eveniment nu rămîne izolat – toate comunică în solidare ecouri: celebrarea unicului se realizează într-un spațiu de murmure cosmice care-l înglobează în Tot. Geo Bogza a exprimat foarte precis acest sens al actului poetic, notînd într-o tabletă despre Metaforă: „Rostesc aceste cuvinte cu consimțămîntul întregului univers și mă simt împărat al vorbirii omenești".

Ion POP

Bibliografie

Jurnal de sex, 1929; *Poemul invectivă*, 1933; *Ioana Maria*, 1937; *Țări de piatră, de foc și pământ*, 1939; *Cântec de revoltă, de dragoste și moarte*, il. de Marcela Cordescu, 1945; *Cartea Oltului*, 1945; ed. îngr. și pref. de Antoaneta Tănăsescu, 1979; *Țara de piatră. Confesiune despre vitregia naturii și a istoriei*, 1946; *Oameni și cărbuni în Valea Jiului*, 1947; *Sfârșitul lui Iacob Onisia*, 1949; *Începutul epocii*, 1950; *Porțile măreției*, 1951; *Șantierul de la cumpăna apelor*, 1951; *Trei călătorii în inima țării*, 1951; *Anii împotrivirii*, pref. de Ion Vitner, 1953; *Meridiane sovietice*, 1953; *Tablou geografic*, 1954; *Ciu-Yuan, Henry Fields, Walt Whitman*, 1955; *Scrieri în proză*, I – V, 1956 – 1960; *Tăbăcarii și lumea petrolului*, 1957; *O sută șaptezeci și cinci de minute la Mizil*, pref. de G. Dimisianu, 1968; *Priveliști și sentimente*, 1972; *Paznic de far*, 1974; *Orion*, 1978; *Poezii și poeme – Poésies et poèmes*, ed. bilingvă, tr. de Ileana Vulpescu, pref. de Ștefan Augustin Doinaș, 1979; *Spania în inima și conștiința mea*, 1981; *Ca să fii om întreg*, 1984; *Jurnal de copilărie și adolescență*, 1987; *Basarabia, țară de pământ*, 1991; *Trapez*, pref. de Valeriu Cristea, 1994, *Eu sunt ținta. Geo Bogza în dialog cu Diana Turconi*, 1996; *Rânduri către tinerii scriitori ardeleni*, îngr. și pref. de Ilie Rad, 2003.

Cântec de revoltă, de dragoste și moarte

IV

Adu-ți aminte revolta, nostalgia, lumina marilor bulevarde
adu-ți aminte radiografiile, exasperarea, jocul violent de artificii,
și vorbele de piatră vânătă care îmi distrugeau buzele la douăsprezece noaptea
când știam că ești fecioara galbenă rudă cu toate dezastrele dragostei
așa cum valurile fierbinți ale simunului sunt rudă cu nebunia lentă a orașelor africane
și drapelul alb care se ridică deasupra orașelor asediate, cu paginile pline de sânge ale istoriei.

Fecioară galbenă rudă cu nebunia, cu sinuciderea și cu celelalte privilegii violente ale dragostei și ale biologiei
așa cum ochii măriți de groază ai marinarilor, sunt rudă cu valul uriaș care în ultima clipă le înghite corabia...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

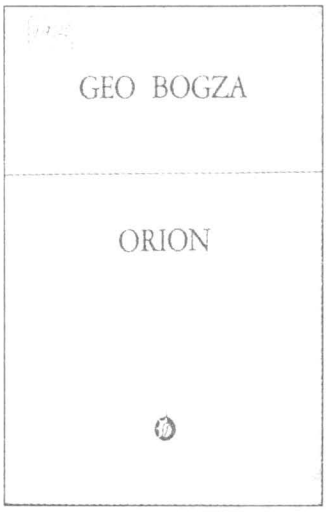

Leagănul de piatră al legendei, muntele din care izvorăşte Oltul, se vesteşte – peste larga desfăşurare de păduri şi cîmpii a Ardealului – cu o forţă fascinantă şi covîrşitoare. Magnet de granit, el atrage privirile din prima clipă, iar privirile se întorc mereu într-acolo, de parcă ar fi ace de busolă, ori de cîte ori s-au îndreptat, din greşeală, în altă parte. Sub nemăsurata-i putere, oamenii nu încetează să-l vadă, şi îl văd întruna, chiar şi atunci cînd îşi privesc holdele, chiar şi atunci cînd, privindu-se în ochi, stau de vorbă unul cu altul. Totdeauna prezent pe retina şi în conştiinţa celor ce trăiesc în raza lui, punînd în umbră restul firii – aşa ia chip părintele orgolios al Oltului.

Asemenea unor acorduri simfonice – puternice, profunde, îndelungi – ţîşnind unu din altul tot mai sus, spre a culmina într-o torenţială cunună de sunete, şesul începe să urce brusc, din sine însuşi, cum urcă oceanul sub furia unui ciclon. Mari valuri de piatră, al căror tumult nu încetează decît atunci cînd, din coastele lor zdrobite, pornesc altele mai înalte, se adună, se întretaie şi se întrec, trimiţîndu-şi clocotul tot mai sus, spre cerul uimit, sub care se împrăştie în spumoase jerbe de calcar...

De felul cum s-au aşezat moţii în Munţii Apuseni, deveniţi legendara lor ţară, cei ce o străbat pot avea o imagine dură, vorbind închipuirii cu o neaşteptată vigoare, dacă în măruntaiele acelor munţi vor pătrunde pînă la straturile de aur.

Două lucruri sînt preţioase în Munţii Apuseni şi le-au făcut faima şi aurul: oamenii şi aurul. Sînt în ţara noastră munţi mai înalţi şi de o vestită frumuseţe, dar în adîncul lor nu se găsesc filoane de aur, şi nici pe culmi aşezări permanente de oameni, sub toate consecinţele stîncii şi ale anotimpurilor vrăjmaşe. Numai în Munţii Apuseni oamenii sînt legaţi pe viaţă şi pe moarte de tăria stîncii; sate crescute pe un granit căptuşit cu aur.

Aur şi oameni. Prezenţa lor a făcut ca munţi mai mici, mai puţin falnici sau prăpăstioşi, să întreacă în glorie şi în dezlănţuiri de evenimente toate celelalte masive din lanţul impunător al Carpaţilor.

Iar dacă vrem să vedem cum s-au aşezat oamenii în aceşti munţi aspri, cînd de jur împrejur erau atîtea pămînturi roditoare, să pătrundem înăuntru, în însăşi fiinţa lor de piatră.

Nopţi de februarie

II

Ioana Maria, era o seară de februarie,
cînd ţi-am spus: hai să ne plimbăm pe străzi,
şi ţi-am dat o floare.

Aşa a început,
oraşul în seara aceea era scufundat în întuneric,
oameni fără chip treceau pe lîngă noi,
se pregătea o mare călătorie,
iar noi aveam să fim luaţi şi duşi departe,
fără să ştim.

Tu mergeai alături de mine,
în întuneric
şi mi se părea că te aud cîntînd,
încet de tot,
mai mult pentru gîndurile tale.

Era într-o seară de februarie
un fantastic început de poveste,
Ioana Maria,
iar floarea pe care o ţineai în mînă
era roşie.

III

O stea ciudată se ivise pe cer
steaua care se vedea şi ziua,
tot oraşul avea ochii aţintiţi spre ea,
eu singur nu o priveam,
eu te priveam pe tine, Ioana Maria...

Scriitori

„Omul e un cocor care zboară pe dinăuntru". Această fermecătoare fereastră spre noi înşine a fost deschisă de Tudor Arghezi iar eu, care eram convins că am citit tot ceea ce a scris, că ştiu pe dinafară tot ceea ce în scrisul lui e memorabil, am descoperit-o abia acum, în micul şi condensatul volum alcătuit de tînărul istoric literar Geo Şerban, intitulat *Idei trăite* şi subintitulat cu atîta îndreptăţire *Carte de înţelepciune*.

Sînt culese acolo, din treisprezece scriitori români, şi mă bucur că printre ei se află pe nedrept şi sistematic ignoratul F. Aderca, mici texte definitorii pentru ei şi pentru gîndirea noastră, unele demne de a fi ţinute minte toată viaţa, cîteva demne de a intra în patrimoniul gîndirii universale.

Omul e o trestie dar o trestie gînditoare... a spus cîndva Pascal şi de atunci sute de generaţii, în felurite ţări, oriunde a pătruns lumina umanismului, au ştiut şi au rostit, cu un fior care însemna adeziunea la cea mai înaltă spiritualitate a neamului omenesc, această maximă a filozofului francez, menită să dureze cît lumea, şi chiar după dispariţia ei, drept epitaf al omenirii...

Texte şi imagini reproduse din: Geo Bogza, *Tablou geografic*, pref. de Mircea Martin, tabel cronologic de Corneliu Popescu, Editura Minerva, Buc., 1973; Ion Pop, *Transcrieri*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976; Academia Română, *Dicţionarul general al literaturii române*, A/B, Editura Univers Enciclopedic, Buc., 2004; Ion Cucu, *O istorie în imagini a literaturii române postbelice*, vol. I *O istorie literară a privirii*, Editura Charmides, Bistriţa, 2006; Geo Bogza, *Cântec de revoltă, de dragoste şi moarte*, Fundaţia Regele Mihai I, Buc., 1945; Geo Bogza, *Cartea Oltului*, referinţe biobibliografice de Antoaneta Tănăsescu, Editura Albatros, Buc., 1979; Geo Bogza, *Ţara de piatră*, Editura Minerva, Buc., 1971; Geo Bogza, *Orion*, Editura Minerva, Buc., 1978; Geo Bogza, *Paznic de far*, Editura Minerva, Buc., 1974.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Autografe contemporane

B. ELVIN

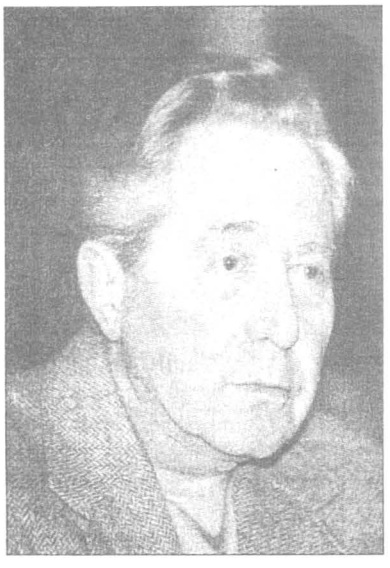

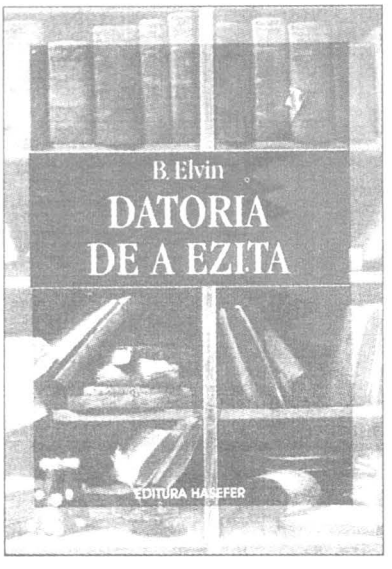

Dacă ar fi să-l închid pe B. ELVIN într-un vers – cum se cuvine de altfel cu orice prozator veritabil – acesta ar suna așa: **fericirea de a fi trist cînd înțelegi.** ***Nu cunosc alt scriitor român contemporan care să fi elaborat o asemenea melodie, demnă de o ecuație cu trei inefabile. Cu surîsul său binefăcător de ambiguu, Elvin nu cere niciodată cititorului său s-o dezlege, ci doar să se lase cuprins de farmecul înțelepciunii ei pe această vreme în care hazul e tot mai stins și ironia tinde spre limita ei tragică.***

Radu COSAȘU
Din B. Elvin, ***Datoria de a ezita,***
Editura Hasefer, 2003

Biobibliografie

B. Elvin (n. 1927, Moinești). Absolvent al Facultății de Filozofie București (1950). Redactor la Editura Tineretului (1948 –1953), Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1953 – 1956), la „Viața Românească" (1956 – 1958). Secretar literar la Teatrul de Comedie (1961 – 1969), apoi la Teatrul Național (1969 – 1989). La propunerea lui Heinrich Böll, acreditat din 1975 cronicar dramatic al manifestărilor teatrale anuale „Berliner Festspiele" din Berlinul de Vest. Coeditor al revistelor „Litere" și „Alo" (1990 –1992). Din 1992 redactor-șef al ediției române a revistei „Lettre Internationale".

Volume de critică literară și eseuri: *Geo Bogza* (ESPLA, 1955), *Teatrul lui Mihail Sebastian* (ESPLA, 1955), *Anatole France* (Editura Tineretului, 1957), *Anton Pavlovici Cehov* (Editura Tineretului, 1960), *Camil Petrescu* (ESPLA, 1962), *Modernitatea clasicului Caragiale* (ESPLA, 1967), *Teatrul și interogația tragică* (Editura pentru Literatură Universală, 1969), *Dialogul neîntrerupt al teatrului în secolul XX* (antologie în două volume, Editura Minerva, 1973).

Romane: *După o lungă și grea suferință* (Editura Eminescu, 1973), *Partea mea de comedie* (Editura Eminescu, 1974), *Prin ce se deosebește această noapte?* (Editura Eminescu, 1977), *Hotarul imaginar* (Editura Eminescu, 1980), *În continuare* (Editura Eminescu, 1982), *Colțurile cercului* (Editura Eminescu, 1985), *Patru și un absent* (Editura Eminescu, 1988), *Datoria de a ezita* (Editura Hasefer, 2003).

Povestiri: *Numărătoare inversă* (Editura Hasefer, 1997).

Prefețe și studii la scrieri de Pavel Dan, Gh. Brăescu, Mihail Sebastian, Anatole France ș.a. Și la vol.: *Teatru* de Eugen Ionescu, *Teatru* de Albert Camus, *Teatru englez contemporan.*

Instantanee

Azi foarte puțini trecători pe bulevard. Siluete incerte în dimineața cenușie. Apar din ceață și dispar în ceață. Mă opresc în dreptul librăriei „Sadoveanu". În vitrină, printre cărțile expuse, una purtând titlul deloc inspirat *Un om muncitor*. Coperta, de un cenușiu murdar, pare ton pe ton cu duminica asta. Numele autorului de abia se distinge. Oricum n-am auzit de el. Habar n-am de ce, doar nu mă dau banii afară din casă și sunt atâtea alte scrieri pe care aș dori să le citesc, îmi cumpăr cartea. Este o poveste adevărată. Unui mașinist de la Teatrul Tineretului, malac poreclit Tarzan, care trage din greu pentru a-și hrăni familia și-și completează veniturile descărcând în zori camioanele în piața Obor, i se propune în 1951 să lucreze noaptea ca mardeiaș în beciurile unei secții de miliție. Tarzan șovăie, dar până la urmă acceptă. O singură condiție: nu vrea să plece din teatru, va face și o treabă și pe cealaltă. Auzisem de istoria asta, nu mai țin minte însă cine mi-o șoptise povestindu-mi și că omul se scrântise, iar nevastă-sa, văzându-l cum se duce de râpă, a aflat într-un târziu și de ce. Tarzan locuia într-o mansardă dintr-un bloc nu departe de cel unde din 1977 stau și eu. M-am pomenit întrebându-mă dacă el și soția sa mai sunt vecinii mei, și ce-și mai amintesc din anii aceia și ce-au devenit copiii lor. Mi-l imaginam pe Tarzan, care după ce cărase decorurile în magazie și dăduse pe gât câteva pahare, se îndrepta spre circa de miliție, unde muncea pe ruptelea. Îl vedeam reîntorcându-se acasă și întinzându-se pe pat într-o tăcere fără nici un țipăt, fără nici un geamăt.

În ultima clasă de liceu am luat parte la un proces literar. Se dezbătea drama lui Gelu Ruscanu, protagonistul lui Camil Petrescu din *Jocul ielelor*. Deși nu credeam că Gelu Ruscanu are dreptate, am acceptat rolul de apărător, atras de ceea ce se numește o cauză pierdută. Un alt coleg îndeplinea funcția procurorului. N-avea pic de milă pentru adeptul adevărului și justiției absolute. Argumenta foarte convingător că există aspirații ruinătoare. Când ai privirea fanatic ațintită spre un țel imposibil, spunea el, nenorocești pe alții și te nenorocești pe tine. Cu toate că-mi pregătisem minuțios pledoaria, „adversarul" meu îmi ridica piedici din ce în ce mai neliniștitoare, iar asistența era tot mai vădit de partea lui. În cuvântul meu am stăruit asupra dilemelor unei conștiințe ale cărei aspirații

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

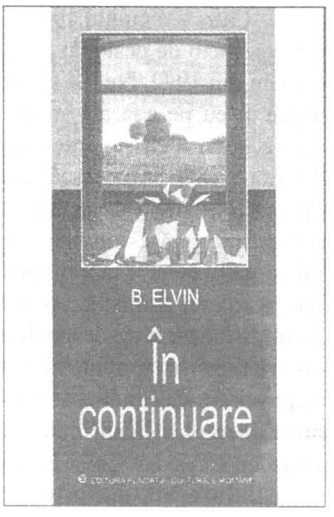

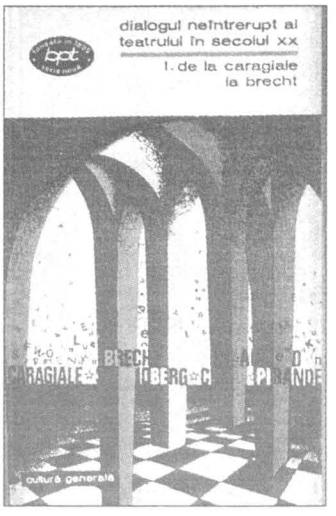

le împărtășește orice om de bună-credință. Cine ne poate condamna pentru năzuințele care ne fac cinste? Mi s-a replicat că în numele unui ideal fără nici o speranță e gata să facă mai mult rău decât bine, sacrificându-și semenii pentru o abstracție. Știam, bineînțeles, tot ce auzeam din gura procurorului, dar nu mă așteptam ca obiecțiile lui, care erau și ale mele, să-mi sune atât de convingător. Totuși m-am consolat întrucât convenisem din capul locului: Gelu Ruscanu era vinovat.

A fost întâiul proces măsluit la care am participat după 1944. Și a fost pentru prima oară când am trăit în fața publicului duplicitatea asumată, detestându-mă pe mine însumi. Eram furios pentru opțiunea greșită din start. De ce alesesem înfrângerea?

Procesul s-a desfășurat în sala de gimnastică a liceului „Cultura" și ori de câte ori trec pe strada Zborului, am senzația c-am intrat în ani altfel decât ar fi trebuit.

Până la sfârșitul războiului, tata nu m-a întrebat niciodată ce-am de gând să fac în viață. S-a mărginit să-mi dea de înțeles că literatura nu-i o meserie. O singură dată, prin 1943, mi-a mărturisit că în tinerețea sa visase să devină doctor. Tinerețea lui mi se părea tot atât de ireală, ca și ipoteza de a urma medicina. Eram doar noi doi în sufragerie. Stăteam unul în fața celuilalt. Îmi expunea satisfacțiile și avantajele profesiunii la care fusese silit să renunțe. Ar fi dorit să devin un cardiolog reputat. I-ar fi plăcut să fac o carieră universitară. Dar, firește, eram liber să hotărăsc. Nu voia să-mi impună nimic. Nu trebuie să uit însă că sunt evreu și chiar dacă lucrurile vor arăta altfel mâine, n-ai cum fi sigur de poimâine. Principiul prudenței rămâne sfânt. Îl ascultam distrat. Pe masă, *Pădurea spânzuraților*. Ardeam de nerăbdare să aflu care va fi soarta lui Apostol Bologa. Mai aveam atât de puține pagini din romanul lui Rebreanu ca s-o cunosc. Înserarea se dilata și obrazul tatei își pierdea conturul. Continuam să-l privesc plin de bunăvoință în timp ce-mi interziceam să-mi pun mâna febrilă pe carte. Pe Aleea Mătăsari câțiva băieți băteau mingea.

În așteptarea răspunsului dacă existența e posibilă pe alte corpuri cerești și dacă teatrul va reuși să ființeze în lumea de mîine, se discută aprins despre destinul actual al dramaturgiei și spectacolului. Două poziții violent potrivnice și în cele din urmă aceleași se înfruntă. Pentru unii teatrul e singur și părăsit. Lîngă el se află doar amintirea înfăptuirilor de ieri și mumia unui vis mincinos: cel al eternității sale. Pentru alții celebrăm anul 1, și abia de aici înainte începe să curgă timpul în cronica teatrului. Trecutul nu va trece în acest prezent plin de făgăduințe. La cea mai sumbră analiză observăm că cele două atitudini antagonice se întîlnesc într-o concluzie identică și anume că s-a produs o ruptură definitivă. Evident, sciziunea există și a trece în revistă creațiile acestui veac înseamnă a lua act de o accelerată metamorfoză.

E de prisos s-o negăm. Dar numai mințile sclerozate sau crude își pot închipui că sîntem în fața unui hiat. Pentru cine cunoaște, cum zice Sadoveanu, „acel fenomen rezultat al uneia din multele mișcări ale pămîntului și care se cheamă precesiunea echinocțiilor", pentru cel ce știe legile uitării, descoperirii și redescoperirii în artă, reprezentația se joacă fără antract.

La câțiva pași de gara din Moinești, orășelul în care m-am născut, se afla hotelul, o clădire ciudată, cu zidurile pătate de igrasie. Cei mai mulți dintre clienți erau comis-voiajori. Dormeau o noapte sau două în hardughia aia cu ornamente monstruoase din ghips fisurat. Umbla vorba că acolo se închiriază camere cu ora. Noi, copiii, am fost sfătuiți să întoarcem capul când treceam prin fața hotelului.

Între gară și hotel un spațiu viran, vara îndesat de bălării, primăvara și toamna adâncit în noroi. Drumul, pavat cu pietre de râu și mărginit de două trotuare scălciate, nu se însuflețea decât după apusul soarelui. Către șapte-opt seara grupuri de muncitori de la rafinăria „Steaua Română" se adunau într-un birt din apropiere. Pălării pe ceafă. Clinchet de pahare. Hohote de râs. Birtul nu reprezenta pentru mine o atracție, dar hotelul mă fascina fiindcă se chema „La Rai". Cel ce-i pictase firma își exprimase reticențele înghesuind literele una în alta într-o intimitate dubioasă, iar ploaia și ninsoarea accentuaseră ames-tecul murdar.

Când și când, la Sinagogă, auzeam o voce clamând: *„În eden, în eden"*. Întrebând ce înseamnă, mi s-a spus că edenul e totuna cu raiul, ceea ce m-a încurcat.

Toate astea se întâmplau pe vremea când nu știam că

(continuare în paginile 22 – 24)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

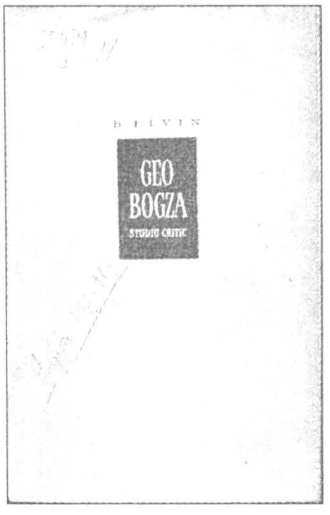

există nenumărate paradisuri: turistice, artificiale, fiscale și desigur paradisul socialist care nu se compară cu Occidentul providențial. Dar mi-era destul ce aflasem ca să nu mai contenesc cu întrebările. Guvernanta mi-a explicat că paradisul n-are localizare geografică, nu poate fi găsit pe hartă și nici în istorie. A fost înainte și va fi după. Dar cum arată? am stăruit tot mai confuz. Mi s-a răspuns că-i o grădină luxuriantă, unde nu-i nici prea cald, nici prea frig, e soare și e umbră, în fine, domnește o fericire perpetuă. Nu oricine are însă acces. Trebuie să fii cuminte, trebuie să fii atent ce spui, trebuie să fii atent ce taci. Avantajele paradisului nu mi s-au părut copleșitoare ținând seama de inconveniente.

Cu toată rușinea sunt silit să recunosc că, mult mai târziu, citind *Paradisul pierdut* n-am fost foarte emoționat de poemul lui Milton. Străbăteam versurile hoinărind amuzat cu închipuirea prin hotelul „La Rai" unde nu mă aventurasem niciodată. Mizer și dezolant, „La Rai" se instalase definitiv în imaginația mea.

În 1958 fusesem pus pe liber. Nimeni n-avea voie să mă angajeze într-o slujbă, iar la edituri figuram pe lista neagră. Mă preveniseră: nu care cumva să deschid gura. Doar o căință activă în gazetele culturale mi-ar fi dăruit șansa să reintru în „frontul literar". Nu prea îmi ardea de lecturi. Când însă la 23 octombrie 1958 lui Boris Pasternak i se decernase Premiul Nobel pentru *Doctor Jivago* și în tot lagărul socialist se declanșase o campanie violentă de presă împotriva romanului calificat ca *„o calomnie plină de ură contra Revoluției sovietice"*, iar autorul era exclus din Uniunea Scriitorilor, supravegheat zi și noapte de KGB, amenințat în cel mai fericit caz cu expulzarea, ardeam să citesc cartea. Cum de reușise Pasternak să trimită manuscrisul peste hotare?

Cine-și luase curajul, tipărindu-l, să înfrunte URSS? De ce-l lăsase Stalin să trăiască pe acest scriitor, iar pe alții nu? Hrușciov, Voroșilov, Gromâko vor avea cutezanța să-l lichideze? Cât va mai rezista Pasternak dacă nu-și face o autocritică?

Cu urechea lipită de Radio-Londra într-o miercuri seara, încercând să pricep ceva ce mi se părea cu neputință. Și dacă era o altă manevră a serviciilor secrete? Dacă Pasternak devenise fără voie instrumentul unuia din grupurile de putere împotriva altora pentru a se perpetua crimele dezvăluite de Hrușciov în „Raportul secret" la Congresul al XX-lea din 1956? Nici una din ipoteze nu stătea în picioare, nici una nu putea fi eliminată. Mă bucuram, dar de fapt trebuia să mă tem? Pur și simplu, nu realizam că ieșise la lumină primul disident scriitor.

Către Crăciunul 1962. În vizită la o mătușă pe care n-o mai văzusem de peste un deceniu. Regăsesc Stupinei așa cum o știam din 1942. Nu s-a schimbat nimic din epoca în care am locuit și eu pe aceeași stradă. La capătul care dă în Traian, cincizeci de metri înainte ca tramvaiele să scrâșnească brusc din frâne, să se smucească scânteind pentru a coti și apoi să se oprească în stația de la întretăierea cu bulevardul Pake Protopopescu, regăsesc atelierul de fotografii de la parterul blocului cu patru etaje. Mă îndrept spre celălalt capăt al străzii, spre intersecția cu Zefirului, și constat că strada și-a păstrat obiceiul: încet-încet se despoaie de hainele metropolei devenind un drum de târg provincial cu mici case ghemuite la pământ și împresurate de grădini acum înzăpezite. Înainte de a urca în apartamentul mătușii mele mă opresc o clipă în fața clădirii unde am stat și eu. Chiar la fereastra camerei mele, un tânăr cu o carte în mână mă privește absent. Pulsația slabă a unui curent care vine de departe.

Kimbal O'Hara, căruia i se zice Kim și e poreclit *„Micuțul prieten al tuturor"*, mi-a deschis la treisprezece ani o altă perspectivă asupra existenței. Aveam aceeași vârstă ca și eroul din romanul lui Rudyard Kipling și l-am însoțit cu sufletul la gură în nemaipomenitele lui aventuri pe drumurile unei Indii multicolore, reunind rase, caste, credințe, moravuri, datini din cele mai felurite, cu oameni generoși, cruzi, vicleni, impenetrabili. Era pasionant să treci de la un mediu la altul, de la o limbă la alta și să te arăți mereu așa cum îți închipuie ceilalți că ești, tu rămânându-ți însă credincios ție însuți. Și câte nu învățai pe acest itinerar de-a lungul căruia adevărul reprezintă când o aparență creditată, dar fără a pune excesiv temei pe ea, când o parte dintr-un tot ireductibil la o unică înfățișare. Mai cu seamă întrucât Kim observă că tot ce trăiește este cu dus și întors, intră și la pierderi și la câștiguri, îndreptățind deopotrivă încrederea și neîncrederea în ceilalți ca și în el însuși. Grație lui Kim intram în „marele joc" al lumii, în forfota de interese potrivnice. Eram însă protejat de inteligența și de inspirația sigură ale unui as al realității. O lume de primejdii, acum subminată, acum răscumpărată de semnificații mă îndemna să mă avânt printre chipuri, duhori, parfumuri, în ispititoarea larmă cu senzația că m-am lansat într-o acțiune directă și victorioasă.

Am citit cartea de câteva ori cu aceeași patimă. Până când întorcându-mă de la liceu într-o zi în care o timpurie și deasă ninsoare acoperise trotuarul cu un strat alunecos, m-am împiedicat în minte de una din frazele romanului: *„Sunt Kim. Sunt Kim. Dar cine este Kim?"* și m-am trezit făcând cu creionul mici gesturi afirmative, dubitative, negative.

Anii '50. Anii când se spunea *„nici n-apucă Eisenhower să-și încheie ultimul nasture la manta și americanii sunt la Bariera Vergului"*, se dădea pe gât „Adio mamă" și „Te-am zărit printre morminte", se cânta *„Ecaterino vedea-teaș moartă / cu dric la poartă și cai mascați"*, Ion Iancovescu rezemat de bara de alamă de la Capșa cu ochii pe automobilele negre ale Securității alergând nebunește pe Calea Victoriei observa *„Astea te calcă ziua și te ridică noaptea"*, ne îmbrăcam în lodene cumpărate pe „puncte" de la Economat, Păstorel Teodoreanu întrebat ce mai face răspundea *„Vânzând și tăcând"*. Anii când *„tineretul își poate permite cele mai îndrăznețe visuri cu siguranța că le va vedea împlinite"* (Gheorghe Gheorghiu-Dej) și când, simțindu-mă contestat, deposedat, frustrat îmi ceream cu gura închisă dreptul la pro-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

pria fizionomie. Ceea ce nu mă împiedica să fiu furios pe mine fiindcă nu reușeam să semăn cu eroii romanului *Bărbăție* de Vera Ketlinskaia, pe care-l redactam într-un birou al Editurii Tineretului de pe strada Cobălcescu. Și dimineața aceea când pe coridoarele editurii mișunau necunoscuți care – așa cum aveam s-o aflu ulterior – îl așteptau pe Ion Caraion pentru a-l aresta. Unul dintre ei, profil conturat în linii blânde, își răsucea cu gesturi hieratice țigări din tabachera de metal și le fuma dintr-un țigaret de cireș, iar fumul îl purta în depărtări viorii.

1994. Iluzia că puterile, mai puține, sunt totuși întregi. Satisfacția că din miile de pagini pe care le-ai scris câteva sute au rezistat vremurilor. Proiecte putrezind în sertarele uitate ale minții. Avânturi ce se prefac că te iau cu ele. Amintiri de care te găsești agățat cum e tras câinele de lanț. Gânduri amăgindu-te c-ai păstrat tocmai ce-ai pierdut. Ifosele încăpățânate ale identității. O înțelegere sleită pentru ce-a fost. Concomitent, nemulțumire furibundă. Simțul vital travestit chiar în contrariul său, în sete de autoanihilare. Salvatoarea muncă de redactare a revistei. Dovezi fericite că te ții încă în frază, iar eclipsele pe care le știi doar tu n-au importanță. Despăgubirea darnică oferită de curajul de a fi mărturisit toate astea. Și mai ales speranța absurdă că de aici înainte lucrurile vor rămâne la fel într-un timp fără sfârșit, c-ai oprit la țanc ceasul.

Într-o după-amiază din 1970, un fost coleg de facultate, care a eșuat ca documentarist la un institut tehnic, îmi telefonează. Vrea să ne vedem. Mă invită la el. Rămân puțin mirat. Nu suntem în relații foarte apropiate. Sunt ani de când nu ne-am mai întâlnit.

Soția lui mă întâmpină într-o rochie de seară. Și el e în costum bleumarin. Pe masă două lumânări aprinse ca la un dineu de gală. Sărbătoresc pașaportul eliberat după zece ani de tenacitate. Două ore mai târziu, dispar pe rând și revin îmbrăcați în haine de toate zilele. Fiecare din ei are în mână o valiză. Înțeleg că tot ce-au adunat într-o viață revine viitorului locatar al apartamentului, cel ce le-a înlesnit plecarea. Nu știu de ce m-au chemat. Nu știu ce-au devenit.

1986, toamna. De pe treptele Naționalului mă uit la automobilele așteptând la rând să ia benzină la stația Peco, casele decolorate, asfaltul crăpat, scheletul de metal al unui decor înfățișând palatul lui Caligula, pe care patru mașiniști îl încarcă în camion, prea cunoscutul pom de carton din *Așteptându-l pe Godot* proptit de un zid, stolul de băieșandri care se fugăresc. Cu mâinile în buzunare mă îndrept spre locuința mea. Habar n-am de ce, dar dând colțul cu strada Alexandru Sahia mă ajunge din urmă o întâmplare de pe când eram secretar literar la Teatrul de Comedie. După vizionarea, în 1964, a spectacolului cu *Rinocerii* de Eugen Ionescu, acceptat în repertoriu pentru a dovedi «deschiderea noastră spre lume» și asta chiar într-un turneu european, unul din cenzori și-a formulat îndoiala asupra câtorva din replicile piesei. Ar trebui eliminate, a sugerat el, *„așa am fi cu toții mai liniștiți"*. N-o spusese pe un ton poruncitor. Nici arogant. Dimpotrivă. Avea o voce prietenoasă, gropițe în obraji, ochi triști și-mi surâdea complice. Cu bărbia în piept, am murmurat: *„S-ar putea ca eliminarea acestor pasaje să nu treacă neobservată. În orice caz, Eugen Ionescu și-ar da imediat seama. Să nu iasă scandal"*. La auzul argumentului, seninul de pe chipul lui s-a topit. Îngândurat, mutându-și greutatea trupului de pe un picior pe altul, a suspinat: *„Orice, dar tărăboi nu!"* Apoi, privindu-mă întunecat, a revenit: *„Totuși, nici așa nu poate să rămână.*

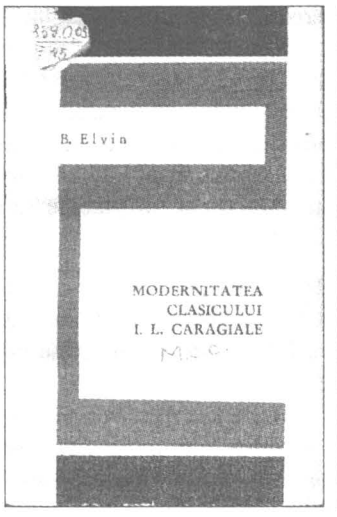

Cuvintele astea se vor interpreta... Dacă v-ați bate capul nițel, ați găsi o soluție". I-am propus ca interpreții să-și rostească replicile incriminate, să se vadă limpede că le spun, orice spectator să fie conștient de asta, dar vorbele să nu se audă, să fie acoperite de mugetul asurzitor al rinocerilor, de tropăitul lor și nimeni la București și la Paris să nu deslușească ceva. S-a înroșit la față, m-a privit furios, totuși nu se hotărâse dacă să înțeleagă sau nu, tare ar fi avut chef să-mi arate el mie cine este, dar în cele din urmă a renunțat de parcă-l înăbușea o somnolență de neînvins sau o mare plictiseală: *„Bine, faceți cum vreți. Eu mai am și alte treburi"*...

Nu mai țin minte când – 1948, 1949? – i-am luat un interviu lui Jorge Amado găzduit la Athénée Palace. Întrebarea standard: „Cum vi se pare România de azi?" El s-a uitat la cele două femei din bar – arătoase, poliglote și țipător de elegante, care deocamdată își azvârleau în gol cârligele, și apoi după ce-am păsit în hol a aruncat o privire spre băiatul de la lift în jachetă roșie și pantaloni negri strânși pe pulpe, nadă pentru cei dornici să omagieze tinerețea, a apreciat „discreția" recepționerului preocupat să atârne o cheie în rastel, iar după ce-am ieșit în piață, unde a cercetat acea aripă a palatului regal distrusă de bombardamentul german din 1944 și a scrutat fața palidă a unui trecător în haine ponosite, în fine mi-a răspuns: „Depinde ce-am venit să văd". La altceva mă așteptam din partea unui scriitor comunist.

În 1985 ești în Berlinul Occidental. Iei parte la o întâlnire Est-Vest între oamenii de cultură europeni. Un editor austriac denunță regimul lui Ceaușescu. Deplânge soarta cărturarului din România. Exemple, cifre, probe. Ți se dă cuvântul. Se așteaptă cu un zâmbet de toate culorile să se vadă cum ai să te descurci. Nu scoți o vorbă. Taci. Spaimă văzând că mutenia ți-e salutată cu aplauze...

La finele anilor '80, Lucian Pintilie dă cu ochii de mine în foaierul Naționalului. E mirat:

– Te credeam plecat...

– Nu, îi răspund. Am fost doar discret.

Printre figuranții în spectacolele Naționalului din anii '80, unul – scund și rotund ca o minge – găsea de cum apărea pe scenă cea mai firească întruchipare a caraghiosului. În prestația sa se vedea degajare, dar nu indiferență. O prezență de efect în comedii, mai ales când din proprie inițiativă își punea monoclu, însă care dădea bine și printre cadavrele tragediilor. În fiecare vară îmi trimitea de la mare o ilustrată

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

într-o franceză impecabilă. Nu cred că urmase vreo facultate. Sigur sunt doar că nu avea nici o meserie, deși încercase mai multe înainte de a-și găsi „vocația". Stilul ilustratelor dovedea demnitate. O singură confidență: intenționa să-și pună la ferestre geamuri policrome. Într-un rând am găsit pe biroul meu un exemplar din *Țara de Kuty* de Arghezi, însoțit de un bilet prin care-și cerea iertare că în anul acela nu plecase din București.

N-am avut încotro. În 1960 a trebuit să vând la anticariatul de lângă Biserica Kretzulescu (odată cu multe alte cărți) *Istoria literaturii române...* Cel ce mi le-a cumpărat mă cunoștea. Mi-a făgăduit că șase luni de zile nu va pune volumul lui Călinescu în comerț. Uimirea constatând că și-a respectat făgăduința. Și, o clipă, credința că de aici înainte este exclus orice risc, neliniște, temere. În afară de această subită și efemeră variație de climat, nici o altă amintire. Ca și cum ar fi fost un an mort. Ce se întâmpla pe atunci în lume, imposibil să-mi aduc aminte. Absența oricărui reper.

1967. Dejun cu Jacques Lemarchand într-un restaurant din Veneția. Specialitatea casei: fructele de mare și întâlnirile între oamenii de teatru. Celebrul cronicar de la „Figaro", admiratorul din primul ceas al literaturii lui Eugen Ionescu, vrea să afle mai multe despre avangarda românească. I-a mers la inimă spectacolul *Capul de rățoi* prezentat aseară de Teatrul de Comedie. Povestesc viața lui Ciprian și Urmuz, fac referiri la Tristan Tzara. Nu mai țin minte cum discuția alunecă spre Beaumarchais și sunt foarte mândru că-i pot semnala un episod din biografia marelui dramaturg pe care nu-l știa: în decembrie 1776, Beaumarchais sosește la Le Havre sub pseudonimul Durand și urmează să se întâlnească în secret cu Benjamin Franklin. Dar aflând că trupa de actori din oraș pregătește *Bărbierul din Sevilla* dă fuga la teatru, îndrumă comedianții, iar seara ia parte la premieră. Și astfel scriitorul se dă de gol, ratându-și misiunea cu care fusese investit. Lemarchand se pricepe să asculte ca puțini alții. Mă trezesc vorbind: lectura ca explorare de sine, a scrie despre iluzie, frică, eșec, dar și despre fericirea de a fi trist când înțelegi ...

Pe „grand-maman", care locuia în București undeva lângă Foișorul de Foc, am apucat doar s-o văd la față, nu s-o cunosc. Ar fi fost și greu dat fiind că, încă înainte de a mă fi născut, trăia la o distanță imemorială de ea însăși și de ceilalți. De altfel și arăta parcă ametită de imensitatea timpului ce-o ajungea din urmă și care părea că se află înaintea ei amenințând-o chiar după ce trecuse de nouăzeci de ani. Mi s-a spus că vorbea adesea – probabil că o făcuse chiar și în prezența mea – de această captivitate fără deznodământ, dar eu unul n-am avut urechi de auzit. Poate și fiindcă eram copleșit de mirosul cărților uzate și cu foile mucede, de izul tutunului pe care-l trăgea pe nas, de aroma de paciuli a rochiilor ei. Mi s-a spus de asemenea că după ce – cât era ziua de lungă – se văitase de prizonieratul fără scăpare, seara, înainte de a se culca, murmura, dar nu chiar pe tonul unei dorințe: *„Dacă mâine nu mă mai trezesc, cu atât mai bine"*. Mi s-a mai spus apoi că a doua zi, imediat ce se deștepta se dădea iute jos din pat și se îndrepta zorită către fereastră. Privea încordat spre scuarul cu patru salcâmi piperniciți, care primăvara înfloreau sfios, zgârcit și o fracțiune de secundă era ca și cum ar fi simțit pericolul emoționant al unei șanse imposibile. Pe urmă, se întorcea în țarcul incomensurabilului bodogănind și lamentându-se, dar fără a numi vreo durere. Nu exclud ipoteza ca vreodată să fi fost și eu de față când se plângea nu de una, nu de alta, ci de totul, dar trebuie să mărturisesc că pe vremea aia nu eram interesat decât de timbrele de pe scrisorile pe care fiul ei, dentist cu avere și reputație, i le trimitea de la Paris, deși știa că din pricina cataractei ea nu le mai citește și oricum nu ține minte ceea ce i se citise.

Pentru cei șapte ani cât aveam în 1934 uitarea era ceva complicat și neliniștitor. O surprinsesem pe mama, care-și simțea sfârșitul aproape, sfătuindu-l pe tata s-o uite, iar el îi făgăduise c-o va face tot restul vieții sale și cât de des posibil. Promisiunea lui mi se părea ciudată. Îmi sugera fie că eu n-am priceput nimic, fie că există, chiar și între cele mai apropiate ființe, multe falsuri, simulări, ticluiri. Și dacă așa stăteau lucrurile, era normal ca amintirea să însemne o contabilitate încurcată și în evidentă pierdere.

Cât despre cealaltă bunică, al cărei mormânt s-a rătăcit undeva prin cimitirul din Moinești și nu mai are cum fi descoperit, tot ce știu e din gura tatii care o venera. Se pare că Babica, natură viguroasă și cu o sănătate de fier, nu-și pierduse vreodată puterea de a îndura și un respectat fel de a judeca răul și nenorocirea. Silită să se mărite la paisprezece ani, soțul o părăsise lăsând-o cu trei copii. Socotindu-se învestit cu o misiune, plecase să întemeieze în Palestina o colonie la Raș Pina unde avea să moară curând fiindcă nu era făcut pentru munca brută. Noroc că fratele bărbatului, ascultând disciplinat și furios de o veche datină și rânduială iudaică, o luă de nevastă, iar Babica mai apucă să aducă pe lume alți trei copii înainte ca și cel de-al doilea soț să se prăpădească. Despre cele trăite de ea, Babica vorbea rareori, dar și atunci cu ochiul sec și gura iască, oarecum ca un act dictat de o datorie față de cineva care și așa i-a dat prea multă bătaie de cap. De altminteri, nici n-avea vreme să se gândească la ea. Trebuia să-și hrănească familia. De cum se crăpa de ziuă pleca să vândă de toate și te miri ce prin gări, în anticamerele administrației, în vorbitoarele penitenciarelor, pe coridoarele spitalelor, altfel spus: în toate locurile îmbâcsite de-o îndelungă așteptare și nădejde ale canonului uman. Dintre multele încercări pe care i le rezervase viața, poate cea mai cumplită a fost asasinarea în timpul unui pogrom a unuia din fiii ei stabilit în Ucraina. Avea să mediteze mult la această crimă făptuită de un prieten, care nici măcar nu era un om cu porniri violente, dar se lăsase purtat de val. Babica era de părere că uneori ajungem să săvârșim răul nu neapărat pentru că suntem ticăloși, sau sperăm să tragem vreun folos, ori fiindcă ducem o convingere până la sminteală, ci poate chiar mai des deoarece n-avem convingeri, suntem slabi, lipsim din noi înșine, ascultând slugarnic ori nepăsători de împrejurări și lăsându-ne împinși de ele. De-aici singura ei credință: nu-i înțelept să te bizui pe stratul de omenie, mai totdeauna subțire și nesigur.

Texte reproduse din volumele:
B. Elvin, *În continuare*, ed. a doua, Editura Fundației Culturale Române, 2003;
B. Elvin, *Datoria de a ezita*, Editura Hasefer, 2003;
Dialogul neîntrerupt al teatrului în secolul XX, antologare, postfață și note de B. Elvin, Editura Minerva, 1973

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Meridian biblioteconomic

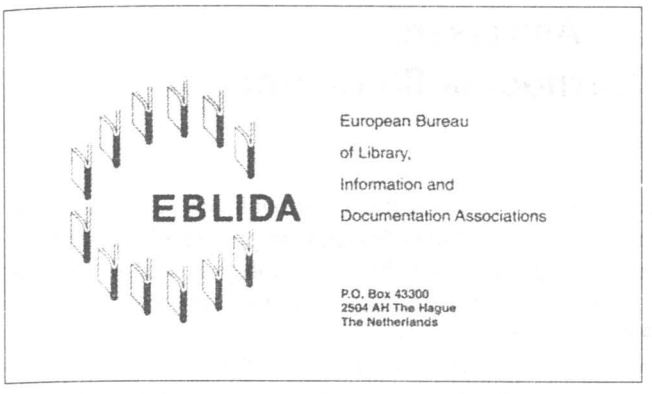

EBLIDA

Orizonturi
Programe
Inițiative

Digitizarea şi instituțiile memoriei

Statistica digitizării documentelor culturale în Europa

Dintre noutățile EBLIDA am selectat comunicarea lui Phillip Ramsdale, prezentă în nr. 19 din decembrie 2007, care face referire la propunerea unui cadru pentru standardizarea activității digitizării, proiect inițiat de Comisia Europeană cu scopul de a aduna informația despre digitizarea curentă şi cea planificată a documentelor culturale pentru a urmări diversificarea şi dezvoltarea economici informaționale, așa cum este realizată de către „instituțiile memoriei".

Instituția desemnată să urmărească acest proces, să formuleze cadrul necesar şi costul traducerii colecțiilor în resurse valoroase este IPF Ltd. S-a urmărit astfel felul în care studiile precendente au căutat să standardizeze activitățile de digitizare, care este cadrul ideal de statistică în acest caz, definirea standardelor pentru activitatea de digitizare şi costul acesteia, definirea grupurilor de documente analoage, identificarea instituțiilor şi programelor. În urma acestei cercetări complexe, echipa implicată a ajuns la concluzia că abordarea cea mai practică ar fi, de fapt, o îmbinare de metode: analizarea informației care a fost şi continuă să fie adunată în legătură cu proiecte specifice de digitizare şi folosirea acestora şi a altor surse; cooperarea cu şi asistarea asociațiilor internaționale profesionale în realizarea sondajelor printre membrii săi; oferirea de sondaje mostră în fiecare țară pentru colectarea informației dincolo de calitatea de membru al asociației internaționale profesionale pentru a echilibra opiniile care, altfel, ar fi dominate de instituțiile naționale importante.

Se constată o insuficiență a datelor consistente pentru Europa, cu excepția celor colectate de Conferința Bibliotecarilor din Bibliotecile Naționale din Europa şi a datelor statistice culese în prezent de Grupul European al Muzeelor. La Sondajul Pathfinder au participat 60 de instituții care au dovedit eficiența colectării unor date statistice relevante în toate domeniile de interes. Statisticile identificate au fost adăugate unei baze de date, constituită din următoarele surse: UNESCO, FMI, EUROSTAT, EUROCARTS, Grupul European pentru Statistica Muzeală, Asociația Cinematecilor Europene, Conferința Bibliotecarilor din Biblioteci Naționale Europene, LIBECON (studiul UE care colectează date statistice despre biblioteci).

Acest set de date va fi completat şi actualizat, fiind disponibil pe un website specific. Experiența atenționează asupra pericolului de a avea în vedere doar mostrele de sondaj. Mai puțin de o treime dintre instituții au adoptat proiecte formale pentru a direcționa obiectivele digitizării şi, astfel, se va produce o deformare a datelor colectate. Birourile centrale de statistică din fiecare țară au priorități care pot împiedica trimiterea la timp a sondajelor solicitate. Asociațiile profesionale, active la nivel internațional, reprezintă în general instituții naționale importante. Ele au avut un mare succes în colectarea răspunsurilor la sondaje, de aceea trebuie consultate în legătură cu abordarea recomandată pentru a vedea unde are loc un alt efort semnificativ pentru instituțiile regionale sau locale.

Despre **Biblioteca Europeană Digitală** aflăm noutăți în articolul semnat de Carmen Morlon. Pe 28 noiembrie 2007, Fundația Bibliotecii Europene Digitale a fost înființată şi aprobată de Comisia Europeană cu scopul de a aduna asociațiile europene care reprezintă muzeele, bibliotecile şi arhivele în efortul comun de a crea această instituție europeană. Membrii fundației includ Filiala Regională Europeană a Consiliului Internațional al Arhivelor, Federația Internațională a Arhivelor de Televiziune, Asociațiile Europene de Cinematecă, Forumul European al Muzeelor, Liga Bibliotecilor Europene de Cercetare, ICOM Europa, Inventarul Multilingv al Patrimoniului Cultural în Europa şi Consorțiul Bibliotecilor Europene de Cercetare.

Statutul fundației prevede lucrul în parteneriat cu scopul de a promova accesul la patrimoniul european cultural şi ştiințific printr-un portal pe domenii, cooperarea în ceea ce priveşte distribuirea şi sustenabilitatea, stimularea inițiativelor pentru a concentra conținutul digital existent şi sprijinul digitizării patrimoniului cultural şi ştiințific european. Inițiativa Bibliotecii Digitale Europene, găzduită de Biblioteca Koninklijke din Olanda şi coordonată de Conferința Bibliotecarilor din Bibliotecile Naționale Europene, face parte din *Inițiativa 2010*. Succesul său depinde de finanțarea digitizării şi de soluțiile de finanțare pentru a face disponibilă căutarea în BED a lucrărilor cu drept de autor. Grupul Expert de Înalt Nivel în domeniul bibliotecilor digitizate a căzut de acord ca, până în iunie 2008, să se găsească o soluție pentru lucrările orfane, ceea ce înseamnă criterii pentru găsirea adevăraților proprietari de drepturi. Subgrupul de Copyright al Grupului Expert de Înalt Nivel a stabilit câteva principii-cheie pentru centrele şi bazele de date în clarificarea drepturilor privind cărțile orfane şi lucrările epuizate. BED va dezvolta un site prototip care are scopul de a oferi un acces direct la aproximativ două milioane de înregistrări de arhivă, lucrări de artă, cărți digitizate, fotografii, hărți, documente video-audio, arhive şi muzee.

Gabriela TOMA

Din buletinul „EBLIDA News",
nr. 19/decembrie 2007

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Din viața filialelor Bibliotecii Metropolitane București

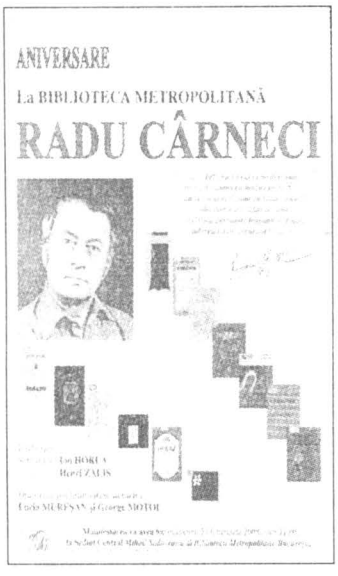

Aniversare
Radu Cârneci la 80 de ani

În ziua de 27 februarie 2008, la Sediul Central al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti, a avut loc un eveniment aniversar consacrat poetului Radu Cârneci, la împlinirea vârstei de 80 de ani. Au fost de faţă scriitori, ziarişti, ingineri silvici, diplomaţi, colegi şi prieteni ai sărbătoritului din jumătatea de secol de când s-a afirmat în viaţa socială şi culturală cu talentul, energia şi entuziasmul de care dă dovadă şi la vârsta aniversară.

După cuvintele de întâmpinare rostite de amfitrionul manifestării, dr. Florin Rotaru, directorul Bibliotecii Metropolitane, despre personalitatea poetului, cărturarului, editorului, traducătorului Radu Cârneci au vorbit poetul Ion Horea, criticul literar H. Zalis şi poeta Paula Romanescu. Cei doi poeţi, alături de actorul George Motoi, au citit din poeziile lui Radu Cârneci. Dintre cei prezenţi au mai vorbit, cu omagiile şi aprecierile colegiale, Florentin Popescu, Ion Dodu Bălan, Carolina Ilica, şi alţi amici care au improvizat şi scurte urări epigramatice.

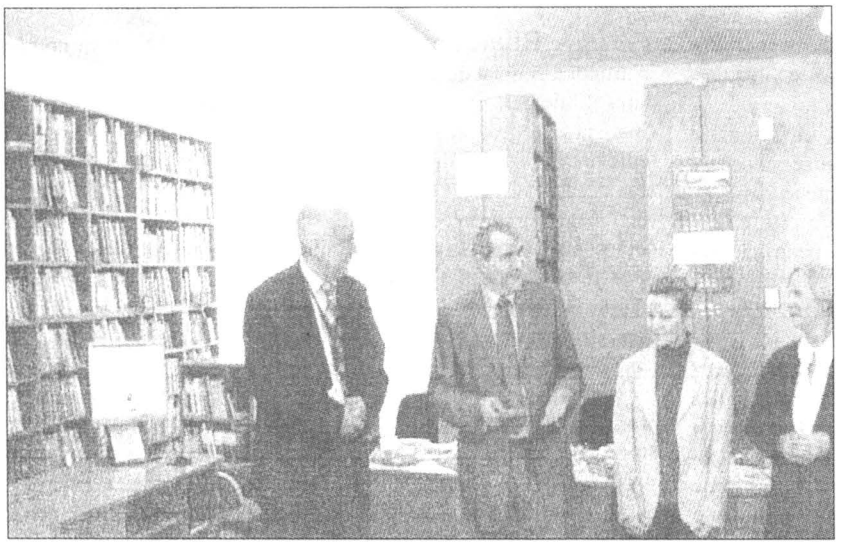

În haine noi

Redeschiderea oficială a Filialei *MIHAI EMINESCU* a avut loc joi, 21 februarie 2008, în prezenţa directorului general al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti, dr. Florin Rotaru, şi a doamnei director adjunct Rodica Cosmaciuc. Din partea Primăriei Sectorului 6 – direcţia de specialitate – a participat doamna Marieta Postolache. Au fost prezenţi, de asemenea, utilizatori, colegi din filiale, reprezentanţi ai mass media.

Redeschiderea a constituit un adevărat eveniment, biblioteca îndeplinind acum cerinţele unei instituţii publice moderne. Filiala dispune de un fond de documente de tip enciclopedic, cei interesaţi putând împrumuta la domiciliu sau studia la sala info-documentară atât documente de bibliotecă pe suport de hârtie, cât şi documente stocate pe alte tipuri de suport (CD-ROM, DVD etc.). Filiala este dotată cu două staţii de lucru, care asigură accesul, prin intermediul Internetului, la orice informaţie necesară membrilor comunităţii bucureştene.

În aceeaşi zi şi Filiala *NICOLAE LABIŞ* îşi redeschidea uşile după ce a trecut printr-un amplu proces de modernizare şi extindere. La organizarea filialei au contribuit membri ai colectivului de sprijin, un rol important având familia Denisa şi Nicolae Piţigoi.

Directorul general al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti, dr. Florin Rotaru, a ţinut să sublinieze, în alocuţiunile susţinute, efortul depus de către cei implicaţi în amenajarea şi organizarea filialelor, de sprijinul acordat de Consiliul General al Municipiului Bucureşti – Primăria Municipiului Bucureşti, precum şi perspectivele dezvoltării instituţiei la standarde europene.

Oaspeţii au putut lua contact cu noua tehnologie introdusă, precum şi cu spaţiile modernizate, dotate cu mobilier nou. Cele două filiale oferă acum, pe lângă pachetul general de servicii, acces gratuit la Internet.

Mulţumindu-le celor care au colaborat la succesul acţiunilor noastre, precum şi celor care vor onora invitaţia noastră de a ne frecventa, nu putem decât să anticipăm un an bogat în evenimente pentru cele două cartiere ale Sectorului 6 în care sunt amplasate filialele.

Liliana RADU
şef Birou Zonal 6

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Călătorie în lumea Celuilalt

Gabriela TOMA

Proiectul **Diversitate culturală**, inițiat de Biblioteca „Ion Creangă", s-a bucurat de un real succes în rândul publicului bucureștean pentru mesajul principal pe care-l transmite: deschiderea spre cultura Celuilalt în spiritul Programului Uniunii Europene – **2008 – Anul Dialogului Intercultural**, al promovării dialogului intercultural ca proces prin care toți cei care trăiesc în Uniunea Europeană pot să-și îmbunătățească abilitatea de a acționa într-un mediu cultural din ce în ce mai complex, atât în ceea ce privește relațiile care se formează între Statele Membre, cât și în cadrul fiecăruia, din punctul de vedere al coabitării unor persoane sau grupuri ce au identități culturale sau credințe diferite.

În perioada 4 – 21 decembrie 2007 a avut loc un intens program de lecturi, proiecții de filme documentare și de animație dedicat *Lunii japoneze*.

Inaugurarea *Lunii japoneze* a avut loc pe 3 decembrie 2007, în prezența Excelenței Sale Domnul Ambasador Kanji Tsushima.

Seria de evenimente dedicate Japoniei, în semn de mare admirație și prețuire pentru cultura și civilizația japoneză, a fost deschisă de vernisajul expoziției *Minuni din Țara-Soarelui-Răsare*, prezentând lucrări de artă plastică și decorativă semnate de Luminița Daniela Ciupitu, artist plastic, membru UAP și AIAP-UNESCO, Ana Maria Eșanu, Ana Iulia Gioabă și de elevii de la Liceul de arte „Dimitrie Paciurea" și Școala de Arte nr. 3. Programul zilei de 3 decembrie a cuprins un moment poetic semnat de actrița Doina Ghițescu, un mic recital de pian susținut de elevi ai Școlii de Muzică și Arte nr. 3, clasa prof. Maria Dincă – Diana Toader, de 8 ani, a interpretat *Cântec de leagăn* de Hiroshi Hitachi și *Sonatina*, partea I de Diabelli; Alexandru Rucăreanu, 8 ani, a interpretat *Țăranul vesel* de Schumann, iar Manuela Cârtog, de 8 ani, a interpretat *Mazurca* lui Ceaikovski. Finalul-surpriză a fost realizat de Andreea Roxana Cristea, studentă anul IV pian, Universitatea Națională de Muzică, clasa prof. univ. dr. Oana Velcovici, care a interpretat J.S. Bach – *Concertul italian*, L. van Beethoven – *Sonata opus 31 nr. 2*, George Enescu – *Pavane* din *Suita opus 10*, moment urmat de un duo împreună cu Maria Petrescu la oboi, studentă Master Universitatea Națională de Muzică, din J.S. Bach – *Sonata în Mi bemol major pentru pian și oboi*.

Au fost vizionate documentare legate de copilăria în Japonia modernă, cultura tradițională, arta și meșteșugurile, obiceiuri și ritualuri, viața de zi cu zi în Japonia, design și spectacol japonez. Filmul de animație *Prințesa Mononoke* a fost considerat atracția acestui eveniment de către copiii de la Grădinița nr. 2, iar filmul documentar *Ritualul ceaiului* a fost preferat de elevii de la Liceul „G. Călinescu".

Pentru cei mici s-au citit basmele: *Taro cel de foc*, *Ulciorul fermecat*, *Un nume lung*, *Frumoasa din tablou*, *Pânza albită cu clarul de lună*, *Cum a căzut întâia zăpadă*, *Bursucul amator de stihuri*, *Growing up in Japan*, *Ultimul cântec*, *Visul triunghiular*, *Buda de lemn și Buda de aur*, *Bufnița vopsitoare*, *Cum s-a dus mirapodul după doctor*, *Capul de schimb*.

Inaugurarea Lunii japoneze în prezența Excelenței Sale Domnul Ambasador Kanji Tsushima

Au avut loc întâlniri și discuții legate de lirica japoneză din care am selectat creațiile *Împăratului Nintoku*, *Împărătesei Jito*, cele scrise de *Arakida Moritake*, *Matsuo Basho*, *Tan Taigi*, *Karai Senyru*, *Shimazaki Toson*, *Tamura Ryuichi* și *Cântecele de gheișe*.

În perioada 28 – 31 ianuarie 2008, *Zilele Culturii Cubaneze* a fost următorul eveniment în cadrul proiectului nostru, organizat în colaborare cu Ambasada Cubei.

În deschiderea săptămânii evenimentelor dedicate spațiului cubanez, la 28 ianuarie s-au sărbătorit 155 de ani de la nașterea lui José Martí – apostolul Independenței Cubaneze (1853 – 1895), în prezența Excelenței Sale Domnul Ambasador Manuel Ismael Hermida Medina și a unor invitați speciali: din partea Ambasadei Mexicului, doamna Monica Barerro, Miguel Angel Suarez – consilier al Ambasadei Argentinei și Margot J. Marquez Garcia, din partea Ambasadei Venezuelei. Programul săptămânii a cuprins vernisajul expoziției *Corales de Cuba* și cea de caricatură semnată de Gerado Hernandez Nordelo – *Cu iubire și umor totul se poate*, vizionarea filmelor documentare despre spațiul cultural cubanez, a documentarului realizat de Televiziunea din Sibiu în colaborare cu Muzeul ASTRA – *Wifredo Lam. Cartografia intimă*, *Incursiuni în literatura cubaneză* – o prezentare de Jenel Marin, recitalul de muzică cubaneză susținut de Grupul muzical Armonia, program realizat în colaborare cu sprijinul ambasadei, la care au participat elevi de la Școala nr. 5 „Cor-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Sărbătoarea *Vasant Panchami – Saraswati Puja* în prezența Excelenței Sale Domnul Ambasador Debashish Chakravarti

neliu M. Popescu" și de la Liceul „G. Călinescu" din Capitală.

Biblioteca „Ion Creangă", în colaborare cu Editura Flori Spirituale din Deva, a marcat în cadrul aceluiași proiect, sărbătoarea *Vasant Panchami*, *Saraswati Puja*, începerea anului școlar în India. Au fost prezenți la eveniment Excelența Sa, Domnul Ambasador al Indiei, Debashish Chakravarti, Ileana Speranța Baciu, director al Editurii Flori Spirituale, cercetător Simona Galațchi, reprezentantă a Centrului de Studii Orientale „Mircea Eliade" din cadrul Bibliotecii Metropolitane București, și poetul Ion Horea.

În cadrul călătoriei culturale în spațiul indian au fost evocate scrierile lui Mihai Eminescu, Mircea Eliade și Octavian Sărbătoare.

Pe fundalul proiecțiilor despre semnificațiile religioase ale sărbătorii, au avut loc discuții legate de afinitățile spirituale, de simbolul galbenului purtat cu ocazia acestui festival care marchează începutul primăverii în spațiul indian.

Copiii sunt învățați în această zi primele lor cuvinte, iar instituțiile educaționale și culturale, inclusiv academia, cluburi ale cărții, cercuri literare, edituri, organizează rugăciuni speciale – PUJA – pentru a primi grația Zeiței Saraswati.

Vasant Panchami este un festival religios care marchează, totodată, un început de bun augur în relațiile dintre oameni și în deschiderea către învățătură. Vasant Panchami este rânduit odată cu schimbarea înfățișării naturii, semnele din jur anunțând venirea primăverii. Pomii de mango își dăru-iesc noile flori albe iar evidența acestei noi vieți însuflețește. Există credința că Saraswati înzestrează devenirea umană cu puterea de a vorbi (a discursului), cu puterea înțelepciunii și a învățării. În portretele sau statuile ce o reprezintă ea are patru mâini corespunzând cu patru aspecte ale personalității umane în procesul de învățare: mintea, intelectul, atenția (vigilența, vioiciunea) și ego-ul.

Menționăm faptul că Biblioteca „Ion Creangă" a participat la selecția proiectelor pentru includerea în agenda evenimentelor **Programului Uniunii Europene – 2008 – Anul European al Dialogului Intercultural**. Proiectul nostru a îndeplinit toate criteriile de evaluare prin abordarea uneia sau mai multor tematici indicate:

1. Intensificarea dialogului între diferite grupuri din societate și între generații;

2. Implicarea minorităților tradiționale și a noilor minorități din România în proiecte și dezbateri pe teme de interes comunitar;

3. Stimularea reflecției comune a autorităților guvernamentale și a organizațiilor societății civile asupra importanței dialogului intercultural;

4. Încurajarea participării tinerilor și a operatorilor culturali în programe comunitare și în scheme internaționale de mobilitate;

5. Atragerea atenției asupra importanței dialogului intercultural în viața de zi cu zi a publicului larg, a tinerei generații în special;

6. Încurajarea reflecției asupra nucleului de semnificații ale conceptului de dialog intercultural.

Proiectul se desfășoară pe tot parcursul anului 2008, fără întrerupere, iar fiecare lună este un prilej pentru o călătorie în lumea Celuilalt, o meditație asupra conceptelor de identitate și alteritate.

Ritmuri cubaneze cu Grupul Armonia

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

O sărbătoare a cărții la Biblioteca „Ioan Slavici" – lansarea a trei volume de corespondență Onisifor Ghibu

Joi 14 februarie 2008, la sediul Filialei „Ioan Slavici" a Bibliotecii Metropolitane București a avut loc un eveniment cultural de excepție: lansarea celor trei volume ale cărții *Din scrisorile primite de Onisifor Ghibu*, ediție întocmită și îngrijită de fiul cărturarului, Mihai O. Ghibu, și apărută la București, Editura SemnE, 2007. În cadrul acțiunii a fost prezentată o bogată expoziție de carte din creația marelui pedagog și om de cultură român, precum și o expoziție cu fotografii de familie.

La manifestare au participat cititori ai Bibliotecii „Ioan Slavici", elevi, studenți și profesori ai unităților școlare din zonă, precum și lucrători din cadrul Bibliotecii Metropolitane București, istorici și filologi. Au luat parte la eveniment, de asemenea, persoane originare din zona de baștină a lui Onisifor Ghibu (Săliște-Sibiu), printre care domnul Eugen Roșca, Secretar 2 la Ministerul Afacerilor Externe.

După deschiderea manifestării de către Doamna Lelia Rădulescu, coordonator al Filialei, a luat cuvântul doamna Olga-Silvia Turbatu, lector la Editura SemnE, care a prezentat succint conținutul celor trei volume de scrisori primite de Onisifor Ghibu de-a lungul timpului de la diverse personalități politice și culturale ale României. Această corespondență oferă date deosebit de interesante atât despre viața și activitatea lui Onisifor Ghibu, cât și despre alte personalități din trecut, puțin cunoscute publicului larg de astăzi, desprinzându-se o serie de aspecte și idei de mare actualitate.

În continuare, dr. Ion Constantin, coordonator al Filialei „Pan Halippa", a arătat locul deosebit pe care îl prezintă opera și personalitatea lui Onisifor Ghibu în cadrul demersurilor întreprinse de Biblioteca Metropolitană București pentru valorificarea patrimoniului cultural național, prin sistemele moderne de digitizare în Biblioteca Virtuală. Din această perspectivă, studiile și lucrările lui Onisifor Ghibu pot contribui la elucidarea multor aspecte de actualitate din sfera problematicii sensibile a patrimoniului cultural-ecleziastic, fiind astfel utile în fundamentarea deciziilor politice sau juridice în materie. În context a fost evocată colaborarea existentă între BMB și Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu" din Chișinău, subliniindu-se în mod deosebit activitatea Bibliotecii Publice „Onisifor Ghibu", apreciată drept centrul cel mai puternic de carte românească din Republica Moldova.

Manifestarea s-a bucurat de participarea de excepție a domnului Mihai O. Ghibu, fiul lui Onisifor Ghibu, realizator și îngrijitor al ediției lansate, care a făcut o amplă și interesantă expunere cu privire la personalitatea complexă a tatălui său și a relațiilor acestuia cu marile personalități ale vremii, precum și în legătură cu activitatea pe care a desfășurat-o timp de mai mulți ani pentru realizarea celor trei volume de corespondență. Vorbitorul a subliniat faptul că O. Ghibu, ca om de vastă cultură, a știut să prețuiască valoarea înscrisurilor, de aceea el a păstrat cu grijă orice hârtie care i-a căzut în mână. Așa se explică imensul fond arhivistic strâns de-a lungul vieții, pe care urmașii lui l-au predat Arhivelor Naționale din București, unde formează Fondul „Onisifor Ghibu". Problemele adesea ultrasecrete ale Transilvaniei, Basarabiei sau Transnistriei găsesc aici surse de documentare bogate. Au fost evocate apoi împrejurările dramatice, în urma cărora imensa arhivă a lui O. Ghibu a avut de suferit. În 1914, după izbucnirea primului război mondial, O. Ghibu a fugit la București, din Sibiul aparținător Ungariei, pentru a nu fi trimis pe front în armata ungurească (deși legal era scutit de armată, ca teolog și singur susținător de familie), a fost condamnat la moarte – în contumacie – împreună cu Octavian Goga și Octavian Tăslăuanu și i s-a confiscat tot avutul – rămas în Sibiu – din care, la întoarcerea în Sibiul României Mari, după 1 Decembrie 1918, nu a mai găsit practic nimic, pierzându-și și arhiva, inclusiv corespondența din perioada anterioară. La revenirea de la Chișinău spre București (după 1 Decembrie 1918), în drumul de întoarcere cu familia lui spre Sibiu, i s-a furat în tren un cufăr mare, în care era și o parte din arhiva și corespondența basarabeană din 1917 – 1918. Cea mai gravă și mai neașteptată pierdere s-a produs câțiva ani după sfârșitul celui de-al doilea război mondial. În 1944, de teama prăpădului ocupației rusești pe care o presimțea, O. Ghibu a depozitat în trei lăzi mari o parte importantă a arhivei sale, inclusiv a corespondenței. Cu ajutorul comandantului Corpului de armată din Sibiu a reușit să transporte lăzile la Sălișteși să le depună în pivnița casei părintești. Câțiva ani O. Ghibu nu a găsit posibilitatea readucerii lăzilor cu documente la Sibiu. În 1949, în urma unui denunț, securitatea comunistă a făcut o descindere în Sălișteși, fără să-și dea seama de confuzie, a făcut percheziția la casa învecinată celei din denunț – și a găsit cele trei lăzi, pe care imediat le-a confiscat „spre cercetare". Cu toate intervențiile lui O. Ghibu și promisiunile primului-ministru Petru Groza, lăzile nu numai că nu s-au restituit, dar nimeni nu mai știa nimic de ele. Abia în 1967, după nenumărate contestații și căutări asidue, s-au putut recupera 25 – 30% din dosarele confiscate în cele trei lăzi, răvășite și împrăștiate prin depozitele Academiei Române de la Chitila. Corespondența nu s-a mai găsit. Cu toate aceste pierderi, corespondența primită de O. Ghibu rămâne foarte interesantă și importantă, atât prin volum, cât și prin corespondenți. Din intervențiile și solicitările celor care i se adresează în scris – adeseori, chiar necunoscuți lui – se înțelege câmpul aproape nelimitat al gândirii și preocupărilor lui O. Ghibu de-a lungul întregii sale vieți.

În cadrul manifestării, doamna Lelia Rădulescu a dat citire unora dintre piesele de excepție cuprinse în volumele lansate, precum scrisorile adresate de Iuliu Maniu lui Onisifor Ghibu, în anul 1908 și, respectiv, în 1920, din care se desprind multe învățăminte cu valoare actuală. Așa cum arată editorul într-una din notele referitoare la una din aceste piese: „Scrisoarea lui I. Maniu cred că este un model necunoscut conducătorilor politici actuali... și niciodată repetat!" (Vol. 2, p. 80).

În final, a luat cuvântul doamna Sanda Dulu, director al Editurii SemnE, care a relevat importanța și actualitatea operelor lui Onisifor Ghibu, motiv pentru care instituția pe care o conduce intenționează să publice și alte lucrări, precum *Un anahronism și o sfidare: Statul Romano-Catolic Ardelean*.

Lansarea celor trei volume de corespondență Ghibu la Biblioteca „Ioan Slavici" s-a bucurat de un real interes în rândul utilizatorilor, fiind o adevărată „sărbătoare a cărții".

Ion CONSTANTIN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Orizonturi

Pantelimon Halippa – Tribunul Basarabiei

(I)

Dr. Ion CONSTANTIN

Figură emblematică a Basarabiei, cu un rol esențial în unirea acestei provincii cu România, Pantelimon (Pan) Halippa a avut un destin extrem de frământat, viața și activitatea sa fiind, în multe privințe, exemplare pentru spiritul de jertfă și devotamentul luptei în slujba interesului național.

Născut la 1 august 1883, în satul Cubolta din județul Soroca, Pantelimon Halippa a urmat școala primară în localitatea natală, apoi cursurile Școlii Spirituale din Edineț și ale Seminarului Teologic din Chișinău. După absolvirea acestuia (1904), se înscrie la Facultatea de Fizică și Matematică a Universității din Dorpat – Jurievco (azi Tartu, Estonia), pe care n-a terminat-o, din cauza izbucnirii revoluției (1905). Fiind student în anul trei, a aderat la greva generală a studenților din Rusia, declarată în sprijinul primei revoluții ruse. În 1906 pleacă la Moscova, ca delegat al țărănimii basarabene la congresul Uniunii țăranilor din întreaga Rusie. Aici este arestat, închis în închisoarea Butârca, iar apoi eliberat și expediat în Basarabia.

Încă din acea perioadă, Pantelimon Halippa s-a manifestat ca militant pentru drepturile românilor basarabeni, fiind totodată exponentul grupării radicale, care punea accentul pe reformele cu caracter social. Potrivit membrilor acestei grupări, țăranului ar fi urmat să i se asigure bunăstarea printr-o largă reformă agrară. El considera că nu este suficient obiectivul răsturnării țarismului, fiind nevoie ca toate forțele fizice și spirituale să fie mobilizate pentru prosperarea neamului. Căci, după cum constata el: „Noi, moldovenii, nu eram formați politicește și gândeam deosebit unul de altul. Astfel N.N. Alexandrini era tolstoian, Mihai Vântu – socialist revoluționar, Porfire Fală – naționalist, Ștefan Ciobanu și cu mine – poporaniști! Mai târziu noi toți ne-am nivelat și nici nu ne mai puneam întrebarea din ce tabără politică facem parte: eram moldoveni și râvneam să ne slujim neamul. Și cum această năzuință de slujire a neamului nostru venea în contradicție completă cu politica țaristă, noi ne simțeam revoluționari. Ceea ce ne înfrățea era visul de a ne vedea scăpați odată de sub regimul absolutist al imperiului rusesc"[1].

Revenit la Chișinău, Pantelimon Halippa intră în legătură cu Constantin Stere – profesor la Universitatea din Iași, cu avocatul Emanoil Gavriliță, cu Ion Pelivan și Paul Gore, dar și cu boierul mare mecenat – Vasile Stroescu. La începutul lunii iulie 1906 s-a reușit, astfel, editarea revistei „Basarabia", cu caractere latine, prima publicație română a epocii. În paginile publicației, Pantelimon Halippa semna cele mai multe și mai radicale articole, motiv pentru care era atent urmărit de autoritățile țariste. Încă de la primele apariții, „Basarabia" a intrat în conflict cu autoritățile rusești. Poliția a confiscat mai multe numere, uneori chiar din sediul redacției. Pentru articolul lui Pantelimon Halippa – *Liga țăranilor și stăpânirea* – directorul publicației, E. Gavriliță, a fost dat în judecată și condamnat la o lună „la ostrov" sau plata unei amenzi de 100 de ruble[2]. Dificultățile întâmpinate de gazetă, mai ales din partea autorităților, i-au obligat pe director și redactori să renunțe. Momentul trist al suspendării publicației basarabene în martie 1907, când a apărut ultimul număr (nr. 78), este astfel relatat de Pantelimon Halippa în memoriile sale: „Ziarul «Basarabia», care mă lega de Chișinău, dispăruse: ultimul număr a fost redactat de mine și, ca să bravez autoritățile, am publicat imnul deșteptării naționale «Deșteaptă-te, române, din somnul tău de moarte». Acest număr al «Basarabiei» a apărut la 4 martie, iar peste un scurt timp a început să apară «Viața Basarabiei», care fusese anunțată chiar prin ultimul număr al «Basarabiei»..."[3]. Cu toate că a avut o viață scurtă, de numai câteva luni, publicația „Basarabia" are o însemnătate aparte în istoria mișcării naționale din provincia dintre Prut și Nistru. Printre membrii redacției și colaboratorii acesteia s-au numărat cele mai importante figuri de luptători pentru desprinderea Basarabiei de imperiu și unirea ei cu România. Între acestea, Pantelimon Halippa s-a aflat pe un loc de frunte. În 1908, el a tipărit la Chișinău, cu caractere chirilice, *Pilde și povețe* (în colaborare cu P. Rajepa), prima carte literară din Basarabia.

În toamna anului 1908, Pantelimon Halippa – la sugestia susținătorilor lui – a fugit în România, unde, cu sprijinul lui Constantin Stere, se înscrie ca student la Universitatea din Iași, primind și bursă pentru studii. Aici, împreună cu Nicolae Alexandrini, a urmat, între 1908 și 1912, cursurile Facultății de Litere și Filozofie, perioadă în care a colaborat la „Viața românească", „Scrisori din Basarabia", „Arhiva din Iași", „Revista științifică V. Adamachi", semnând cel mai adesea cu pseudonimele P. H. Basarabeanu sau P. Cubolteanu. Un mare rol îl vor exercita asupra activității sale viitoare contactele realizate în mediile politice și culturale din România. Așa cum notează Halippa, „în cercurile politice, am avut prilej, prin răposatul C. Stere – un alt mare prieten al meu – să fac legături cu oameni de la care am înțeles mult și din metodele politicii practice. Astfel, prin C. Stere, am făcut cunoștința marelui om al școlii românești Spiru Haret, îndemnul căruia a contrabalansat invitația profesorului meu P. Râșcanu de a rămâne la Iași, spre a mă pregăti pentru cariera universitară. Glasul conștiinței mele de fiu al Basarabiei moldovenești

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

oropsite mă îndeamnă în zilele de doliu din luna mai 1912, când se comemora o sută de ani de la răpirea Basarabiei, să scriu o schiță istorică și geografică asupra provinciei dintre Prut și Nistru și din vânzarea broșurii îmi formam primul fond pentru tipărirea «Cuvântului moldovenesc» la Chișinău"[4]. În perioada șederii în România, a vizitat și alte centre românești, inclusiv capitala, unde l-a întâlnit pe vechiul socialist basarabean Zamfir Arbore, care va avea, alături de C. Stere, un rol important în îndrumarea și sprijinirea acțiunilor sale social-politice. A cunoscut, de asemenea, pe ardelenii George Coșbuc și Octavian Goga, pe bucovineanul Iancu Flondor, precum și pe regățeanul Petre Constantinescu-Iași, care „mai târziu, în 1918 – după cum arăta Halippa – m-a și felicitat telegrafic pentru actul Unirii din 27 martie"[5].

După absolvirea Universității ieșene, și părându-se că în Basarabia lucrurile se mai liniștiseră, Pantelimon Halippa revine la Chișinău (1913) și cu sprijinul aceluiași mare mecenat – boierul Vasile Stroescu, scoate împreună cu N. Alexandrini ziarul săptămânal „Cuvânt moldovenesc", devenind directorul acestei publicații. Despre aceasta, „Viața Basarabiei" nota mai târziu: „Este singura publicație săptămânală din Basarabia pentru poporul de jos care apare cu intenția de a-l cultiva în sensul adevărat al cuvântului. Nimeni nu se poate îndoi de această bună intenție și nimeni nu poate tăgădui meritul acestei gazete culturale românești pentru poporul basarabean"[6]. În tot acest timp, Pantelimon Halippa a militat pentru afirmarea spiritului românesc în Basarabia și pentru unirea acestei provincii cu România. Ca om politic, el a fost un realist, fapt consemnat și de Onisifor Ghibu: „Lui Halippa i se pare că ceea ce facem noi, fără să ținem cont de mersul lucrurilor, e o operă fără viață. Programele scrise n-au nici un rost, dacă ele nu cearcă să canalizeze în mod concret viața"[7]. De aceea, era conștient că înființarea unei mișcări revendicative cu caracter social și național nu este posibilă fără organizarea unui nucleu constituit în jurul unei reviste sau al unui ziar, acționând constant în această direcție.

Activitatea sa politică s-a intensificat, iar în aprilie, împreună cu Vasile Stroescu, Paul Gore, Vladimir Herța și transilvăneanul Onisifor Ghibu, a înființat Partidul Național Moldovenesc, care își fixează în program autonomia Basarabiei, cu dreptul de autodeterminare națională. Din sânul armatei a pornit, totodată, mișcarea maiorului de stat major E. Cately, ajutat de studentul ofițer Anton Crihan. Ei au organizat la Odessa adunarea soldaților în care Pantelimon Halippa, alături de Vladimir Herța, au reprezentat Partidul Național Moldovenesc. Adunarea a adoptat programul de autonomie a Basarabiei, cu oaste, justiție și școală proprii, ca singura cale de a ieși din anarhia care năpădea țara. Îndată după aceasta s-a creat un „Comitet executiv moldovenesc al soldaților și ofițerilor", sub președinția lui Cately.

Pantelimon Halippa a făcut parte din Societatea Culturală Moldovenească reînființată în 1917 și a participat activ la congresele preoților (24 aprilie 1917), învățătorilor (7 – 10 mai), țăranilor (21 – 24 mai). Îl vedem apoi în vâltoarea evenimentelor revoluționare din Rusia, reprezentând la Petrograd țărănimea basarabeană, tratând cu Kerenski, Lenin și Trotki. În vara anului 1917, prin intermediul lui Leon Trotki, a avut o vizită istorică la Vladimir Ilici Lenin, aflat în acea vreme în clandestinitate. După ce Pan Halippa, în fruntea unei mici delegații de basarabeni, a povestit totul în amănunt, că Guvernul Kerenski nu dă Basarabiei ajutoare pentru a se deschide anul de învățământ în limba națională a populației Basarabiei, și nu le restituie datoriile împrumutate de Basarabia pentru nevoile din Rusia etc., Lenin ascultând cu mare atenție, le-a spus basarabenilor: „Nu vă pierdeți vremea zadarnic pe aici, că nimeni nu vă dă nimic. Guvernul Kerenski este pe poziția de a cădea, nu are bani nici pentru Frontul de luptă, dar să vă și mai dea ajutor, sau să vă și restituie datoriile, este exclus. Mergeți acasă și procedați așa cum vă dictează interesul și momentul politic potrivit, dar faceți totul prin Sfatul Țării al vostru. În ceea ce privește deschiderea anului școlar de învățământ, adresați-vă României de acolo, care vă poate ajuta în toate problemele voastre – și cu cadre didactice și cu manuale școlare etc."[8]. Pan Halippa și delegația Basarabiei s-au întors la Chișinău, au povestit totul în amănunt și au acționat în direcția folosirii oportunităților oferite de revoluția rusă: au început să organizeze Congrese profesionale și politice, au votat rezoluții, au publicat prin gazete îndemnuri și manifeste. S-au adresat Guvernului României pentru ajutoare, au organizat Congresul Ostășesc Moldovenesc al soldaților și ofițerilor (octombrie, 1917), unde au atacat tendințele de rusificare existente, apelând la unitatea tuturor românilor. La reuniunea Congresului, de la Chișinău din 20 octombrie 1917, Pan Halippa a adresat memorabilele cuvinte: „Sunt nespus de fericit că am ajuns să urez în fața voastră floarea neamului nostru moldovenesc. Frații mei! Veacuri întregi noi am umblat rătăciți unul de altul, de veacuri întregi pe noi ne întind și ne dezbină vrăjmășii, de veacuri întregi pământul nostru strămoșesc geme sub jugul străin și iată acum, după atâtea răzlețiri, după atâția ani de jale și suferințe, ne-am strâns frații grămăjoară. O, cine va spune bucuria noastră? Grea a fost soarta noastră crudă, lungă a fost noaptea în care am zăcut, dar cum după noapte răsar zorile și lumina zilei ia rândul întunerecului, așa și în viața noastră a neamului moldovenesc, după robie s-a simțit apropierea izbăvirii. Frați ostași! În voi este toată nădejdea noastră. Țara se îneacă în lacrimi și sânge. Vrăjmașii noștri stau la hotare – vrăjmași câtă frunză și iarbă la spatele nostru și înăuntrul țării noastre, dar cei mai mari dușmani sunt în mijlocul nostru. Acesta este *neunirea*! Frații mei, biruiți acest strașnic dușman și noi vom birui totul"[9]. Cuvântarea lui Pan Halippa a fost foarte des întreruptă de aplauze și ovații zgomotoase, sala în picioare aplaudându-l pe orator.

Anul 1918 l-a găsit pe Pantelimon Halippa în fruntea curentului pro-unire, având o contribuție esențială la acțiunile care pregăteau unirea Basarabiei cu România. Activismul său politic este relevat de înseși funcțiile și posturile pe care le-a ocupat în Sfatul Țării, adunarea care la 27 martie 1918, a votat, cu 87 voturi pentru, 3 contra și 36 abțineri. Astfel, în cadrul Sfatului Țării, el a avut mandat validat de la 21 noiembrie 1917 până la 18 februarie 1919 și a îndeplinit funcțiile de vicepreședinte (21 – 25 februarie 1918), președinte (25 februarie 1918 – 18 februarie 1919), membru al Comisiei de Redactare, membru al Comisiei de Declarații și Statute[10]. Așa cum va arăta însuși Pantelimon Halippa în însemnările sale cu caracter autobiografic, rolul său în Sfatul Țării a fost acela de „a ține grămăjoară pe deputații moldoveni, fie că erau din congresele noastre profesionale, fie că reprezentau județele basarabene. Treaba aceasta o făceam prin așa zisul Bloc Moldovenesc, care discuta toate problemele ce veneau la ordinea zilei în Sfatul Țării"[11]. După ce Sfatul Țării a votat unirea

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Basarabiei cu România, Pantelimon Halippa a făcut parte, împreună cu dr. Daniel Ciugureanu, Ștefan Ciobanu și Ion Pelivan, din delegația care a dus la Iași proclamația unirii Basarabiei cu România. El a luat de asemenea parte la adunările de la Cernăuți (28 noiembrie 1918) și de la Alba-Iulia (1 Decembrie 1918), care au proclamat unirea Bucovinei și, respectiv, a Transilvaniei cu România.

În primii ani interbelici, Pantelimon Halippa s-a aflat în fracțiunea condusă de Constantin Stere, care a militat pentru fuziunea cu Partidul Țărănesc din vechea Românie. În ședințele din 17 – 18 iulie 1921 ale conducerii Partidului Țărănesc s-a aprobat propunerea făcută de 11 deputați și senatori, în frunte cu Pantelimon Halippa, de fuziune a Partidului Țărănesc din Basarabia cu Partidul Țărănesc din vechea Românie. Partidul Țărănesc a dobândit, astfel, o organizație deosebit de puternică și influență în Basarabia, precum și o seamă de cadre de mare valoare[12]. Pantelimon Halippa a făcut parte din Delegația Permanentă, împreună cu Constantin Stere, Teofil Sauciuc-Săveanu ș.a. În ședința din 9 – 12 septembrie 1934 a fost ales vicepreședinte al Delegației Permanente.

Între cele două războaie mondiale, Pantelimon Halippa a deținut mai multe funcții: ministru secretar de stat pentru Basarabia în guvernul condus de Alexandru Vaida-Voievod (1 decembrie 1919 – 13 martie 1920), ministru al Lucrărilor Publice în guvernul prezidat de Barbu Știrbei (4 – 20 iunie 1927), ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor în guvernul lui Iuliu Maniu (10 noiembrie 1928 – 7 iunie 1930), ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale în guvernul Maniu (13 iunie 1930 – 10 octombrie 1930), apoi ministru de stat în guvernele Mironescu (10 octombrie 1930 – 18 aprilie 1931), Vaida (11 august 1932 – 19 octombrie 1932), Maniu (20 octombrie 1932 – 13 ianuarie 1933), Vaida (14 ianuarie 1933 – 13 noiembrie 1933), precum și senator și deputat în Parlament (1918 – 1934). Ca parlamentar sau ministru, el nu a încetat să lupte pentru prosperitatea economică, socială și culturală a Basarabiei sale mult iubite, demascând fărădelegile, corupția și abuzurile, apărând mai ales țărănimea, cea mai oropsită pătură a societății. Și nu o dată cuvântul său protestatar va răsuna fie de la tribuna parlamentară, fie la diferite adunări publice, fie în paginile diferitelor publicații ale timpului. Iar pentru aceasta a avut de suferit nu numai de pe urma unor „lucrături" și jocuri politice perfide, dar a fost chiar maltratat și închis de jandarmi, așa cum s-a întâmplat în primăvara anului 1925, la Zgurița, Soroca[13]. Atunci el a fost arestat, sub pretextul că, în calitatea de deputat, organizează întâlniri cu oamenii din circumscripția sa, în timpul stării de asediu. Evident, Pan Halippa a protestat, dar a fost pălmuit de un locotenent de jandarmi chiar în cabinetul subprefectului de Soroca. Deși „afacerea Zgurița" s-a discutat și în Parlament, ocupând pagina întâi a ziarelor, guvernul liberal n-a luat nici o măsură, în cele din urmă cazul fiind camuflat. Explicația o dă tot Pantelimon Halippa: „fie că erau din Vechiul Regat, fie că erau originari din Basarabia, dar care-și schimbaseră înfățișarea, denumindu-se liberali, averescani sau iorghiști, sau chiar socialiști și poporaniști", politicienii aveau același comportament, fiindcă „pasiunile politice coboară pe toți oamenii la fel"[14]. Desigur, o observație cât se poate de actuală. Datorită atitudinii sale, pe bună dreptate atât intelectualitatea democratică, cât și țărănimea basarabeană îl considerau pe Halippa un apărător al basarabenilor și al Basarabiei, el devenind unul (poate chiar cel mai proeminent) dintre liderii regionalismului basarabean. După cum se știe, acest regionalism, de altfel extrem de eterogen, era mai curând o stare de spirit critică față de regimul politic existent în România interbelică, imputându-se statului român că desconsideră Basarabia și pe basarabeni, invocându-se și argumentul că drepturile Basarabiei erau încălcate din chiar primul an al Unirii, când au avut loc represiunile antițărănești, a fost desființat „Sfatul Țării" și lichidată autonomia ținutului. Această atitudine reticentă față de sistemul de administrare din ținut nu era lipsită de temei. După cum se știe, Iuliu Maniu, într-o scrisoare adresată la 18 iulie 1941 lui Ion Antonescu, voind să se evite unele greșeli din trecut, remarca: „Regimurile anterioare, afară de cel național-țărănesc, au privit Basarabia și Bucovina ca o colonie și le-au încătușat într-un sistem centralist, care a împiedicat orice posibilitate de autoadministrare. Cele două provincii au fost inundate de funcționari din regat, necunoscători ai oamenilor de acolo; aceștia s-au prefăcut în adevărați satrapi ai populației și au stârnit numeroase nemulțumiri. Au fost, desigur, și oameni de treabă, dar cei răi au compromis și pe cei buni. Ei au fost aceia care au făcut ca denumirea de regățeni să devie odioasă și timp de două decenii provinciile, în bună parte, s-au înstrăinat în loc să se închege sufletește complect cu Țara. Reluarea vechiului sistem centralizat ar fi, prin urmare, o greșeală de neiertat"[15]. Ar fi greșit, însă, în același timp, ca regionalismul lui Halippa și poziția sa critică vizavi de anumite stări de lucruri din Basarabia și politica guvernanților români față de aceasta să fie considerate ca având un caracter antiromânesc, sau, și mai mult, filorus, cum afirmau unii dintre adversarii săi politici. În realitate, el a fost un mare patriot român, fapt dovedit prin însăși viața sa, prin activitatea de om politic, publicist și scriitor.

Pantelimon Halippa a urmărit neîncetat propășirea culturală a Basarabiei, fiind unul din întemeietorii Universității Populare din Chișinău, al cărei consiliu l-a condus. La inaugurarea deschiderii acesteia (18 februarie 1918), el arăta că „ideea Universității populare e veche. În celelalte țări ale Apusului, în Franța, Anglia și Belgia ea a fost acum o jumătate de veac. Scopul ei este răspândirea luminii și culturii în cercurile cât mai largi ale poporului, deșteptarea și întărirea conștiinței naționale, adică democratizarea științei. Ținta fiind alta decât o universitate propriu zisă, și mijloacele pe care le folosește trebuie să fie altele. Cunoștințele trebuie date după un temei și o limbă care trebuie să fie pricepută de ascultători, care n-au pregătirea ascultătorilor celorlalte universități. Drept călăuză ne va servi în munca noastră pilda ce ne-au dat-o alte universități, în rândul întâi cele din București și din Iași... Prin înființarea unei universități populare se dă putință celor ce vor să rămână la posturile lor să învețe limba română, care e de neapărată nevoie, acum când Republica Moldova merge spre naționalizarea vieții de stat"[16]. El a întemeiat, de asemenea, Conservatorul Moldovenesc, Societatea Scriitorilor și Publiciștilor Basarabeni, Societatea de Editură și Librărie „Luceafărul" din Chișinău (1940). Academia Română îl primește în rândurile sale (la 15 octombrie 1918) ca membru corespondent. Statul român l-a decorat cu ordinele: *Ferdinand I* în grad de Mare Ofițer; *Coroana României* în grad de Mare Cruce; *Serviciul Credincios* în grad de Comandor; medaliile: *Crucea de Război*, *Peleș* ș.a.

În anul 1921 i-a apărut, la Editura „Vieții Românești"

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

din Iași, volumul de versuri *Flori de pârloagă*, prefațat elogios de Mihail Sadoveanu, care arăta că: „Deși și-a făcut studiile la universitatea ieșeană, cunoscutul luptător pentru dezrobirea Basarabiei a rămas totuși moldoveanul ruginit de la Nistru, ridicându-se și dezvoltându-se potrivit nevoilor sufletești ale necăjitului norod, rupt de un veac din trupul românismului. Deși adăpat la literatura noastră nouă, deși de timpuriu familiarizat cu marea literatură rusă, Pan Halippa nu purcede nici de la Eminescu, nici de la Coșbuc, nici de la Pușkin, nici de la Lermontov. Poetul Florilor de pârloagă este un produs deosebit al obijduitei Basarabii. El se ridică prin propriile mijloace, în armonie cu începuturile de cultură ale moldovenilor de peste Prut și cu nevoile lor sufletești. El este pentru Basarabia ceea ce au fost pentru Moldova și pentru Muntenia poeții renașterii noastre dinainte de M. Eminescu"[17]. Întreaga sa moștenire literară cuprinde peste 280 de poezii și traduceri poetice, schițe, memorii, precum și două volume de versuri: *Cântare omului* și *Pământul nădejdilor mele*. Manuscrisul primului volum a fost distrus la tipografie în timpul unui bombardament, iar al celui de-al doilea a fost surprins de armatele sovietice într-o tipografie din Chișinău.

Din 1932, când procesul de adaptare la noile realități, pe care le trăia provincia dintre Prut și Nistru după Unirea din 1918, era în plină dezvoltare, Pantelimon Halippa a publicat și a condus revista „Viața Basarabiei" și ziarul cotidian omonim, editate de Asociația culturală „Cuvânt Moldovenesc". Noua publicație avea menirea de a repara greșeala făcută prin suspendarea revistei „Cuvânt Moldovenesc" și concomitent să-i continue acesteia viața pe parcursul a încă 12 ani, până în mai - iulie 1944. Așa cum arăta Pan Halippa, ca președinte al Asociației și director al revistei, scopul noii publicații era de a arăta „trudnicul drum al moldovenilor dintre Prut și Nistru [...] spre a-i face pe cei ce nu ne-au înțeles în trecut, să ne înțeleagă măcar acum [...], iar prin pagini de beletristică, versuri, folclor și studii de orice natură, cari ar oglindi sufletul moldovanului basarabean, ne propunem să-l arătăm fraților lui de aiurea, cari nu ne cunosc nici astăzi îndeajuns, așa cum se prezintă cu însușirile lui caracteristice..., căci așa cum suntem, avem dreptul de a fi cunoscuți și luați în samă, [...] ca mai apoi să lanseze un apel la condeiele cunoscute și la acele care până acum n-au avut curajul publicității, să brăzdeze adânc, de-a lungul și de-a curmezișul, Basarabia virgină, spre a scoate în evidență însușirile poporului ei și spre a pregăti terenul, unde va crește și va înflori sufletul românesc basarabean [...]"[18]. Scrisă pe înțelesul maselor largi, revista va căuta să oglindească tot ce se petrece în spațiul românesc, ținând să fie o călăuză pentru cititorii săi în problemele și frământările obștești. Prin grija permanentă a directorului revistei și a colectivului redacțional, strânsa legătură a redacției cu cititorii și devotamentul colectivului de autori față de scopul formulat în program, în pofida marilor frământări din ținut, s-a putut asigura existența revistei pe parcursul a aproape 13 ani. Despre „Viața Basarabiei", presa vremii avea aprecieri elogioase. Astfel, „Dreptatea" din București nota: „Pentru cine urmărește manifestările culturale dintre Prut și Nistru, numele de mai sus trebuie să le fie cunoscut. «Viața Basarabiei» este o vajnică publicațiune care apare la Chișinău sub conducerea lui Pantelimon Halippa. De aproape 5 ani de zile, revista a reușit datorită numai vredniciei inițiatorilor să fiinţeze în mijlocul nepăsării totale. E locul de amintit aici și de pus în evidență contribuția bogată pe care directorul acestei publicații o aduce la îmbogățirea spiritualității basarabene. Revista stă deschisă pentru întregirea manifestărilor culturale din perioada de față. «Viața Basarabiei» este o revistă din paginile căreia cititorii se pot edifica asupra realităților dintre Prut și Nistru"[19]. În „Cuvântul Capitalei", Horia Liviu remarca: „«Viața Basarabiei» de sub direcția d-lui Pantelimon Halippa rămâne cu adevărat unica publicațiune în care pulsează sufletul basarabean. Spre deosebire de alte reviste locale, «Viața Basarabiei» este exponenta culturii și aspirațiunilor sociale și intelectuale a[le] provinciei dintre Prut și Nistru"[20]. A fost „cea mai completă și mai bine realizată publicație apărută în Basarabia din întreaga perioadă interbelică"[21].

În a doua jumătate a anilor '30, Pantelimon Halippa s-a integrat în frontul larg al oamenilor politici și cărturarilor români care, peste barierele de partid, acționau unitar în lupta împotriva fascismului, cuzismului și legionarismului[22]. El a desfășurat o luptă intrasingentă pentru apărarea valorilor autentice ale culturii românești, a raționalismului și umanismului, într-o perioadă de mari înfruntări politice și ideologice, când însăși existența democrației parlamentare era pusă sub semnul întrebării de ofensiva tot mai puternică a curentelor de extremă dreaptă.

La fel ca mulți oameni politici și întreaga opinie publică din România, Pantelimon Halippa a receptat cu îngrijorare evoluția evenimentelor internaționale determinate de izbucnirea celui de-al doilea război mondial. El a fost unul dintre liderii național-țărăniști care au protestat energic, prin scrisori trimise Corpurilor legiuitoare, împotriva notelor ultimative din 26 și 27 iunie 1940, transmise de guvernul sovietic, prin care România era nevoită să cedeze Basarabia și Nordul Bucovinei. Alături de Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Virgil Madgearu, Mihail Popovici, dr. N. Lupu, Ghiță Popp, Aurel Dobrescu, Sever Bocu, împreună cu Constantin I.C. Brătianu, Ioan Lupaș, Istrate Micescu, Ion Pelivan, Gheorghe Gh. Mironescu, dr. Constantin Angelescu, Mihail Sadoveanu, Traian Săvulescu, Gheorghe Ionescu-Sisești, Gheorghe Brătianu, Ion Petrovici, Octav Onicescu, Constantin Rădulescu-Motru și alți oameni politici și de cultură, el a semnat, la 6 august 1940, un memoriu de protest împotriva revizionismului[23].

În timpul războiului, după dezrobirea teritoriilor românești cotropite de URSS și reintegrarea lor în hotarele firești, Pantelimon Halippa a scos revista „Viața Basarabiei" și a fost preocupat intens de propaganda românească. A vizitat Transnistria, a ținut conferințe la Odessa. Peste tot unde a ajuns a căutat să consolideze elementul românesc.

După aproape trei ani de speranțe românești, în primăvara lui 1944, regimul sovietic de ocupație avea să fie, din nefericire, instalat iarăși în teritoriile strămoșești de la Est de Prut. În aceste împrejurări dramatice, Ion Antonescu a dispus evacuarea Nordului Bucovinei și a Basarabiei, pe baza unui plan pregătit încă din toamna anului 1943. De asemenea, în martie 1944, s-a încercat să se realizeze o amplă acțiune pentru „păstrarea nezdruncinată a unirii Basarabiei cu Patria Mamă", prin trimiterea în străinătate a unor personalități politice și culturale basarabene, precum: Ion Pelivan, Pan Halippa, dr. P. Cazacu, Ștefan Ciobanu, Vladimir Cristi, Anton Crihan, G. Năstase, Al Boldur, Vasile Harea, Valer Ciobanu,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

T. Holban, G. Bezviconi, N. Smochină și Șt. Bulat. În nota de serviciu întocmită în acest scop la Ministerul Afacerilor Străine de Vasile Stoica, se preciza că în cazul lui I. Pelivan, Pan Halippa, Șt. Ciobanu, dr. P. Cazacu, Vl. Cristi și Anton Crihan, care au fost „devotați făuritori ai unirii în 1918, pe lângă problema unei activități în străinătate pentru Basarabia, trebuie avută în vedere necesitatea ca, în eventualitatea unei înfrângeri a forțelor noastre, ei să nu se găsească în țară, unde mâna rusească i-ar putea ajunge"[24]. Acțiunea diplomatică proiectată n-a mai putut fi înfăptuită, din cauza precipitării evenimentelor. La sfârșitul lunii martie 1944, trupele sovietice intrau în zona de nord-est a țării. Comandamentul sovietic a declanșat apoi o amplă ofensivă, frontul fiind rupt în Sud și Nord. Rezistența româno-germană s-a prelungit numai câteva zile, până la 23 august, când decizia de scoatere a României din războiul împotriva Puterilor Aliate și Asociate a dus la dizolvarea frontului românesc, permițând înaintarea vertiginoasă a trupelor sovietice spre Vest și Sud. În ziua de 24 august 1944, trupele sovietice ocupau Chișinăul, iar, câteva zile mai târziu, Uniunea Sovietică ajungea să stăpânească, din nou, teritoriile românești oferite de Hitler prin Pactul Molotov-Ribbentrop.

Ocuparea țării de către Armata Roșie în anul 1944 și înțelegerea dintre anglo-americani și sovietici asupra sferelor de influență în Europa de Sud-Est au fost factorii decisivi care au marcat intrarea României în zona de dominație a URSS și instaurarea regimului comunist. Articolul 4 al Convenției de Armistițiu de la Moscova, din 12 septembrie 1944, prevedea restabilirea frontierei de stat între URSS și România, conform „acordului" sovieto-român din 28 iunie 1940. Formularea era improprie, deoarece cedarea sau, mai precis, evacuarea Basarabiei și a Nordului Bucovinei, provincii istorice și etnice românești, s-a făcut sub imperiul forței, în urma a două note ultimative, fără a se ține cont de dreptul la autodeterminare al popoarelor. Articolul 5 al Convenției prevedea că toți cetățenii care au rămas pe teritoriul Basarabiei după 28 iunie 1940 și în decursul celor trei zile de ocupare a Basarabiei de trupele sovietice, sunt obligați să se reîntoarcă în URSS, dat fiindcă deveniseră cetățeni sovietici, conform unui decret sovietic apărut la 8 martie 1941. Sovieticii considerau că toți acești locuitori, basarabeni, bucovineni, rămași în decursul celor trei zile, optaseră pentru cetățenia sovietică. Mai mult, sovieticii afirmau că toți locuitorii rămași în Basarabia și Bucovina, care în timpul războiului reveniseră în România, în mod ilegal, spuneau ei, erau obligați să se repatrieze în URSS, fiind considerați cetățeni sovietici, pe baza decretului Sovietului Suprem din 8 martie 1941, care le conferea ireductibil și definitiv cetățenia sovietică. Plecarea lor în România în timpul războiului era deci considerată ca un act sancționabil penal și ilegal, din punct de vedere al legislației internaționale. Pentru aplicarea Convenției s-a format Comisia Aliată de Control, cu sediul la București, care era dominată de reprezentanții sovietici, în timp ce reprezentanții Marii Britanii și ai SUA aveau doar un rol figurativ. Autoritățile sovietice au început să ridice din provincie pe toți basarabenii și bucovinenii, cerându-le să facă declarații de reîntoarcere în URSS indiferent dacă au fost funcționari din vechiul Regat care nu au avut timp să se reîntoarcă în România după 1940, sau că erau căsătoriți cu cetățeni români. Această situație dramatică era semnalată de Pantelimon Halippa, într-un memoriu adresat la începutul anului 1945 trimisului special al Guvernului SUA, M. Etherige, în care se arăta că, în conformitate cu principiile de drept internațional, „cetățenii statului, care abandonează un teritoriu în favoarea altui stat, au dreptul de a opta, într-un anumit termen, pentru una din cetățenii. În nici un caz, nici unul din state nu poate să-i considere cetățeni ai săi, cu sila, adică contra voinței lor liber exprimate"[25]. Fruntașul basarabean argumenta că „dacă pentru particulari nu se poate concepe să pierdem cetățenia română, prin simpla decretare a guvernului sovietic, apoi pentru funcționarii români, originari din Basarabia, cu atât mai mult nu se pot aplica principiile susținute de organele sovietice, căci funcționarii prin ocuparea funcțiunilor și păstrarea lor până azi, în România, nu numai că au optat pentru cetățenia română, dar au pierdut-o pe cea sovietică definitiv dacă ar fi avut-o". În final, el ruga să „cercetați chestiunea noastră și raportați situația guvernului american, pentru ca să putem fi luați sub ocrotirea lui și a ni se acorda dreptul ca noi singuri să optăm pentru cetățenia ce dorim, fără constrângerea nimănui" și făcea un apel disperat: „Scăpați-ne de starea aceasta de groaznică teamă de fiecare clipă, teama de a fi ridicați și trimiși în Rusia, Dumnezeu știe unde!"[26]. Din nefericire, o rezolvare a problemei basarabenilor și bucovinenilor nu s-a găsit, deoarece în Comisia Aliată de Control singurii care decideau erau sovieticii. Soarta refugiaților basarabeni și bucovineni s-a înrăutățit pe măsură ce trupele sovietice avansau în teritoriul național și a devenit tragică odată cu ocuparea României. Până în iunie 1945 aveau să ia drumul Siberiei un număr de 54.576 refugiați din teritoriile căzute, din nou, sub ocupație sovietică[27]. Soarta acestor români trimiși, în marea lor majoritate, în gulagurile sovietice, a fost dramatică, ei ajungând acolo după procese înscenate și acuze că au „colaborat" cu regimul și autoritățile politice românești[28].

În condițiile în care guvernul condus de Petru Groza dădea semne că este dispus să cedeze și să abandoneze interesele țării în privința Basarabiei, a Nordului Bucovinei și ținutului Herța, Pantelimon Halippa, cu toate riscurile care decurgeau din aceasta, atrăgea atenția asupra gravității unei asemenea atitudini și a necesității susținerii dreptului istoric al României asupra acestor teritorii la Conferința Păcii de la Paris. Într-un memoriu adresat primului ministru din acea vreme, în anul 1946, fruntașul basarabean sugera că, în vederea pregătirii susținerii de către România a revendicărilor sale la Conferința Păcii, „s-ar impune o intensificare a propagandei pentru Basarabia Românească în țările neutre, sau în centre mai importante internaționale. Aceste centre ar fi: Ankara, Elveția, poate Lisabona, chiar Stockholm, reprezentanții noștri căutând să pătrundă cât mai departe, iar în cazul imposibilității de a ajunge acolo: Parisul și Atena, unde ei ar fi trebuit să aștepte desfășurarea evenimentelor"[29]. În aceste centre urmau să acționeze „delegații puternice, autoritare și erudite", astfel încât, „cercetând din timp situația la fața locului, să poată închega relații trainice, intime și necesare"[30], pentru a apăra interesele țării în circumstanțele actuale. Asupra modalității de lucru, Halippa recomanda ca, „la început, stând în diferite centre, acești delegați vor duce o activitate particulară (în contact direct cu reprezentanții diplomatici), de studiere a situației și pătrundere, sub orice formă, în societatea țării corespunzătoare, pentru câștigarea simpatiilor, pentru cauza noastră. Ar fi o activitate similară celei a Românilor, în apusul Europei, în ajunul Unirii Principatelor. Paralel cu aceasta (ca vechile organizații polone, sau ale revoluționarilor ruși, de peste hotar), delegațiile vor menține contact între ele,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

rămânând în țările corespunzătoare chiar dacă diplomații noștri oficiali le-ar părăsi. Astfel ar fi format o organizație – „pentru Basarabia Românească" – peste hotare care ar putea reacționa la orice ocazie și posibilitate, împotriva tuturor călcărilor și abuzurilor adversarilor. La Conferința Păcii toate delegațiile s-ar fi strâns împreună ca, la fața locului, să dea lupta comună, cu mijloacele câștigate și sprijinind acțiunea reprezentanților Guvernului, la Conferință"[31]. Delegațiile urmau să fie formate din cât mai puține persoane, cât mai sigure, autoritare prin trecutul lor și opera realizată, erudite în probleme basarabene, iar plecarea lor „trebuie să se facă neîntârziat, neoficial, fără discuții zadarnice, persoanele în cauză instalându-se în centrele arătate pentru a începe imediat – cel puțin – sondarea terenului, pregătindu-se pentru activitatea posterioară. Delegațiile trebuiesc înzestrate cu literatura necesară și alcătuite așa fel ca fiecare grup să aibă în sânul său cel puțin un specialist în probleme basarabene și un mânuitor de condei, care să concretizeze ideile celorlalți"[32]. Din păcate, problema granitei româno-sovietice și a clarificării statutului Basarabiei, Nordului Bucovinei și ținutului Herța nu a mai fost abordată în nici un fel de către guvernul condus de Petru Groza, nici în documentele oficiale ale diplomației României, nici în dezbaterile forumului păcii, unde chestiunea a fost „soluționată", pur și simplu, prin reluarea aidoma a textului din articolul 4 al Convenției de armistițiu semnată la Moscova la 13 septembrie 1944. În schimb, chestiunea va fi prezentată în lucrări și memorii înaintate Conferinței de Pace de foști diplomați și oameni de stat români din exil, adresate aceluiași for internațional[33]. Documentele prezentate forumului păcii în 1946 nu au fost luate în considerare de Marile Puteri învingătoare care, prin modul cum au „rezolvat" problema granitei de nord-est a României, au lovit în Marea Unire din 1918. Ele rămân, totuși, o mărturie a atașamentului oamenilor politici și a diplomaților români de dinainte de 1944 la principiile dreptului, justiției și moralei internaționale și importanța lor trebuie analizată, mai întâi din acest punct de vedere.

Note:

1. „Viața Basarabiei", nr. 1-2, 1938; Iurie Colesnic, *Basarabia Necunoscută*, Chișinău, Editura Universitas, 1993, p. 70.

2. Ioan Scurtu, Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1994* (coordonator Ioan Scurtu), București, Editura Tempus, 1994, p. 90.

3. Apud Iurie Colesnic, *op. cit.*, p. 71.

4. *Ibidem*, p. 72.

5. Apud Iurie Colesnic, *Apostolul Unirii Pantelimon Halippa*, Chișinău, Editura Ulysse, 2006, p. 17.

6. „Viața Basarabiei" din 15 mai 1933. Vezi pe larg Ion Șpac, *Viața Basarabiei 1932 – 1944. Cugetări bibliografice și informative*, Academia de Științe a Republicii Moldova, Biblioteca Științifică Centrală, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu", Editura Pontos, Chișinău, 2002, pp. 23 – 42.

7. Onisifor Ghibu, *În vâltoarea revoluției ruseşti, file de jurnal basarabean, martie – august 1917*; Iurie Colesnic, *Basarabia Necunoscută*, p. 72.

8. *Arhivele Naționale*, Fond Nicolae Nitreanu (2467), dosar 27, pp. 38 – 39.

9. *Ibidem*, pp. 41 – 42.

10. Pan Halippa, *Publicistică* (editor și studiu introductiv de Iurie Colesnic), Fundația Culturală Română, Museum, București, 2001, pp. XIV – XV.

11. *Arhivele Naționale*, Fond Nicolae Nitreanu (2467), dosar 27, pp. 130 – 131.

12. Ioan Scurtu, *Din viața politică a României. Întemeierea și activitatea Partidului Țărănesc (1918 – 1926)*, București, 1975, Editura Litera, pp. 56 – 57.

13. Vezi *Arhivele Naționale*, Fond Nicolae Nitreanu (2467), dosar 27, p. 130.

14. *Ibidem.* Referitor episodul Zgurița vezi pe larg Zigu Ornea, *Viața lui C. Stere*, vol. II, București, Editura Cartea Românească, 1991, pp. 369 – 371.

15. Apud Adrian Pricop, Aurel Karetki, *Lacrima Basarabiei*, Iași, Editura Știința, 1993, p. 216.

16. *Arhivele Naționale*, Fond Nicolae Nitreanu (2467), dosar 27, pp. 52 – 53.

17. Mihail Sadoveanu, Din prefața la placheta *Flori de Pârloagă*, București, 1921; Pan Halippa, *Publicistică*, p. III.

18. Apud Ion Șpac, *op. cit.*, pp. 24 – 25.

19. „Dreptatea" din 7 iulie 1936.

20. „Cuvântul Capitalei" din iulie 1936.

21. Ioan Scurtu ș.a., *op. cit.*, p. 239.

22. A se vedea relatarea lui Pantelimon Halippa despre problemele pe care le-a avut cu grupările extremiste, în *Arhivele Naționale*, Fond Nicolae Nitreanu (2467), dosar 27, p. 130.

23. Vezi Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național-Țărănesc*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 1994, p. 349.

24. *Arhiva M.A.E.*, fond 71/U.R.S.S., 1943, vol. 96, f. 167; Ion Constantin, *România, marile puteri și problema Basarabiei*, București, Editura Enciclopedică, 1995, pp. 186 – 187.

25. *Arhivele Naționale*, Fond Pan Halippa (2126), dosar 565/f. a., f. 89 – 90; Lidia Brânceanu, Adina Berciu-Drăghicescu, *Basarabenii și bucovinenii între drept internațional și dictat. Documente 1944 – 1945*, București, Casa de Editură și Presă „Șansa" S.R.L., 1995, pp. 216 – 217.

26. *Ibidem.*

27. Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, *Complot împotriva României 1939 – 1947*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1994, p. 157.

28. Vezi Ion Constantin, *Basarabia sub ocupație sovietică de la Stalin la Gorbaciov*, București, Editura Fiat Lux, 1994, p. 45.

29. *Arhivele Naționale*, Fond Pan Halippa (2126), dosar 108/f.a., f. 2.

30. *Ibidem*, f. 3.

31. *Ibidem.*

32. *Ibidem.*

33. Vezi Ion Constantin, *România, marile puteri și problema Basarabiei*, pp. 228 – 235.

Sursele ilustrațiilor: pp. 3 – 4: Ovidiu Drimba, *Ovidiu. Marele exilat de la Tomis*, pref. de Tudor Vianu, Editura Saeculum I.O., Buc., 2001; pp. 4, 8, 11, 17: *Daumier – Pictură*, text de Claude Roger-Marx, Editura Meridiane, Buc., 1966; p. 15: George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, vol. I, Editura Științifică, Buc., 1969; p. 30: Wikipedia; coperta II: arhiva Radu Cârneci; coperta III: Wikipedia; coperta IV: Cicerone Theodorescu, *Scrieri. Versuri*, vol. I, ediție îngrijită de autor, Editura pentru Literatură, Buc., 1969.

Sursele citatelor: coperta II: arhiva Radu Cârneci; coperta III: Ion Petrovici, *Schopenhauer. Viața și opera*, ediție, postfață și bibliografie de Alexandru Boboc, Editura Garamond Internațional, Buc., [f.a.]; coperta IV: Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum I.O., Buc., 2000.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Catalog

Achiziții recente ale Bibliotecii Metropolitane București

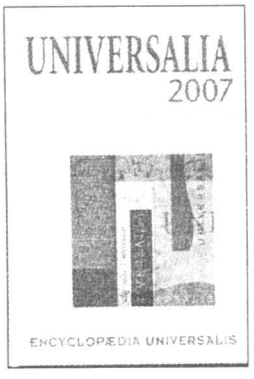

ENCYCLOPÉDIA UNIVERSALIS : *Universalia 2007 : La politique, les connaissances, la culture en 2006*
. - Paris : Encyclopædia Universalis France, 2007.
541 p.: il. ; 29 cm.
Repères biographiques p. 475-483.
Table des auteurs p. 485-488.
Index thématique d'Universalia 2003 à Universalia 2007 p. 489-518.
Index des noms de personnes d'Universalia 2003 à Universalia 2007 p. 519-528.
ISBN 978-2-85229-334-2.

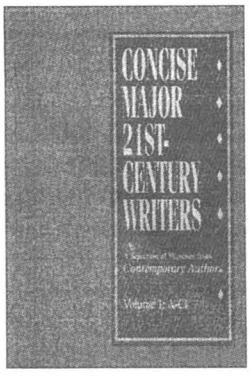

CONCISE MAJOR 21ST CENTURY WRITERS :
A Selection of Sketches from Contemporary Authors
/ Tracey L. Matthews, Project Editor. - Detroit ; New York ; San Francisco : Thomson Gale, 2006.
5 vol. ; 28 cm.
Include referințe bibliografice și indexuri.
ISBN 0-7876-7539-3.

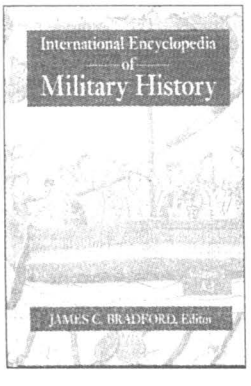

INTERNATIONAL ENCYCLOPEDIA OF MILITARY HISTORY
/ James C. Bradford, editor ; Preface by professor Jeremy Black. - New York ; London : Routledge, c2006 (Manufacturated in the USA).
2 vol. ; 29 cm.
ISBN 0-415-93661-6.

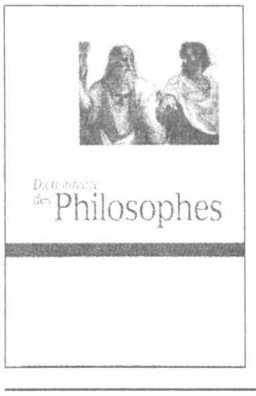

DICTIONNAIRE DES PHILOSOPHES
/ Préface André Comte-Sponville ; Introduction Jean Greisch. - Paris : Encyclopædia Universalis France Albin Michel : Albin Michel, [2006] (Maury à Manchecourt).
vol. ; 22 cm + Index (168 p.).
vol. 1. - 1787 p. - Annexes p. 1711-1786. - ISBN 2-226-14362-9.
vol. 2 : *Dictionnaire de la Philosophie*. - 2207 p. - Annexes p. 2117-2205. - ISBN 2-226-14361-0.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

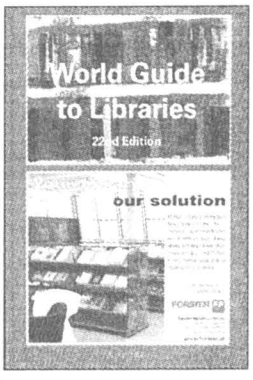

WORLD GUIDE TO LIBRARIES
. - 22-nd edition. - München : K.G. Saur, 2007 (Strauss GmbH).
2 vol. ; 30 cm.
Text în limba engleză pe 4 coloane.
ISBN 978-3-598-20772-3.

THE ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA 2007 : *Book of the year : [Events of 2007]*
/ Editor Karen Jacobs Sparks. - London ; Chicago ; New Delhy,... : Encyclopædia Britannica, 2007.
904 p.: il., tab. ; 29 cm.
Index p. 857-904.
ISBN 978-1-59339-336-9.

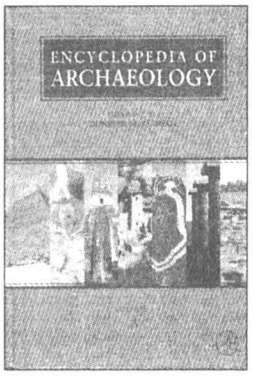

ENCYCLOPEDIA OF ARCHAEOLOGY
/ editor-in-chief professor Deborah M. Pearsall... - Amsterdam ; Boston ; Heidelberg : Elsevier : Academic Press, 2008 (Printed and bound in Canada).
3 vol. ; 29 cm.
ISBN 978-0-12-548030-7.

ST. JAMES ENCYCLOPEDIA OF POPULAR CULTURE
/ Editors Tom Pendergast, Sara Pendergast ; With an introduction by Jim Cullen. - Detroit ; San Francisco ; London : St. James Press, 2000.
5 vol. : il. ; 28 cm.
Include referințe bibliografice și indexuri.
ISBN 1-558-62400-7.

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Dezvoltarea Colecțiilor al Bibliotecii Metropolitane București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Repere

Vatra, revista lunară de cultură din Târgu Mureș, numerele 9-10 din septembrie – octombrie 2007 – **In memoriam Gheorghe Crăciun**, cuprinde mai multe rubrici: Epica magna (fragmentele de proză semnate de Stelian Tănase, Gellu Dorian), cronică de carte – *Ecluza* lui Radu Mareș, *Înainte să moară Brejnev* de Iulian Ciocan. La Murry's point, Ion Mureșan apare cu *Lumina și amintirile (pe marginea unui poem de Virgil Mazilescu)*, iar la Scanner, Cistelecan radiografiază critica rațiunii psihanalitice, imposibilitatea stabilirii limitei dintre sănătos și normal, dintre psihanaliză și forma periculoasă de nebunie. Contraepistemele redau un interviu cu Peter Sloterdijk în care acesta își expune teoria legată de globalizare.

Evocările, memoriile și potretele lui Gheorghe Crăciun sunt semnate de Gheorghe Iova, Constantin Stan, Sorin Preda, Daniel Vighi, Doina Jela, Luca Pițu, Andrei Bodiu, Aurel Pantea, Antoaneta Tănăsescu din perspectiva poetului, prozatorului non-fiction, teoreticianului, criticului, eseistului, profesorului. Primul manifest al Generației 80, realizat de trei Gheorghe: Crăciun, Iova și Ene, „un text de angajare în literatură ca instituție literară; cenaclul Junimea cu intransigențele celor trei; experiența totalității, a omului complet; încercări de descifrare a *Pupei Russa*, a Frumoasei fără corp; corpul și litera poeziei sale.

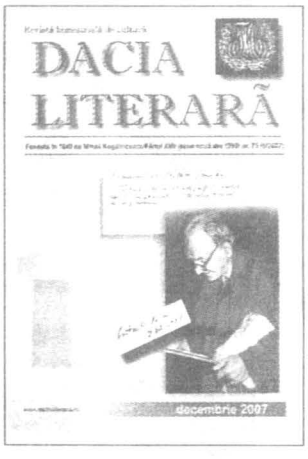

Numărul din decembrie 2007 al **Daciei Literare** (Anul XVII, nr. 75, 6/2007) este dedicat lui Constantin Noica. Rolul de formator al lui Constantin Noica, moștenirea culturală a filozofului, receptarea acestuia în spațiul românesc sunt dezbătute în cadrul celor trei mari rubrici. Prima redă prelecțiunea susținută de Noica la Casa Pogor, la 22 septembrie 1977, pledoaria pentru facsimilarea Caietelor lui Eminescu. După cutremurul din martie 1977 exista teama dispariției posibile a manuscriselor sub ruine, dar tema facsimilării acestora este abordată de Noica încă din 1970. Din nefericire, nu exista aparatura necesară. A doua rubrică face referire la dialogul între Dan Petrescu – Sorin Antohi redat în revistă și punerea în discuție și refuzul modelului Noica din perspectiva conceptului de **auctoritas** și raporturile cu **potestas**. Cei doi opuneau libertatea de opțiune și persiflarea oricărei autorități, ecou al școlii deconstrucției poststructuraliste franceze. Cea de-a treia rubrică conține polemica stârnită de eseul lui Luca Pițu, „Wozu Noica?" în seria exercițiilor sale de deconstrucție și din dorința de a sublinia existența unor modele alternative programului autoritarist al lui Noica, drept singurul loc unde se formează adevăratele elite ale culturii române. Privirea lui Clio se fixează pe obsesia istoriei la Alexandru Ivasiuc alături de alte remomărări – Val Condurache, Laurențiu Ulici. Nu lipsesc nici recenziile – a cărții intitulate *Urât mai trăiți, domnilor!* de Carmen Mihalache, a volumului antologic *Aries* semnat de Cassian Maria Spridon, dar și a *Testamentului liric* al lui Mircea Micu.

Litere. Revista lunară de cultură a Societății Scriitorilor Târgovișteni. Anul VIII, nr. 10 (91), octombrie 2007.

Editorialul semnat de Tudor Cristea deschide un subiect actual legat de moda Google de postare a scrierilor pe Internet (pe site-uri, blog-uri, forumuri) „spre a vedea ce se mai spune despre ei, cine-i mai înjură, câți iau act de prezența lor, câți îi ignoră". Trist este când un autor mediocru din fosta gardă încearcă să-și scuze lipsa de talent în perioada comunistă dând vina pe Securitate, iar în perioada actuală pe conspirații, ilustrând un simptom al autorilor de maculatură. În același număr puteți afla premiile Societății Scriitorilor Târgovișteni pe 2006. Din *Vârstele* lui Mircea Horia Simionescu aflăm despre documentarea romancierului Flaubert, așa cum reiese din corespondența sa, ca o grijă pentru detaliile cadrului real, pentru mișcările personajelor în mediul ficțiunii. Dumitru Ungureanu analizează inovațiile faulkneriene în scriitura romanului de-acum clasicizate, afinitățile romancierilor Gabriel Garcia Marquez, Juan Rulfo, Paul Goma și D.R. Popescu cu tehnicile autorului sudist. O afinitate specială la Edgar Allan Poe și Baudelaire aduce în prim plan conceptele similare despre poezie, și aici trebuie amintit studiul lui W.T. Bandy care stabilește că Baudelaire nu citise până în 1852 decât două povestiri de Poe, an în care estetica poetului francez era aproape definitiv construită. Dintre numeroasele recenzii prezente în acest număr amintim *Povestea vorbelor* de Ioan Adam, prezentată de Tudor Cristea, *Etica Evreiască și Modernitatea* de Alexandru Șafran, prezentată de Lucia Dărămuș.

Gabriela TOMA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Calendar

februarie 2008

♦ 1 februarie 1838. 170 de ani de la nașterea lui **Nicolae Gane**, poet, prozator, fost președinte al Academiei Române (1 feb. 1838 – 16 apr. 1916)

♦ 1 februarie 1848. 160 de ani de la nașterea pictorului **Sava Henția** (1 feb. 1848 – 1904)

♦ 1 februarie 1868. 140 de ani de la nașterea pictorului **Ștefan Luchian** (1 feb. 1868 – 28 iun. 1916)

♦ 1 februarie 1958. 50 de ani de la moartea lui **Clinton Joseph Davisson**, fizician american, laureat al Premiului Nobel, 1937 (22 oct. 1881 – 1 feb. 1958)

♦ 2 februarie 1868. 140 de ani de la nașterea lui **Constantin Rădulescu-Motru**, filosof, psiholog, publicist, președinte al Academiei Române în perioada 1938 – 1941 (2 feb. 1868 – 6 mart. 1957)

♦ 2 februarie 1913. 95 de ani de la moartea lui **Alexandru George Djuvara**, scriitor, publicist, editor, om politic (1858 – 2 feb. 1913)

♦ 2 februarie 1928. 80 de ani de la apariția, la București, până în 1945, a revistei **„Bilete de papagal"**, sub direcția lui Tudor Arghezi

♦ 3 februarie 1828. 180 de ani de la nașterea scriitoarei **Dora D'Istria** (3 feb. 1828 – 17 nov. 1888)

♦ 3 februarie 1968. 40 de ani de la moartea lui **Traian Gheorghiu**, fizician (19 feb. 1887 – 3 feb. 1968)

♦ 4 februarie 1688. 320 de ani de la nașterea lui **Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux**, scriitor francez (4 feb. 1688 – 12 feb. 1763)

♦ 4 februarie 1883. 125 de ani de la nașterea lui **Ion C. Vissarion**, scriitor (4 feb. 1883 – 5 nov. 1951)

♦ 5 februarie 1928. 80 de ani de la nașterea lui **Hristu Cândroveanu**, scriitor, publicist

♦ 6 februarie 1993. 15 ani de la moartea lui **Ion Negoițescu**, poet, eseist, critic și istoric literar (10 aug. 1921 – 6 feb. 1993)

♦ 7 februarie 1978. 30 de ani de la moartea lui **Dimitrie Cuclin**, compozitor, filosof, scriitor (24 mart. 1885 – 7 feb. 1978)

♦ 8 februarie 1828. 180 de ani de la nașterea scriitorului francez **Jules Verne** (8 feb. 1828 – 24 mart. 1905)

♦ 8 februarie 1908. 100 de ani de la nașterea scriitorului și publicistului **Geo Bogza** (8 feb. 1908 – 14 sept. 1993)

♦ 9 februarie 1908. 100 de ani de la nașterea poetului **Cicerone Theodorescu** (9 feb. 1908 – 17 feb. 1974)

♦ 10 februarie 1898. 110 ani de la nașterea scriitorului german **Bertolt Brecht** (10 feb. 1898 – 14 aug. 1956)

♦ 10 februarie 1933. 75 de ani de la nașterea actorului **Victor Rebengiuc**

♦ 11 februarie 1888. 120 de ani de la nașterea lui **Nicolae Ionescu-Siseşti**, medic, academician, vicepreședinte al Societății Române de Biologie (11 feb. 1888 – 17 aug. 1954)

♦ 11 februarie 1978. 30 de ani de la moartea lui **Harry Martinson**, poet suedez, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură, 1974 (6 mai 1904 – 11 feb. 1978)

♦ 12 februarie 1923. 85 de ani de la nașterea cineastului italian **Franco Zeffirelli**

♦ 12 februarie 1933. 75 de ani de la nașterea cineastului grec **Costa-Gavras**

♦ 13 februarie 1883. 125 de ani de la moartea compozitorului german **Richard Wagner** (22 mai 1813 – 13 feb. 1883)

♦ 13 februarie 1893. 115 ani de la moartea scriitoarei, publicistei **Maria Rosetti** (1819 – 13 feb. 1893)

♦ 13 februarie 1923. 85 de ani de la nașterea lui **Horia Matei**, prozator, traducător, publicist (13 feb. 1923 – 31 iul. 2002)

♦ 13 februarie 1928. 80 de ani de la nașterea poetului **Radu Cârneci**

♦ 14 februarie 1888. 120 de ani de la inaugurarea **Ateneului Român**

♦ 15 februarie 1923. 85 de ani de la nașterea lui **Petre Solomon**, poet, eseist, publicist, traducător (15 feb. 1923 – 1991)

♦ 15 februarie 1933. 75 de ani de la nașterea muzicologului **Iosif Sava** (15 feb. 1933 – 18 aug. 1998)

♦ 16 februarie 1908. 100 de ani de la nașterea lui **Constantin Zamfir**, folclorist (16 feb. 1908 – 15 sept. 1987)

♦ 18 februarie 1938. 70 de ani de la nașterea pictorului **Ion Stendl**

♦ 19 februarie 1473. 535 de ani de la nașterea astronomului polonez **Nicolaus Copernic** (19 feb. 1473 – 24 mai 1543)

♦ 19 februarie 1633. 375 de ani de la nașterea cronicarului **Miron Costin** (19 feb. 1633 – dec. 1691)

♦ 21 februarie 1903. 105 ani de la nașterea scriitorului **Tudor Mușatescu** (21 feb. 1903 – 4 nov. 1970)

♦ 22 februarie 1788. 220 de ani de la nașterea filosofului german **Arthur Schopenhauer** (22 feb. 1788 – 21 sept. 1860)

♦ 22 februarie 1928. 80 de ani de la nașterea prim-balerinei **Irinel Liciu** (22 feb. 1928 – 25 mai 2002)

♦ 23 februarie 1863. 145 de ani de la nașterea neurologului **Gheorghe Marinescu** (23 feb. 1863 – 14 mai 1938)

♦ 23 februarie 1883. 125 de ani de la nașterea lui **Karl Theodor Jaspers**, filosof și psihiatru german (23 feb. 1883 – 26 feb. 1969)

♦ 23 februarie 1888. 120 de ani de la nașterea lui **Mihail Săulescu**, poet, dramaturg, publicist, bibliotecar la Biblioteca Populară „Socec" (23 feb. 1888 – 30 sept. 1916)

♦ 24 februarie 1893. 115 ani de la nașterea lui **Petru Grădișteanu**, publicist, dramaturg (24 feb. 1893 – 28 sept. 1921)

♦ 24 februarie 1943. 65 de ani de la nașterea scriitorului **Horia Bădescu**

♦ 25 februarie 1873. 135 de ani de la nașterea tenorului italian **Enrico Caruso** (25 feb. 1873 – 2 aug. 1921)

♦ 25 februarie 1983. 25 de ani de la moartea scriitorului american **Tennessee Williams** (26 mart. 1911 – 25 feb. 1983)

♦ 26 februarie 1808. 200 de ani de la nașterea lui **Honoré Daumier**, pictor, sculptor, caricaturist francez (26 feb. 1808 – 10 feb. 1879)

♦ 26 februarie 1838. 170 de ani de la nașterea lui **Bogdan Petriceicu-Hasdeu**, scriitor, lingvist, istoric (26 feb. 1838 – 25 aug. 1907)

♦ 27 februarie 1903. 105 ani de la nașterea sculptorului **Ion Irimescu** (27 feb. 1903 – 28 oct. 2005)

♦ 27 februarie 1993. 15 ani de la moartea actriței americane **Lillian Gish** (14 oct. 1896 – 27 feb. 1993)

♦ 28 februarie 1533. 475 de ani de la nașterea lui **Montaigne**, filosof și scriitor renascentist francez (28 feb. 1533 – 13 sept. 1592)

♦ 28 februarie 1683. 325 de ani de la nașterea lui **René-Antoine Ferchault de Réaumur**, naturalist și fizician francez (28 feb. 1683 – 17 oct. 1757)

♦ 28 februarie 1908. 100 de ani de la nașterea lui **Harry Brauner**, compozitor, etnomuzicolog, publicist (28 feb. 1908 – 11 mart. 1989)

♦ 28 februarie 1913. 95 de ani de la nașterea sculptorului **Vida Geza** (28 feb. 1913 – 11 mai 1980)

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Informare Bibliografică al Bibliotecii Metropolitane București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Contents

Lucian BLAGA – The Study of Proverb 2

Nicolae LASCU – Tomis 3

G. I. IONNESCU-GION – The 19th Century Bucharest Suburbs (II) 5

Georgeta FILITTI – Bucharest Archives – Ilie Moscovici (II) 9

Bucharest Metropolitan Library – Patrimony 12

Silviu-Iulian SANA – A Historiographical and Theological Perspective on *Cazania* of Metropolitan Varlaam (1643) 13

Centenary Geo Bogza 18

Contemporary Autographs – *B. ELVIN* 20

Gabriela TOMA – EBLIDA – Digitisation and the Memory Institutions 25

News on Bucharest Metropolitan Library's Branches 26

Gabriela TOMA – Journey into the Other's World 27

Ion CONSTANTIN – A Book Celebration at the Ioan Slavici Library – The Launching of Three Correspondence Volumes by Onisifor Ghibu 29

Ion CONSTANTIN – Pantelimon Halippa – The Tribune of Bessarabia (I) 30

Catalogue 36

Gabriela TOMA – Reference Reviews – „Vatra", „Dacia Literară", „Litere" 38

Calendar – February 2008 39

REDACȚIA ŞI ADMINISTRAȚIA

Str. Tache D. Ionescu nr. 4, Sector 1
BMB: Tel./Fax: 316.83.06; ABIDOR: Tel./Fax: 316.36.25
Redacția: Tel./Fax: 212.83.11
E-mail: bibliobuc@yahoo.com / Web: www.bmms.ro
ISSN 1454-0487

Director: Florin ROTARU
Director artistic: Mircea DUMITRESCU
Redacția: Ion HOREA (redactor şef), Georgeta FILITTI
Iulia MACARIE (secretar de redacție), Radu VLĂDUȚ

CUPON

ABONAMENT LA
BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR

Numele .....
Prenumele .....
Adresa .....
Cod..... Telefon.....
Solicit abonarea la revista **BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR** pe o perioadă de ..... luni.
Adresa: Str. Tache D. Ionescu nr. 4, Sector 1, Cod poştal 010354, Bucureşti.
Anexez chitanța de plată a sumei de ..... RON în contul dvs.
nr. RO82 RNCB 0072 0497 1003 0001 BCR Sector 1. C.U.I. 10141341.

Asociația noastră ABIDOR şi Biblioteca Metropolitană Bucureşti sunt singurele reprezentante din România, în calitate de membre, în asociațiile INTAMEL şi EBLIDA începând cu anul 1998. Astfel, revista noastră este unica publicație care vă oferă ultimele noutăți din comunitatea internațională a bibliotecilor.

Administrația noastră face, prin plata directă sau prin mandat poştal, abonamente la revista lunară **BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR**. Prețul unui număr este de 2 RON. Prețul unui abonament anual (12 numere) este de 24 RON.

Tipărit la Tipografia SEMNE '94

Redacția revistei BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR respectă opțiunile autorilor cu privire la normele ortografice

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

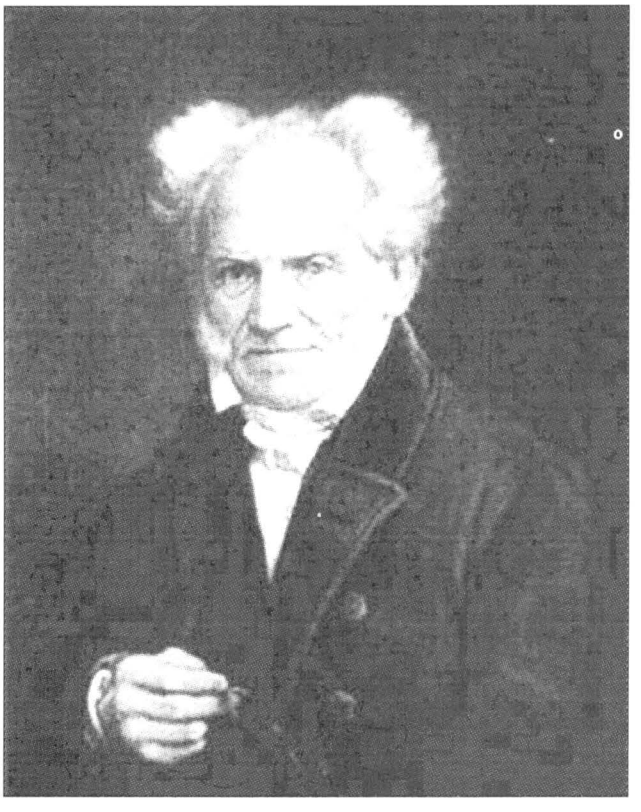

ARTHUR SCHOPENHAUER

1788 – 1860

220 de ani de la naştere

„… voinţa, fiind principiul oricărui fenomen, chinurile produse altora, la fel ca cele suferite de noi înşine, răul ca şi durerea, nu lovesc totdeauna decât una şi aceeaşi fiinţă. Distincţia între cel care produce suferinţele şi cel care le îndură nu-i decât fenomen şi nu atinge lucrul în sine, voinţa care trăieşte în amândoi. Persecutor şi persecutat sunt identici. Unul se înşală crezând că n-are partea sa de suferinţă, altul se înşală crezând că nu participă la vină…“

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CICERONE THEODORESCU

1908 – 1974

100 de ani de la naştere

„Perfecţiunea formală a fost idealul poetic… al lui Cicerone Theodorescu… În înţelegerea sa, poetul este un meşteşugar: în lexicul său, cuvintele «făurar» (sau «faur») şi «poet» sunt sinonime… Eminamente «parnasiene» versurile lui Cicerone Theodorescu procură satisfacţii prin conţinutul lor materializat în vederi: secvenţe epice, scene, portrete, precum şi în dialoguri, expresii orale iscusite, savuroase, prin formulări auctoriale percutante: îndeosebi prin acele cu efecte de umor sau cu tăiş satiric… În numeroase compuneri, mijloacele expresiei satirice sunt fabula propriu-zisă, anecdota, dialogul caustic, iar principalul ei obiect rămân anumite anomalii din viaţa literară".

Dumitru Micu

ISSN 1454-0487

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro